

Reformikiri

Sügis 2008

ELUST / INIMESTEST / POLIITIKAST

Huvitav

Kuidas sündis neoliberalism

Mis on inimõigused ja kuidas neid kaitstakse

Eestimaa avarustes

Hiiumaa kirev kultuuri- ja spordielu

Parem homne saab alguse täna

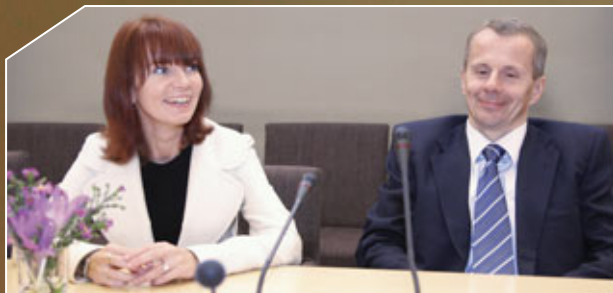
Eesti väärrib tippmuuseum

Setomaal on kuningriik

Looduskaitse maailmasemele

Vestlusring: mida tuleb teha, et Eesti edu jätkuks

Reformierakonna JÕULUBALL

13.12.2008
Pärnu Kontserdimajas

Algus kell 20.00
Uksed avatakse kell 19.00

Pileti hind kuni 30.11 – 350 krooni,
alates 01.12. – 450 krooni.

Õhtusöök 250 krooni/in

(ettetellimine kuni 05.12.2008)

 Reformierakond
Parem Eesti kõigile

Selles Reformikirjas

- VESTLUSRING**
6 Keit Pentus, Kristiina Ojuland,
Tatjana Muravjova, Jürgen Ligi, Urmas Klaas
- MINISTRI KABINETIS**
14 Peaminister ANDRUS ANSIP
16 Kultuuriminister LAINE JÄNES
18 Sotsiaalminister MARET MARIPUU
20 Justiitsminister REIN LANG
22 Keskkonnaminister JAANUS TAMKIVI
24 Välisminister URMAS PAET
- HOBID**
44 Erki Melts purjetamisest
62 Kalev Kalle mets taas Euroopa tipus
- EESTIMAA AVARUSTES**
26 Viktor Svjatõšev küüslaugufestivalist
28 Janis Kukk Seto kuningriigist
36 Maia Kull Setomaa reisidest
38 Artur Valk Kõrgessaare rahvast
51 Võru linnapea lendas kuuma õhupalliga
77 Laitse lossis elavast armastusest
- HUVITAV**
52 Kristiina Esop inimõigustest
72 Kalev Kukk neoliberalismist
- MAAILM JA MEIE**
66 Silver Meikar Aafrika rahvuslikest traditsioonidest
- REIS**
68 Keit Pentus Pekingis
- INTERVJU**
32 Taavi Rõivas riigi varast
48 Kadri Tamme liidrikoolitusest
- JÄRJEJUTT**
55 „Parem tee”
- 42 Hannes Astok innovatsioonist
58 Urmas Klaasiga köögis
60 Annika Arras valimistest
81 Silver Pukk poliitilise kommunikatsiooni eetikast

Ja palju muud...

TOIMETUSE VEERG

Perepoliitika ja vaba tahe

Väljendid, mida selle suve ilmade iseloomustamiseks kasutati, trükimusta ei kannata. Justkui pisukeseks lohutuseks kingiti meile mõni nädal vihmata vananaistesuue sügise hakul. Kingiti kõigile, mitte üksnes eakatele daamidele. Ja olgu pealegi, et selle terminiga mehi diskrimineeritakse, tore on ikkagi, kui päike paistab ja vihma ei saja.

Diskrimineerimist, eesti keeles oleks õigem öelda liigategemist, leiab mujaltki. Uuringud väidavad jonnakalt, et tänaseni makstakse Eestis naistele sama töö eest väiksemat palka kui meestele. Veel üks põhjus, miks vajame uut töölepingu seadust. Mis selgelt ütleb, et pooled, töövõtja ja tööandja, on võrdsed ning kui töö ja palk ei sobi, on lihtne lahkuda, ennast riigi toel täiendada, paremat ametit otsida.

Veel liigategemisest. Paradoksaalne, et tähelepanu pälvivad esmalt juhud, kui midagi puudu jääb või ära võetakse. Kui midagi põhjuseta antakse, on kurtjaid vähe. Pigem lõövad kõik nohisedes silmad maha lootuses, et neid ei märgata.

Peame vaatama tööle näkku. Rahvastiku juurdekasv, mida Eestis eesmärgiks seame, hakkab pihta peredest, kus on vähemalt kolm last. Nii peaks Eesti perepoliitika olema selline, et kui pere vähem või rohkem õiguslikult vormub ja sünnib laps, siis hakatakse maksuma vanemapalka. Ajaks, kui selle maksmine läbi saab, sünnib teine laps. Järgneb taas vanemapalk, ja seejärel kolmas laps. Siis hakkab vanemapalga maksmise järel pere saama juba tuntavat peretoetust, olgu siis 2000 krooni või mingit muud.

Loomulikult: kui ühe- või kahelapselised pered majanduslikult toime ei tule, säilib neil võimalus Eesti Vabariigis kehtivate sotsiaaltoetuste saamiseks pabereid täita ning riigilt neid toetusi saada. Kõigile ühteviisi makstava toetuse maksmine ei ole aga mõistlik ega reformierakondlik tegevus.

Muidugi läheb sellega aega. Reformierakonna peasekretäri Kristen Michali selles Reformikirjas pakutud mõte luua veebileht, kus need, kes 300-kroonist toetust ei vaja, saaksid sellest loobuda nende kasuks, kellele toetust tõesti vaja on, väärrib igal juhul kaalumist.

Tasub meenutada, et viimastel valimistel oli meie perepoliitika paketiis ka idee, et alates teisest lapsest maksta 1,5kordset vanemahüvitist, kolmandast 2kordset. See on idee, millest rahva püsima jäämisel loobuda ei tohiks.

Reformikirja toimetuse aadress	www.reform.ee/reformikiri
Tönumägi 9 10119 Tallinn telefon 680 8080	Peatoimetaja: Peep Lillemägi peep@reform.ee Vastutav väljaandja: Annika Arras annika@reform.ee reformikiri@reform.ee

Kõik õigused kaitstud. © Eesti Reformierakond 2008

Foto: Lea Tammik

Viimased ajad poliitikas on turbulentsed, kui nii võib öelda. Üks sõber ja ametikaaslane, küll teisest erakonnast, ütles, et tema ei mäleta nii kuuma augustit. Ja juba tollal oli meil mõlemal küsimus, kas see valitsus jääb püsima. Märke oli õhus palju – peamine siiski eelarve ja eelarve ümber toimuv.

Me teame, et seni on kõik ehteestlaslikult soojad ja sõbralikud, kuni jutt läheb rahale. Siis lõppeb viisakus ja on näha, kes on väike inimene ja kes mitte. Tihti, muuseas, on lühemaajaliselt isegi edukamad need, kes tegelevad vaid oma ninasise ja mitte maailmaparandamisega.

Selle sügise alguses pörkusid kaks maailma nägemise viisi – ühest küljest oli selleks viis näha raskustes võimalust. Mõõnan, et mina kuulun pigem sellesse koolkonda. Ja teine seltskond, kes oli nõus kas või makse tõstma, peasi, et nende ministeeriumi haldusalas midagi kokku tõmbama ei peaks.

Raskustes tuleb näha võimalust.

Miks ma räägin sellest? Sest see vastuolo jätub veel poolteist aastat. Pakun, et aasta 2010 talve alguseni. Siis muutuvad kõik esimese valiku pooldajateks, sest valimised on ukse taga.

Pakun, et Andruse (mõtlen Ansipit) poolt väljaõeldu, et seni, kuni Reformi-

erakond on valitsuses, ei tõuse maksud ja vanemahüvitise kallale ei minda, on meie jaoks enamvähem selleks tagumiseks piiriks, millega veel nõus oleme. Tegelikult ikkagi tahaks pigem maksude alandamisega jätkata, et tööinimesele ja ettevõtjale rohkem raha kätte jääks.

Olen arvamusel, et täna ja järgmisel aastal

on ideaalne aeg teha otsuseid, mida paljud ootavad. See teebki kriisist positiivse kriisi, kui vaadata seda pikemaajaliselt.

Meil on võimalus kaotada maavalitsused kui tarbetud rahaneelajad. Meil on võimalus liita portfelli ministrite kohad n-ö pärisministeeriumitele. Usun, et mitte midagi ei juhtu, kui kena Urve Palo töötab kultuuriministeeriumis ja korraldaks seal abiministrina palju jõulisemalt Eesti Vabariigi info- ja integratsioonipoliitikat. Signaal avalikkusele oleks selge – riik hoiab kokku ja see kokkuvõtte on arvestatav, lisaks muutub töö tõhusamaks, sest vähem oleks mundriaud küsimusi ja vähem ametkondade vahelist aja/raha raiskamist.

Seega võiks üks praeguse positiivse kriisi tulemus olla riigiparaadi ja halduskorralduse kordades tõhusamaks ja sellevõrra maksumaksjale vähem koormavaks muutmine.

Riigi osas ei saa ma mööda ka sellest, et meie eelarvest pisut alla poole läheb sotsiaalkulutusteks! Metsik ju. Ma toetan seda, mida oleme ajanud, et noortel peredel peab olema kindel tunne, nagu kaitsesime eakate pensionit eelarve tegemise käigus, kuid... kas toetused ei

Riik peab hoidma kokku ja kokkuhoid olgu arvestatav.

peaks ikka minema vaid abivajajatele?

Ütleme ausalt, selle asemel, et maksta puude eest, mida ei ole või hooldaja eest, kes tegelikult ei hoolda seda, kes vajaks meie abi, võiks me ära teha laste ringiraha, maksta õpetajatele palka ja tõsta sisejulgeoleku rahastamist. Või siis panna öla alla aitamiseks ettevõtjaid meie välisurgudel kanda maha saada ja alandada tulumaksu edasi.

Siim ütles alati, et toetused peavad minema vaid abivajajatele ja sõnades jagavad seda veendumust enamus meist. Kuid tegelikult on paljudel lihtsam säilitada *status quo* ja võidelda näiliselt ja häälekalt raha ühtlase külvamise eest massidesse. Äkki peaks siis riik tegema veebilehekülje, kus kõik kel on vähegi väarikust, saavad loobuda oma 300-, 600- või 900-kroonisest toetusest ja paluda anda see neile lastele ja peredele, kes seda vajavad. Vähemalt mina küll tahaks, et minu riik aitaks neid, kes abi vajavad, mitte kõiki neid, kel on pangarve.

Praegune turgude kõikumine on näidanud veel ühe olulise märgi, mida tasuks kõigil tähele panna. Need inimesed, kes meie eelarvet üleval hoiavad, pakkudes tööd ja riskides oma varaga – ettevõtjad tunnevad ennast üksi olevat. Iga päev ja igast esinemisest on näha, et oodatakse mingit jumalikku juhatust riigi poolt. Me ei saa neid juhatada, kuid arvan, et saame pakkuda seda, mida hea riik teeb – head keskkonda ettevõtluseks, olukorda, kus ebaõnnestumine ei vii vangiminekuni ja avalikkus ei tapa julgust riskida. Me saame nendega suhelda, sest, kui meenutada algust, siis Reformierakond on algusest peale pidanud ettevõtlikku inimest ja vaba turu kaitset oma põhiideeks ja olemasolu põhjuseks.

Seega, ees on muutused. Võidab see, kes näeb selles võimalust. See, kes näeb selles vaid aega, mis tuleb üle elada, kaob koos kõigega, mis peabki kaduma.

Meie erakonna nooruslik selgroog on alati esindanud mõtteviisi, et võimatut ei ole olemas, seega, džentelmenid ja leedid, kasutame võimalust. Ajad muutusteks pole kindlasti kehvemad kui 15, 10 või 5 aastat tagasi.

K. Lichal

Sügise hakul kogus Reformikiri vestlusringi viis Reformierakonna poliitikut parlamendist. Laua taga rääkisid oma mõtetest ja arvamustest Keit Pentus, Tatjana Muravjova, Kristiina Ojuland, Jürgen Ligi ja Urmas Klaas. Jutt sai selline.

Küsimused: Peep Lillemägi

Parema homne saab alguse täna

Reformikiri (edaspidi RK): Millised teemad või probleemid vajavad praeguses majandusolukorras kõige suuremat tähelepanu?

■ Tatjana Muravjova

Inimestele tuleb selgitada, mis on eelarve ja mis on majandus. Rääkida Reformierakonna mõtetest, kuidas majandus seisakust välja tuua. Samuti seda, milliseid tooteid ja teenuseid võiks edaspidi Eestis arendada.

■ Jürgen Ligi

On vaja uuesti seletada sedagi, et majandust ei tee plaanikomitee ning valitsuse eksimused saavad olla ainult konkreetsed, mitte emotsioonide valast. Valitsusel on võimalused, piirid ning kohustused majanduskeskkonna kujundamisel.

■ Kristiina Ojuland

Tähtis on eelarve tasakaal, ettevalmistused üleminekuks eurole, Euroopa Liidu struktuurifondide vahendite veel parem

kasutuselevõtt, maksukoormuse tõusu pidurdamine ja inflatsiooni vähendamine.

■ Urmas Klaas

Ei tohi alahinnata järgmise aasta eelarve mõju majandusele laiemalt. Kuid veelgi olulisem on tegeleda täna ka sellega, et Eesti oleks ettevõtluskeskkonna ja majandusruumina edukas ka kümne-kahekümne aasta pärast. Väga oluline on näiteks hariduse ja haritud tööjõu küsimus olukorras, kus rahvaarv väheneb.

Lisan siia tööjõuturu paindlikkuse ning tööõiguse laiemalt. Sellest johtuvalt on Riigikogu majanduskomisjon algatanud riiklikult olulise küsimusena „Eesti ettevõtluskeskkonna areng“ arutelu.

■ Keit Pentus

Ettevõtluskeskkond on peamine. Kui me jätame järgmise aasta eelarve kokkupunnitamise kõrval tegemata need otsused, mis ettevõtjaid siia investeerima kutsuks ja mis juba tegutsevate ettevõtjate tegevuse lihtsamaks ja

soodsamaks muudaks, siis on seis kehv. Seepärast oleme ütelnud, et uue töölepingu seadusega venitada enam ei saa ja see tuleb vastu võtta veel enne aasta lõppu. Sotsiaalmaksu ülempiiri kehtestamine toob kaasa kindlasti väga teravad vaidlused meil eelkõige sotsidega, aga need vaidlused tuleb ära pidada ja selle kehtestamisega tuleb edasi liikuda.

RK: Tasakaalus eelarve säilitamine nõuab poliitikutelt miljarditesse ulatuvaid kärpeid. Kui raske on teha raskeid valikuid?

■ Keit

Ma arvan, et kui tänane valitsus koosneks ainult Reformierakonna ministritest, oleks eelarve juba koos (*vestlus toimus septembri eelviimasel nädalal – toim*). Ja seda ilma tulumaksureformi edasilükkamiseta. Paraku on praeguses olukorras hulk energiat kulunud selle peale, et vaielda partneritega, kelle maailmavaade on meie omast ikka väga erinev. Kui meil oleks olnud partnerid, kellega üle vaadata praeguseks ebaefektiivseks muutnud sotsiaaltoetuste süs-

Reformierakonna aseesimees Jürgen Ligi juhib Riigikogu rahanduskomisjoni ja on järgmise aasta eelarveprojekti üks peaarhitekte.

teemid ja asendada laustoetused selgelt abivajajatele suunatud toetustega, kui me oleks saanud jäigalt kulutustesse ette-ära-suunatud maksulaekumised muuta paindlikuks, oleks eelarve tegemisel kolmveerand muredest murtud. Aga... küll me selle ühel päeval ära teeme.

■ Kristiina

Selge, et ministrite jaoks on valikute tegemine raske. Kuid olen seda juba kevadel öelnud, et riigi kulused tuleb kärpida. Liberaalse erakonna jaoks on see väga hea võimalus tõestada, et „õhuke riik“ toimib. Meil on võimalus bürokraatiasinat oluliselt kärpida.

■ Tatjana

Igal juhul ei pea me laenu võtma. Korrastada tuleb ametnike arvu ja täpsustada tegevust. Diferentseerida tuleks toetuste saajad.

■ Urmas

Meie ühiskonna probleem on selles, et meil puudub turumajanduse sügavam kogemus. See kogenematus avaldub muuhulgas meedia kultiveeritavas hüsteerias, et 12-protsendine majanduskasv ei olegi igavene. Täna, mil riigil puudub tsükli põhine eelarve planeerimise oskus lasta eelarve n-ö vabalangemisse, on tagajärjed hukutavad ja seepärast tuleb meil kulused kärpida. Need kärped on

valusad, kuid õpetavad elama võimete kohaselt.

■ Jürgen

Uskumatult raske on kokkuleppeid saavutada, eriti kui mõni ekspeaminister elab töö asemel välja kibestumisi ja rahandusminister ei tunne end õiges kohas olevat. Elame mütoloogilises maailmas, kus parteide jaoks on reaalsus see, et iga ajaleht ja kodanik teab lihtsaid retsepte endale tundmatu köögi tarbeks.

RK: Kas Venemaad peab kartma? Kas tänases maailmas on võimalik, et edukas väikeriik Eesti okupeeritakse taas Venemaa poolt?

■ Jürgen

Venemaa puhul on kõik võimalik ja ta ei ela „tänases maailmas“. Aga mida annaks enese hirmutamine? Sõjaliselt ja majanduslikult on Venemaa nõrk riik suure pommiga. Meid ei aita meie ressursside juures ei tema nõrkus ega unistamine visast vastupanust. Peame teadma, et oleme NATOna suurusjärk suurem ja kaks suurusjärku modernsem.

■ Keit

Eesti ei peaks oma poliitikat küll kujundama mingi emotsiooni ajal. Kaine analüüs peab olema see, millest lähtuda. Tõsi, see analüüs praegu Venemaa osas midagi väga positiivset ei näita. NATO liikmesriigi okupeerimine Venemaa poolt mu arvates realistlike stsenaariumite rubriiki siiski ei kuulu.

■ Tatjana

Me ei pea kartma. Õnneks oleme NATO liige. Venemaa ise on majandusraskustes.

■ Kristiina

Venemaa uued doktriinid ei välista rünnakut muuhulgas NATO liikmesriigi vastu. Välksõja plaane NATO riikide vastu valmistati põhjalikult ette juba nõukogude ajal. Eestil peab olema piisav sõjaline võimekus, et olla võimeline vastupanuks. Eesti peab tegelema väga tõsiselt kõigi sisejulgeolekut puudutavate küsimustega. Minu arvates on väga oluline, et venekeelne elanikkond võtaks Eestit kui oma ja Venemaad kui naabrit, kellelt võib oodata ebameeldivaid üllatusi. Eelmise aasta aprillisündmused olid oluliseks näiteks sellest, kui habras on tegelikult meie turvalisus.

■ Urmas

Sõna „kartma“ annab inimajule vale ülesande, hirmu tundev inimene või riik ei pruugi teha kõige ratsionaalsemaid otsuseid. Ohtusid ja riske tuleb professionaalselt hinnata ja sellega nii meie kui NATO ja ELi asjatundjad tegelevad. Me peame olema nii oma välispoliitikas kui riigisisestes asjades nõnda edukad, et Venemaa oma impeeriumi ihaldust ei saa realiseerida. Kordan üle: Euroopal on tähtis vähendada oma energeetilist sõltuvust Venemaast ning meil siduda end Euroopa ülekandeliinidega. Nii võib gaasi aktsiis olla valus, kuid motiveeriv instrument, et ka meie mõtleks tõsisemalt alternatiivide peale.

RK: Kas Euroopa Parlamendi valimised on Eesti jaoks olulised? Kui palju Eesti oma kuue liikmega europarlamentis üleüldse suudab midagi mõjutada?

■ Kristiina

Eesti ongi Euroopa Liit. Ilma meieta ei toimu seal midagi. Eesti mõju EPs sõltub suuresti igast esindajast ja tema konkreetsest mõjuvõimusest oma poliitilises grupis, komisjonis, delegatsioonis. Tähtis on, et

Eestist saaksid valitud Euroopas tuntud ja mõjuvõimsad isikud.

■ Urmas

Euroopa Parlamendis toimub tõsine töö, mille käigus liikmesriigid ühtlustavad oma seisukohti. Ei tohi alahinnata meie hääle osatähtsust. Jah, meie saadikuid on vähe, kuid oma Euroopa sõsarpartei ja liberaalide fraktsiooni abil on kindlasti võimalik palju korda

Riigikogu aseesimees Kristiina Ojuland soovib Euroopale ühtset Venemaa-poliitikat.

Keit Pentus, Reformierakonna fraktsiooni esimees Riigikogus: Eestil tuleb taastada särtsaka riigi maine, kus ei kardeta julgeid otsuseid teha.

saata. Mõistagi eeldab see palju tööd nii Euroopa Parlamendis, tema kuluarides, aga ka (ja see on väga tähtis) tihedat kontakti koduste asjadega. Selles kõiges on täna arenguruumi palju.

Keit

Väikeste riikide jaoks on olemas koefit-

siendid, mis tõstavad nende mõju.

Jürgen

Soovitaks neid valimisi võtta tõsiselt, aga rahulikult. Tegusal poliitikul on Eestis rohkem teha, kuid me vajame ka Brüsselisse ja Strasbourgi väärikat esindust. Ka kuus inimest on lahinguväljal

sõdurid, eriti kui nad on reformierakondlased.

Keit

Mina küll ei kuulu nende hulka, kes arvavad, et säravate ideedega inimeste olemasolu või nende puudumine või ka edukus sõltub riigi suuruselt. Vaadake Siim Kallast. Tema reformib täna Euroopa Liitu ja kellelgi ei tule pähe küsida, kas sellisest väikesest riigist pärit mees suudab Euroopat mõjutada. Kõik sõltub ikka kokkuvõttes inimesest endast.

RK: Milline on üldse Reformierakonna Venemaa-suunaline poliitika? Milline on Euroopa-suunaline poliitika?

Tatjana

Ma arvan, et idasuhete paranemiseks peaks Venemaa Eesti suhtes oma poliitikat muutma. Meie tahame naabriga sõbralikult suhelda. Euroopa suhtes tuleb meil jätkata samas vaimus. Tuleb teha koostööd igas vormis ja kasutada kõiki võimalusi, kaasa arvatud struktuurifondide vahendite kasutamist meie majanduse arendamises.

Kristiina

Reformierakonna Venemaa suunaline poliitika lähtub tõsiasjast, et Kreml ei ole hetkel huvitatud suhete arendamisest Eestiga. See on fakt. Tegemist on Venemaa pikaajalise strateegiaga, mille üks eesmärke on surve Eestile, et saavutada Eestilt maksimaalne arv järeleandmisi, ise midagi vastu andmata. Samas on Eestil võimalus mõjutada Venemaad

Euroopa Liidu kaudu, kuna Venemaale on eluliselt tähtis Euroopa Liiduga asju ajada. Samas oleme alati olnud seisukohal, et kahepoolset kasulikud suhted oma naaberriigi Venemaaga on meile tähtsad. Regionaalsel tasandil, kohalike omavalitsuste vahel on meie esindajad näidanud üles suurt aktiivsust, eriti Kagu-Eestis Margus Timmo ja Urmas Klaasi eestvedamisel.

Reformierakonna Euroopa poliitika on suunatud Euroopa Liidu edasisele laienemisele ning Euroopa Liidu ühtse välis- ja julgeolekupoliitika tsemenditeerimisele. Samuti siseturu reaalsele toimimisele kõigi oma vabadustega (kaupade, teenuste, kapitali, tööjõu ja ka teadmiste vaba liikumisega). RE jaoks on tähtis, et meie kodanikud tunneksid end turvaliselt ja seetõttu peame vajalikuks tihedat koostööd võitluses kuritegevuse, narkootikumide jm illegaalse tegevuse vastu.

Keit

Venemaa suunal tahab Reformierakond, et Eestil oleksid head suhted kõigi naabritega. Euroopa suunal – mida ühtsem ja tugevam see Igor Gräzini poolt paljalt armastatud liit on, seda kindlamalt võime ennast ka Eestis tunda.

Urmas

Kindlasti on meie huviks head suhted kõigi naabritega, see käib ka Venemaa kohta. Lennart Meri on kunagi öelnud, et väikeriik ei tohi oma väärtusi peenrahaks vahetada. See tähendaks iseseisva riigi peatset lõppu. Eesti kannab väär-

Riigikogu liige Tatjana Muravjova: Riigikogusse ega valitsusse pole tarvis lihtsalt venelasi, vaid nende ESINDAJAID, kes tööpoolest vastutavad oma sõnade ja tegude eest.

tusi, mis on teinud meist ELi ja NATO liikmed. Kahjuks on Venemaa samm-sammult euroopalikest väärtustest kaugemale liikumas. Seda kindlam peab endas olema Euroopa Liit ja meil on selles oma ülesanded. Kindlasti peame jätkama dialoogi ja suhete arendamist erinevates vormides ka Venemaaga. See soov peab aga olema mõlemapoolne,

sest platoonilisel armastusel pole poliitikas kohta. Täna saame rääkida headest kultuurisuhetest, edeneb piiriülene koostöö Kagu-Eestis – see peab jätkuma. Kindlasti ei jaga ma must-valget halvaks panevat suhtumist Venemaasse.

Jürgen

Tasakaalustamiseks domineerivat hoiakut

hoiduksin välispoliitika parteiga sidumise ja Euroopat väljas asuvaks pidamast. Eks me avatud ole ikka ja skeptilised rumaluste suhtes.

RK: Mis saab integratsioonist Eestis?

■ Kristiina

Eesti on saavutanud suurt edu integratsiooni kvantitatiivsete näitajate osas: suurenenud on eesti keele oskajate hulk, Eesti kodanike arv, venekeelse kooli reform toimib jne. Nüüd oleks aeg saavutada ka kvalitatiivset edu, eeskätt kiskuda venekeelne elanikkond Kremli juhitud Vene meediakanalite šovinistliku propaganda küüsisist.

■ Urmas

Integratsiooni peame edasi panustama. Eesti on täna kodu nii eestlastele kui siin elavatele vene keelt kõnelevatele inimestele. Kui selles ollakse ühte meelt (ja mulle näib, et see on nii), siis edasine on lihtsam. Olulised valdkonnad on kool ja meedia. Mõlema mõju inimesele on tohutu. Tulevikku vaatavad vene õpetajad ütlevad, et vene õppekeele koolides tuleb kiiremini üle minna eesti keelele, sest vastasel korral on vene noortel väga raske sisse pääseda meie headesse ülikoolidesse. Keeleoskus leevendab paljusid probleeme. Seni aga peame võimalikult palju infot panema vene keelde.

■ Tatjana

Mulle tundub, et piir on nende inimeste vahel, kelle järelelijad elavad siin juba üle 30 aasta. See tähendab poolteist põlvkonda. Nemad ei saa aru, miks nad

■ Riigikogu majanduskomisjoni esimees Urmas Klaas soovib, et parlament juba sellel sügisel majanduse tulevikku tagavaid otsuseid tõsiselt arutama hakkaks.

ei ole kodanikud. Ülejäänud peavad siiski aru saama, et nemad on migrantid. Koolis peaks paremini õpetama eesti keelt. Tuleb rohkem selgitada, et üksteisest on vaja lugu pidada. Olen kategooriliselt igasuguste kvootide vastu, millest vahel räägitakse. Meil ei ole Riigikogusse ega valitsusse lihtsalt venelasi vaja, meil on tarvis nende ESINDAJAID, kes tööpoolest vastutavad oma sõnade ja tegude eest. Tööd tuleb teha.

■ Jürgen

Aeg ja huvid annavad arutust. Vere viskoossus on visa, aga kui me riigil hästi läheb, siis see lõputult ei sega.

■ Keit

Statistika näitab, et n-õ segaabilusid on aasta-aastalt järjest rohkem, nii et küll see integratsioon areneb. Tõsisemalt – infoväli on probleem ja seda kiirelt ei muuda. Ma arvan, et kui suudame siia meelitada ühe suure rahvusvahelise

kanali, kellel on võimalusi investeerida ühe korraliku ja adekvaatset infot jagava venekeelse telekanali avamisse, oleks sellest abi ka meie integratsiooni taganttõukamisel.

RK: Milline on Eesti ja Reformierakond 20 aasta pärast?

■ Tatjana

Arvan, et nii Eesti kui Reformierakond on ka kahekümne aasta pärast edukad nagu praegu.

■ Jürgen

Loodetavasti ei ole me mitte populistlik rahvapartei, küll aga parempoolne ja konservatiivsete sugemetega. Ma ei usu, et täisliberalism maailma probleemidele ja me oma soovidele sisuline vastus on, inimvabadustele seab paratamatud piirid planeet ning kaugemalt pealesuruvad eluviisid, mida me ei suuda nautida.

■ Kristiina

Usun, et Eesti on paarikümne aasta pärast Euroopa jõukas väikeriik ja Põhja-Euroopa finantskeskus. Töö sellel suunal juba käib. See kõik saab aga toimuda siis, kui jätkatakse Reformierakonna juhitud liberaalset majandus- ja rahanduspoliitikat, mis on Eestile pikkade aastate jooksul juba edu toonud.

■ Keit

Eesti on selleks ajaks tagasi saanud vahepeal kõikuma löönud särtsaka ja riskijulge riigi maine, kus ei kardeta julgeid otsuseid teha. Tänu sellele on meist saanud Põhjamaade kõige edu-

kam riik. Siia on kolinud hulk olulisi finantsettevõtteid ja rahvusvaheliste korporatsioonide peakontoreid, sest sinne ettevõtluskeskkond on soodsam kui ükskõik millises teises Põhjamaas. Eestis esimesena kasutusele võetud e-tervise süsteemist on välja arenenud üle-euroopaline võrgustik. See tähendab, et ükskõik, millises Euroopa riigis sa arsti juurde lähed – elektrooniliselt liigub kogu sinu haiguslugu sinu ID-kaardiga kaasa ja nii saab sulle vajaliku ravi määrata või kas või apteegist õige rohu müüa ükskõik millises Euroopa otsas. Eesti elanike oodatav eluiga on pikenenud naistel 85 eluaastani, meestel 75ni. Inimesed on harjunud igapäevaselt sportima ja elavad palju tervemalt, kui praegu.

Kerli Kõivust on saanud Madonna masstaabiga staar, kelle iga-aastane Eestisse puhkama sõitmine toob siia alati hiiglaslikud fännide hordid. Mis veel? Ma arvan, et aastaks 2028 on Eesti koos Soomega olnud jalgpalli EMI korraldajaks. Reformierakond on selleks ajaks kõige suurem ja kõige vanem püsivalt tegutsenud erakond. Aga erakonna vanusest hoolimata teatakse meid, kui kõige nooruslikumat ja energilisemat erakonda.

■ Urmas

Eesti on kõrge elukvaliteediga arenenud riik ja mõnus turvaline kodu meile kõigile. Reformierakond aga endiselt juhtiv erakond, ikka mõtteerk, tark ja sportlikult liikuv. Täna raskused teevad meid ainult tugevamaks ja targemaks.

Nii et kõik sõltub meist endist: vanajumal aitab vaid neid, kes end ise aitavad.

RK: Kus on tööde poliitikas?

■ Jürgen

Töde on veendumustes.

■ Urmas

Töde sünnib aruteludes. Ei ole nii, et keegi tark teab kogu töde. Poliitika on väga paljus suhtlemise, oma mõtete ja töö selgitamise, aga ka teiste kuulamise kunst. Oma töde aga peab olema, sest amorfsete seisukohtadega võib nii juhtuda, et ühel vihmasel hommikul ei pruugi ei neid ega nende kandjat poliitilises mõttes enam alles olla.

■ Tatjana

Kui riik on demokraatlik, siis käib tööga kaasas võim.

■ Kristiina

Töde selgub demokraatlikus poliitikas valimistel selle kaudu, millist maailmavaadet kodanikud eelistavad. Ei saa öelda, et sotside töde on suurem kui konservatiividel või vastupidi. Reformierakond usub, et töde on liberaalses elukorralduses, kus üksisiku vabadused on pühast pühamad, samas kui konservatiivid võivad pidada tööks seda, mida kirik nn jumala nimel kuulutab, sotside ametiühingute töest rääkimata.

■ Keit

Poliitika on valitsemise kunst. Kus on töde kunstis? ✍

Veel tänavu tuleb teha olulisi otsuseid

Neljapäev, 25. september. Eesti Vabariigi valitsus koguneb istungile tavapärasest kaks tundi varem, sest kell kümme tuleb Riigikogule üle anda 2009. aasta riigieelarve.

Henri Arras

Pool aastat on tehtud tööd, vaieldud ja arutatud selle sündmuse nimel ning alles sama nädala alguses jõudsid ministrid valitsusjuhi eestvedamisel sinnamaale, kus numbrid rääkisid selget keelt – riigieelarve on tasakaalus.

Eelnenud vaidluste jooksul olid erinevad poliitilised jõud välja tulnud kõikvõimalike lahendustega, kuidas eelarve kokku saamiseks lihtsamalt pääseda. Küll oldi valmis minema defitsiiti, kes tahtis makse tõsta või vanemahüvitise kaotada. Reformierakonna poliitikute survele jõuti lõpuks kõige mõistlikuma lahenduseni – vaadati üle ebaratsionaalsed kulud ja just nii jõuti tasakaalupunktini. Valitsuse istungil enam pikki vaidlusi ei peetud. Ministrid, kes soovisid sõna, lisasid eelarve eelnõule oma kommentaarid ning ühiselt otsustati see kinnitada ja Riigikokku saata. Peaminister koputas haamriga, valitsus oli eelarve vastu võtnud.

Riigikogu ees kõneledes andis Ansip riigieelarvele nimeks „Tasakaalu eelarve”. Ja tõepoolest – leitud oli keskkohet nii tulude ja kulude vahel kui poliitilises mõttes. „Raskete vaidluste saatel on sündinud tulemus, mis asetab valitsusliidu ambitsioonid, lubadused ja unistused reaalsesse rahalistesse raamidesse.

Me ei kuluta üle oma võimaluste, me ei ela oma tuleviku arvelt,” ütles peaminister ja lisas, et tegemist on tasakaaluga kohustuste ja unistuste vahel.

Tänavu näitas riigieelarve koostamine selgelt, et kõige suuremaks probleemiks on reeglistiku jäikus. „Muutuvates oludes peab riigijuhtidel olema rohkem valikuvõimalusi ja paindlikumad hoovad, vastasel korral muutuvad mõttetuks nii valimised kui valitsused,” sõnas Ansip Riigikogu ees kõneledes. Kui minister saab ainult vaadata, kuidas raha tuleb ja temast mööda läheb, ilma võimaluseta seda suunata sinna, kus raha tõesti vaja on, pole eelarve koostamine lihtne ülesanne.

Kui laisematele poliitikutele tundus tänavu eelarve koostamisel mugavam valik maksude tõstmine, siis Reformierakond jäi siin paindumatuks. Suudeti vältida üldise käibemaksumäära ja tulumaksu tõstmist, mis oleks kõige otsesemal ja karmimal moel karistanud just neid, kes Eesti riiki maksutuludega toidavad. Ka peaminister toonitas: „Maksude ja aktiivsimate töötajate töstmise oleks võtnud raha maksumaksja taskust ja andnud hoobi kodumaisele ettevõtlusele. Aga just ettevõtlus otsib täna võimalusi, et uuesti õitsele puhkeda.”

Pensionid kasvavad, vanemahüvitise maksmine jätkub.

Nende eelarveläbirääkimiste kõige väärtusam otsus oli tulumaksureformi peatamine üheks aastaks. Siiski rõhutas peaminister, et Reformierakond ei kahtle: me peame tulumaksu alandamisega 26 protsendilt 18 protsendini otsustavalt lõpuni minema. Tööjõudu suruv kõrge maksukoormus kärbib riigi konkurentsivõimet ja vähendab töötajate motivatsiooni rohkem pingutada.

Üks, mida selle eelarve koostamise raske protsess tõestas, on, et valitsus ei murra mingil juhul oma lubadust kahekordistada pensionid nelja aastaga. Ka peaminister rõhutas, et kuigi pensionide tõstmine nõudis suurt lisaraha, ei kõhkle ta hetkekski selle valiku õigsuses. Pensionärid saavad hingata rahulikult, täpselt nagu noored peredki, kellele jätkub vanemahüvitise maksmine endisel viisil.

Kuigi Ansipi juhitud valitsusel on üks eelarve kokkupanek värskest selja taga, mõeldakse juba tõsiselt sellele, mis tuleb peale 2009. aastat. Oma eelarvekõnes tõi valitsusjuht välja kolm eesmärki, mida tuleb järgmiseks silmas pidada: tööturg tuleb muuta paindlikumaks, majanduse uus tõus peab tulema ekspordist ning jätkata tuleb range eelarvepoliitikaga. Andrus Ansip lõpetas oma kõne Riigikogu ees rõhutades, et neid lihtsaid põhimõtteid jälgides püsib riigi eelarvepoliitika usaldusväärse ja ärikeskkond edumeelsena. ▀

Kultuuriminister Laine Jänes KUKU raadio stuudios saate MINISTRI VASTUVÕTT kuulajate küsimustega tutvumas.

Foto: Lea Tammiik

Üks Euroopa tippmuuseum valmis, teine tulekul

Kultuuriminister Laine Jänes kirjutab sellest, et Euroopa aasta muuseumiks nimetatud KUMU saab varsti Tartusse paarilise.

Ameerika kirjanik ja ühiskonnateadlane Helen Keller on öelnud: „Iseloomu ei saa arendada lihtsuses ja vaikuses. Ainult läbi raskuste ja katsumuste kogemuste saab tugevdada hinge, puhastada nägemust, inspireerida lennukaid soove ja saavutada edu.” Tänavune aasta iseloomustab riigi vaatenurgast kirjaniku sõnu nii katsumuste kui ka õnnestumiste poole pealt.

Millest siis selline võrdlus? Kindlasti saaksime rääkida eelarveraskustest ning võrrelda seda Eesti Vabariigi sünnipäeva tähistamisega. Võiksime meenutada suursugust öölaulupidu või viia oma mõtted olukorrale Gruusias. Eks leiaksime ka vastandi meie olümpiakullale. Selle kõige taustal on jäänud unarusse arengud, millele tähelepanu pööramine ei teeks meile liiga. 2008. aastal pälvis tunnustuse üks ja sai alguse teine. Ma räägin Eesti suurtest muuseumitest ja kultuuriloo kandjatest Eesti Kunstimuuseumist ja Eesti Rahva Muuseumist.

Juba üle 17 aasta tagasi otsustati, et Eesti Kunstimuuseumi uus peahoone kerkitab Tallinnasse Kadriorgu. Kahe aasta eest võisime öelda, et esmakordselt oma peaaegu sajandipikkuse ajaloo jooksul on Eesti Kunstimuuseumil spetsiaalselt muuseumi vajadustele vastav ja eesti

kunstile vääriline hoone – uus peahoone KUMU kunstimuuseum. Läbi raskuste nii rahastamise kui ka projekteerimiste jadas oleme täna olukorras, kus KUMU kannab auga „Euroopa Muuseum 2008” tiitlit. Sellist tiitlit ei ole võimalik saada puhtalt tänu sellele, et riik otsustas ehitust rahastada. Seinad, olgu nad siis betoonist või klaasist, ei anna veel sisu. Samas ideed, mis viljelesid väheste peades üle kahekümne aasta tagasi, on tõestanud ennast.

Täna oleme järgmise versteposti ees. Selle aasta alguses moodustati valitsuse otsusega ERMES ehk Eesti Rahva Muuseumi Ehituse Sihtasutus. Oleme astunud sammu ka käegakatsutava tuleviku suunas, mis puudutab meie rahva muuseumi väarikat tulevikku. Täna naseks on leitud asukoht ning on läbitud kadalipp eskiisprojekti osas.

Sihtasutusel tööd jätkub – esitatud on projekt, et saada Euroopa Liidult toetust 500 miljoni krooni ulatuses ning finantseerimise allikaks on loomulikult ka riik läbi hasartmängumaksust laekuva kindla protsendi. Üks osa tööst on kindlustada finantsiline pool, teine, mis ka tavainimesele nähtavale ilmub, on korraldada maja ehitus ning selle ehitise sisu. Siinkohal unelmatesse takerduda

ei tohiks. Uus hoone peab leidma oma väarika koha Tartu külje all Raadil, kus asus kunagi Vene lennuväli. Hoone ei vaja vaid seinu, ta vajab ka keskkonda, milles särada. Keskkonda, mida kunagise režiimi sõjalised jõud pehmelt öeldes väga ei hoidnud. Üllatusi võib sealt leida veel küll ja küll ning nendeks tuleb valmis olla.

Eesti Rahva Muuseumi uus hoone ei ole kindlasti puhtalt kultuuriline fenomen, ta kannab endas nii regionaalset kui ka majanduslikku meedet. Seda mida KUMU tegi turismi arengule Põhja-Eestis, peab ERM tegema Lõuna-Eestis. Sellest tulenevalt on ülioluline, et uue hoone saamisloosse paneksid oma panuse nii Tartu linn, vald kui ka kogu seda ümbritsev piirkond. Võimalike planeeringute ja projektide eduka elluviimise aluseks on just kohalike omavalitsuste eesmärgile pühendunud tegevus ning tahe näha piirkonda elamas, mitte ainult Eesti kaardil, vaid ka Euroopas.

Briti luuletaja ja kirjanik D. H. Lawrence on öelnud: „Muuseum ei ole esmane kokkupuude eluga: see on illustreeritud loeng. Mida inimesed aga tahavad, on elulist puudutust.” Viime siis meie muuseumid sellele elulisele puudutusele võimalikult lähedale.

Hoone ei vaja vaid seinu, ta vajab ka keskkonda, milles särada.

Seinad, olgu nad siis betoonist või klaasist, ei anna veel sisu.

See müstiline sotsiaalministeeriumi eelarve

Viimaste kuude läbiv teema on uue aasta riigieelarve. Oleme pidanud sotsiaalvallas tegema mitmeid otsuseid. Tegelikult pole Eesti ootamatult jäänud vaeseks või kukkunud mitme aasta tagusesse olukorda, kus vahendeid oli vähe ja abivajajatele ulatatav käsi oli nõrk ning vajas tuge välisriigist. Ei, oleme endiselt arengule suunatud riik, meie võimalused on kasvanud. Oleme Euroopa Liidu riik, kes hoiab aus Euroopa ühtseid väärtusi. Üks neist väärtustest on mõistmine, et peame kandma hoolt nõrgemate ühiskonnaliikmete eest.

Uues majandussituatsioonis peavad kõik kokku hoidma. Raskeid valikuid ja otsuseid on tulnud teha ka sotsiaalministeeriumis. Me lähtusime kärpeid tehes sellest, et kannatada ei saaks kõige haavatavamad ühis-

Kuigi ees seisavad keerulised ajad, ei tohi kannatada inimeste jaoks nii oluline turvatunne.

konna liikmed. Kokkuhoid ei puuduta pensione, laste ja puuetega inimeste hoolekannet ega kiirabi.

On kaks asja, mille põhimõtted kindla peale ei muutu – need on vanemahüvitis ning pensionid. Vanemahüvitis on saanud nelja-aastaseks, ning sellest on saanud loomulik osa meie igapäevaelust. Last saada planeerivad pered arvestavad sellega, et pere suurenemisega kaasnevaid kulutusi aitab riik kanda. Varasemat olukorda on tänastel vastsetel või tulevastel vanematel raske ette kujutada. Tegelikult polnudki see nii väga ammu, kui lapse sünd pani vanemad raske valiku ette – kas kolida kuuse alla, valida viletsam toidulaud ja proovida ise ruttu tagasi tööle minna. Selliste probleemide ees seisavad täna näiteks Ameerika

Ühendriikide emad, kes saavad pärast lapse sündi vaid loetud päevad kodus olla. Meie süsteem, kus ema või isa saavad

tervelt 1,5 aastat oma pisikese pereliikmega koos olla ning samal ajal saavad edasi oma täispalka, tundub ameeriklasele paradiis.

Teisena oleme seisnud eakatele makstava pensioni eest. Nii tänastel kui homsetel pensionäridel peab olema kindlustunne, et on võimalik toime tulla ning hoolitseda oma lähedaste eest. Igale

Maret Maripuu

vanavanemale on oluline, et lapselapsele saaks kommi taskusse pista ning aegajalt käia teatris või kontserdil meelt lahutamas. Eelmisel aastal otsustasime muuta pensionite arvestamise süsteemi, et muuta pensionid tunduvalt solidaarsemaks. Meie eakate igakuine sissetulek kasvab sarnasemas tempos palkade kasvuga. Mida kõrgemad on palgad, seda rohkem laekub sotsiaalmaksu ning seda rohkem saab tõsta pensione. Ülejäänud pensioniindeksit ehk 20% arvestatakse endiselt tarbijahinnaindeksi ehk selle põhjal, kui palju elu Eestis kallimaks on läinud. Nii kasvab pensionäride elatus-tase sarnaselt sellega, kuidas kosub meie riigi jõukus.

Kuigi ees seisavad keerulised ajad, ei tohi kannatada inimeste jaoks nii oluline turvatunne. Ja siinkohal on isegi politsei arvukusest ja nähtavusest suurem kaal sellel, kas pered saavad tunda end kindlalt, kas nad tahavad saada lapsi, kas nad suudavad neid kasvata da tublideks ühiskonnaliikmeteks, kas tervishoid on tasemel, kas tööd jätkub, kas vanaduspõlve eest on hoolt kantud. Eestil on vaja palju lapsi, terveid inimesi ja aktiivseid eakaid, et olla ühiskonnana tugev ning arenemisvõimeline. Meie edukust hinnatakse selle järgi, kui hästi me igapäevaeluga hakkamasaamise turvatunnet inimestele rasketel aegadel pakkuda suudame.

Maret Maripuu peaminister Andrus Ansipi kõrval Reformierakonna üldkogul.

Eesti looduskaitse

Jaanus Tamkivi

Nagu Gerd Kanteri eesmärk on heita ketas kaugemale 75 meetrist, teeb iga minister kõik võimaliku, et tema ministeeriumi valdkonnas kõik ikka võimalikult hästi oleks.

tulevikus. Mündi teine pool on aga see, mida näevad ja kogevad kõik inimesed, kellel on millegipärast tarvidus suhelda looduskaitse eest hoolitsevate asutustega. Ja see ei ole vähetähtis.

Näiteks tavalisel inimesel, n-ö Tädi-Maalil või Naabri-Kallel, tuleb praegu pöörduda enda jaoks ehk sarnaste, kuid ministeeriumi süsteemi mõistes erinevate küsimustega mitme erineva asutuse poole. Inimesele on see kahtlemata segav faktor,

sest tal on keerukas orienteeruda, millise küsimusega kelle poole vaadata tuleb. Samuti on tavainimesele raskesti arusaadav see, et ühe tegevuse tegemiseks on tal vaja võtta ühest keskkonnaministeeriumi asutusest üks luba ja teisest teine luba. Miks peaksid inimesed jooksmasama organisatsiooni erinevate asutuste vahel, kui nad võiksid saada kõik vajalikud dokumendid kätte ühest kohast?

Miks peaksid inimesed jooksmasama organisatsiooni erinevate asutuste vahel, kui nad võiksid saada kõik vajalikud dokumendid kätte ühest kohast?

Kindlasti on avalike teenuste (ehk kodanike teenindamise) pakkumise ühtlustamine keskkonnaministeeriumile üks tähtsamaid eesmärke. Oleme alustanud ümberkorraldustega.

Tahame saavutada sellega kasu tavakodanikele, kes puutuvad ministeeriumi haldusalaga kokku erinevate keskkonna- ja loodusvarade kasutamise lubade taotlemise, loodusobjektide valitsemisest ja üldiselt kaitse-eeskirjadest tulevate küsimuste, metsateatiste väljastamise ja muu taolisega seoses.

Kui nähakse, et riik on loonud tõesti selge ja toimiva süsteemi looduse eest hoolitsemiseks, ei visata ka kommipaberit metsa.

Täna on palju segadust tekitanud ka asjaolu, et meil on 15 maakondlikku, oma juhi nägu keskkonna-teenistust. See tähendab, et samu lubasid

millegi tegemiseks antakse erinevate maakondade teenistustes välja veidi erineva tõlgenduse järgi ja pahandust on seetõttu küllaga.

Looduskaitse ei tohi tunduda inimesele keeruline, arusaamatu ja segadust tekitav. Lõppude-lõpuks kui inimene näeb, et riik on loonud tõesti selge ja toimiva süsteemi looduse eest hoolitsemiseks, ei viska ta ka ise oma kommipaberit metsa. Rääkimata mõnusast asjaajamisest. Ja järgmine „Teeme ära” kampania ei peaks tooma metsast prügi välja, vaid kõik need inimesed võiksid kokku tulla näiteks laulupeole. Sest metsad ja teeääred oleks puhtad.

Keskkonnaministrina on minu eesmärk hoolitseda selle eest, et ka 75 aasta pärast oleks Eesti loodus kaitstud ja meie lapselapsd saaksid nautida puhtas järves ujumist või metsas seenelkäimist.

Täna on küll olemas asutused, kelle ülesanne on selle eesmärgi täitumise eest hoolt kanda, kuid päriselt ressursside mõistlikust kasutamisest rääkida ei saa.

Eestimaa looduse kaitse korraldus peab ühelt poolt olema selline, mis garanteerib puhta keskkonna ka

maailmameistriks!

Ei eksi need idealistid, kes tahavad veel kiiremini ja veel paremat looduskaitse korraldust. Kindlasti tahavad paljud, et ka Kanter heidaks juba üle 75 meetri. Usun, et ka temal poleks selle vastu midagi. Sama olukord on looduskaitsega. Kuid kinnitan, et plaanitava looduskaitse korralduse re-

formiga saab Eesti parema keskkonna kaitse ja puhtama looduse. Kui veel mitte päris uut maailmarekordit, siis vähemalt uue isikliku rekordi teeme kindlasti. ✓

70kraadine töökeskkond Bagdadis

August Bagdadis on tõsine vastupidamisproov. Termomeeter näitab varjus ligi 50 kraadi, aga varju on vähe. Pigem ikka otsest päikest. Küllastasin Iraaki teist korda ja seekord siis kuumas augustis. Erilise elamuse saab, kui lennata lahiste külgedega helikopteris ning sulle puhub näkku tulikum õhuvool.

Aga Iraagis käisin seekord seetõttu, et kuulda Iraagi juhtidelt, kuidas ja kas nad peavad vajalikuks Eesti sõjaväelaste kohalolu jätkumist ka järgmisel aastal. Küllastasin ka Bagdadi põhjapiirkonnas olevaid Eesti sõjaväelasi. Mõlemad reisieesmärgid said täidetud. Iraagi välisminister kinnitas soovi ja vajadust, et Eesti jätkaks abi osutamist Iraagi julgeolekuolukorra parandamisel ning hoolimata tohutust palavusest olid Eesti sõjaväelased heas vormis ja meeleolus. Nagu ikka.

Seekordne Iraagi-külustus oli märksa optimistlikum kui poolteist aastat tagasi. Julgeolekuolukord riigis on oluliselt paranenud, rünnakute ja intsidentide arv võrreldes eelmise aastaga 80% vähenenud, 11 provintsi 18st on koalitsioonijõudude poolt antud Iraagi valitsuse otsese kontrolli alla. Kui poolteist aastat tagasi polnud mõeldavgi väljumine hästi valvatud nn rohelistest tsoonist Bagdadi kesklinnas, siis seekord sõitsime ka sellest tsoonist välja Iraagi välisministeeriumisse.

Olgugi, et Iraagi valitsus on oluliselt tugevam ja julgeolekuolukord parem kui poolteist aastat tagasi, pole see siiski veel pöördumatu. Seetõttu soovib Iraagi valitsus ka järgmisel aastal rahvusvaheliste jõudude abi, et julgeolekuolukorra paranemine kinnistuks. See on ka põhjus, miks Eesti sõjaväelaste jätkamise kohta tuleb Iraagi valitsusele

Välisminister Urmas Paet käis suvel tööreisil Iraagis.

positiivselt vastata. Suurem osa tööst on tehtud, kuid see tuleb väärikalt lõpetada.

Kohtumisel Eesti sõjaväelastega panin ma sisemiselt väga imeks, kuidas nad sellises kuumuses suudavad olla heas vormis ning oma tegevusega pälvida jätkuvalt ka kolleegide ja ülemuste kiitust. See kõik meenus mulle mõni päev tagasi jahedal ja sombusel öhtupoolikul Tallinnas Järve Selveris, kui mu juurde astus tuttava ilmega noormees ning teatas rõõmsalt, et oli sama päeva hommikul saabunud Iraagist koju puhkusele ning tänas mind selle eest, et augustis neil Iraagis külas käisin. Pisut piinlikki, sest tegelikult olen mina tänulik hoopis neile meestele ja naistele, kes Iraagis, Afganistanis, Kosovos ja Bosnias teevad väga palju selleks, et meil kõigil siin Eestis oleks turvalisem. Ja suurem osa meist ei tea, mida tähendab 70 kraadi, lauspäike, täisvarustus ja kõige selle juures pidev liikumine ning valvelolek.

Bagdadis tuli välisministril kanda kuulivesti.

Fotod: Välisministeerium

Kohtumine Eesti sõduritega.

Külmalinnas Jõgeval peeti Eesti esimene Kүүslaugu Festival

Jõgeva linn peab raudtee-, jõulu- ja külmalinna tiitli kõrvale nüüd vist ka kүүslaugulinna tiitli kuidagi ära mahutama, sest augusti viimasel laupäeval Jõgeval peetud Eesti esimene Kүүslaugu Festival kujunes rahvarohkeks ja edukaks ürituseks.

Viktor Svjatõšev, Jõgeva linnapea

Festivali peakorraldaja Aimar Pihlak pakub linnapeale kүүslaugujäätit.

Foto: Anatoli Makareviit

Pika päeva väldanud laadal, mida ilmestas mitmekesine kultuuriprogramm, jätkus nii kauplejaid kui ka ostjaid. Korraldaja soovi kohaselt kujunes laat ehtsalt eestimaiseks. Kaubeldi eestimaiste aia- ja põllusaadustega ning teistegi kohalike toodetega, välilaval esinesid tuntud artistid, võimalus oli kaasa lüüa ja auhindu võita mitmel konkursil.

Menukaim kaup oli kүүslauk ja sibul, mida pakkusid aiapidajad Peipsi rannikult ja mujaltki piirkondadest. Selle toodangu müüki mõjutas kindlasti as-

jaolu, et kүүslaugu ja kүүslaugutoodete müüjad said kauplemisplatsi tasuta.

Kohata võis ka mee- ja puuviljamüüjaid. Põlvamaa ökotalunik pakkus tervislikke teraviljatooteid. Rápina põllumajandusettevõtja oli müügile toonud „Setude moodi soolatud” kurgid, mille valmistamiseks tarvitatakse Värskat vett ja kүүslauku. Kaugemateks tulijateks olid juba varemgi Jõgeval tuttavad Saaremaa ettevõtjad meretagusel maal meisterdatud sauna ja küpsetatud leivatoodetega.

Kүүslaugu Festivali pääsme lunastas üle kolme tuhande külastaja. Silma hakkas, et paljud olid tulnud kogu perega laadamelu nautima ja kultuuriprogrammist osa saama. Kogu päeva väldanud meelelahutusprogrammi, mis koosnes nii laulu- kui ka tantsuprogrammist, juhiti raadioajakirjanik Madis Ligi. Üheks tõmbenumbriks kujunes kulturist Ott Kiivikase esinemine. Esmaesitusele tuli kahemeheansambli Vana Kallim muusikute Aimar Pihlaku ja Villu Sinimetsa festivaliks kirjutatud „Kүүslaugu rock”, mille sõnade autoriks nimekas humorist ja estraadinäitleja Raimo Aas.

Foto: Anatoli Makareviit

Daamid kүүslaugukübaratega.

Nii osalejatele kui ka pealtvaatajatele pakkusid avastamisrõõmu ja elamusi kүүslaugufestivalil korraldatud konkursid nagu efektsama kүүslaugukübara võistlus, konkurss suurimale kүүslaugule, mõõduvõtmine lihagrillimises jne. Hilisõhtul pakkus palju elevust ja lusti „Kүүslaugusuudluse” võistlus, kus paarid pidid enne maratonsuudlusele asumist ergutuseks kүүslauku sööma.

Kүүslauk ja külmalinn on sobiv paar.

Kokandushuvilistel oli võimalus esitada konkursile kүүslaugusupi retsepte, mille järgi hiljem suppe valmistades püütakse leida külmalinna trendisupp, mida tähtpäevadel nii linna elanikele kui ka külalistele pakkuda.

Suurima kүүslaugu konkursi võitis Tartumaa Võnnu valla Soobli talu perepoeg Anton-Meelis Künvald, kelle kasvatatud

kүүslaugu vööumbermõõt oli 92 mm. Pikkupüüdvama kүүslaugukübara kandjaks tunnistati üksmeelselt Türi linnast pärit Gerly Gornov.

Kogu pika päeva olid agaralt ametis toitlustajad. Eriline menu oli neil, kes pakkusid päevakohaseid roogasid nagu kүүslaugusuppi, -jäätit ning pereisale toidu alla pits jääkülma kүүslauguviina.

Kүүslauguülikoolis esines loenguga Eesti Maaülikooli õppejõud, kellelt aiapidajad said nõuandeid kүүslaugu kasvatamiseks. Ühtlasi selgitas lektor, et kүүslaugu söömine võib aidata ära hoida ka haigestumist südame-veresoonkonna tõbedesse ja vähki.

Festivali korraldamise idee pakkus välja meelelahutajana töötav Aimar Pihlak,

kelle sõnul selliseid laatasid peetakse edukalt paljudes riikides. Aimar on laia haardega kogenud tegija, kes ikka püüab uut ja huvitavat katsetada. Seetõttu palusin teda mõned aastad tagasi Jõgevale sobivat üritust korraldama. Ja mis veel sobib külmalinna teemaga paremini kokku kui tervisliku kүүslaugu teema.

Et kүүslaugul ikka on väge ja võimu, näitas seegi, et kui eelnevatel päevadel oli ilm olnud vihmane ja selgi päeval ümberringi mitmes kohas oli sajune, siis festivali toimumise ajal sademeid ei tulnud. Järelikult midagi võimsat selles kүүslaugus ikkagi on, et juba taevastele vägedele suudetakse mõju avaldada. Mis siis veel inimesest rääkida. Kүүslauk ja külmalinn on sobiv paar ja juba aasta pärast pakume rahvale taas võimalust kohtumiseks.

Seto kuningriigist

Idee hakata korraldama Seto kuningriigi päeva tekkis Paul Hagul, kes on pikaajaline Tartu Ülikooli õppejõud. Idee tuli Ahvenamaalt, kus päeva korraldati. Nii sündis mõte üheks päevaks kuulutada välja kuningriik

ka Setomaal. Kuna rahvas oli killustatud, vajasid setod siduvat tänapäevast sisemist võimast üritust. Selleks loodi kuningriik ja valiti ülemsootska (kuninga asemik maapeal), kellest Paul Hagu oli esimene.

Fotod: Merilin Lõiv

Margus Timmo:
Kuningriigi päev on seotud seto kultuuriga.

Kuningriigi päev on seotud seto kultuuriga. Lisaks ülemsootska valimisele on oluline ka kuninga meistrite valimine. Vabatahtlikud võistlevad erinevates valdkondades: sõira tegemine, piruka

küpsetamine, õlle ajamine, hansa tegemine, kasatski kargamine (setude tants). Valitakse 17 meistrit erinevates valdkondades, mis seotud käsitöö, toidu valmis-

Janis Kukk

tamise ja majandusega. Vabatahtlikud osalejad kannavad seda tiitlit aasta aega. Tiitel aitab paljudel oma kaupa teistel üritustel reklaamida ja müüa. Kuninga meistrid valib rahvas.

Kuningriigi päev on harjumusi toetav ja setosid siduv, mis toob üle Eesti setosid kokku, ning võimas piirkonna turundusüritus, et piirkonnale tähelepanu tõmmata. Tähelepanu on seto kultuuri säilitamiseks väga vaja.

Kuningriigi päev on rohkem turundusüritus. Kokku on lepitud nelja valla vahel, päev rändab igal aastal vallast valda. Eelmisel aastal oli see Meremäel (kus vallavanem Peeter Sibul), tänavu Värskas, järgmisel aastal Missos ja ülejärgmisel Mikitamäel.

Ideoloogilise poole eest seisab hea kroonikogu, mis koosneb kõikidest eelnevatest ülemsootskadest, kes on selleks valitud. Mõni sootska on valitud mitmel korral järjest. Valdade vahel on kokku lepitud, et teatud programm on standardne, mis toimub kindlasti, näiteks kuninga meistrite ja ülemsootska valimine. Iga vald paneb midagi uut juurde, mis tutvustab seda valda, kus kuningriigi päev toimub.

Ülemsootska valimine on ülidemokraatlik otsevalimine. Kõigil 5000 inimesel, kes Seto kuningriigi päeva külastavad, on võimalus valimisest osa võtta. Kandideerimiseks on vajalik kandidaadi nõusolek ja vähemalt kümme toetusallkirja kandidaadi ülesseadmiseks. Seejärel räägivad kandidaadid tunni otsas seistes oma nägemusest, mida nad tähtsaks peavad ja mida näha tahavad. Kogu kuningriigi rahvas moodustab elava järjekorra nende taha, kes neile meeldib.

Sel aastal oli kaks kandidaati: Silver Hüdsi ja Lembit Lennuk. Silveri poolt oli 700 valijat ja Lembitu poolt 650 valijat. Kelle selja taga on rohkem inimesi, see on võitja. Sootska rolli peavad oluliseks venelased. Kui sootska vene poolel käib, saab ta alati suure tähelepanu.

Setodel on oma sõjavägi – Peko vägi, mida iga aastaga täiendatud. Peko väel on lennuvägi, laevastik, kahurvägi, motoriseeritud vägi. Kihnu naised tulid tänavu kuningriigi päevale oma kalakülkoriga mootorratastel ja liitusid setode sõjaväega.

Sõjavägi on olnud vajalik, kuna varem käis venelane eestlasel kallal ja vastupidi ning setod jäid alati sõjakolde vahele. Tänu sellele on Setomaal tekkinud nn kindlustalud, kus hooned olid nurkapiidi kokku ehitatud või ühendatud paksu plankaiaga. Traditsiooniliselt polnud väljaspool aknaid ja kõik aknad avanesid sisehoovi. Selline talu võimaldas piiramistele lühiajaliselt vastu panna. Pikemaks piiramiseks sõjaväel enamasti aega polnud ja tänu sellele jäi vara alles. Tänavusel sõjaväeparaadil osales 200 inimest – Kihnu naised mootorratastega, setod hangudega, kahuritega, vikatitega, sõjanuiadega.

Nagu on muutunud kultuur ajas, on muutunud ka seto nimi. Varem kutsuti Eesti kagunurga inimesi setudeks, kuid hiljem oli see suur sõimusõna ja nüüd on kogukond kokku leppinud, et edaspidi ollakse setod. Nõukogudeaegsel perioodil oli taunitav olla teistmoodi ja selle peale vaadati viltu. Siis ütles üks suur partei, kuidas pidi käituma, ja see

oli seto kultuurile raske aeg. Setod on oma kultuuris kõvasti kinni olnud ja seda ka nõukogude ajal.

Setomaa sündmused jagunevad kaheks. Ühtede oodatakse külalisi ja need on avalikud, teised kinnised, kuhu külalisi ei oodata ja mis seotud perega (surnuaiapähad, munaluomka – lihavõttepähad). Esimene päev on setudele endale ja järgmised päevad korraldatakse koolilastele ja teistele gruppidele, kus tutvustatakse, kuidas setod oma pühasid peavad.

On valmis plaan, kuidas vanematelt setodelt saadud teadmised võiks olla kasulikud ka tervele meie riigile. Setosid on väga palju aidanud Toivo Asmer, Peep Aru ja Mart Laar. Seto rahvas mäletab hästi neid, kes on pannud oma õla alla. Viimaseks suurimaks toetajaks on peaministri algatatud pakett teede ja erinevate programmide näol:

Ülemsootska valimine on ülidemokraatlik otsevalimine.

kultuuriprogrammi tugi ja majanduse toetusprogramm. Tänu Andrus Ansipile on jõudnud paljud projektid valitsusse ja on saanud palju abi. Parempoolsed erakonnad on läbi aegade korralikult setode tegemisi toetanud. Savisaare ministriks oleku ajal jäi teede rahastamine pooleli. Siitkandist tulnud inimesi ei võetud üldse jutule, hoolimata siinsete keskerakondlaste soovistest.

Kui inimestel pole kohapeal võimalik töötada, pole ka kultuuri edasikandjaid. Margus Timmo tööks on kohapealse ressursi ümberstruktureerimine, et toota palju kohalikust ressursist saadusi ja teha seto käsitööd. Aare Hörn vastutab kultuuri eest. Kaja Tullus hoiab järje peal lubaduste täitmist ja hoiab teisi joone peal. Setomaa Valdade Liidu juhatuse esimehe Margus Timmo põhimõte on: „Paremb hummogu varra ku õdagu hilda.”

Setomaal on alati oluliseks peetud rahvariideid ja käsitööoskust. [\[L\]](#)

Setode jaoks on tähtsad kombed, mis on tulnud esiisadelt. Küsitlused on näidanud, et setod on suuremad oma piirkonna ja Eesti patrioodid, kui teised eestlased. Nad peavad oluliseks hingelist rikkust, mitte materiaalselt. Ennem ollakse nõus vaesust taluma, kui oma kultuurist loobuma. Setodel on ahnuse ja rikkuse kohta oma ütlemine: „Õgas kellegi kattõ hammõht hauda sälgä panda-ai.” Suurustajate ja eneseuhkustajate kohta ütlevad setod: „Pussu saaõi korgõmbast laska ku mulk om säätü.”

Kange jook hansa on täitnud seto kommetes ülitähtsat rolli. Setomaal ei armastatud vanal ajal joodikuid. Hansa komme on olnud tähtis perekondlikel üritustel ja pere loomisel. Tähtsal kohal on esivanematega suhtlemine haudadel. Kunagi ei unustata esivanematele pitsikest valada. Pulmades ja matustel polnud kunagi alkoholi võimalik laualt võtta. Hansat pakuti läbi pakkujameeste ja ühest pitsist. Komme oli see, et kindlasti pidid võtma lonksu hansat või huuled märjaks tegema, seejärel pidid pitsi pakkujale tagasi andma. Hansa on 60% kange ja

lõi surina sisse, et suhtlemine muutuks vabamaks. Pakkumise rituaal oli sõbralikkuse märk. Pakkuja andis järgmise pitsi alles siis, kui eelmise mõju oli läinud. Hansat aeti ainult rukkist.

Väga ammu oli setodel karm reegel see, et setod võisid abielluda omavahel. Tähtis oli teada varasemaid liine, et mitte abielluda oma sugulastega. Üritustel pakkujat uuris, kes kust on ja inimesed pidi rääkima oma juurtest. Seejärel said päris mitmed oma järelapsed teha.

Peko on olnud setudele väga püha, kes on viljakuse jumal. Peko oli setu sõdalane, kes omal ajal suutis koondata seto rahvast enda eest seisma ja sealt jäänud legendiks. Kuningas Peko magab Petseri kloostris koobastes. Magab, kuid pole surnud ja sellepärast ei valita uut kuningat. Ta ei luba

ennast üles äratada, enne kui setodel häda käes. Setod peavad ise hakkama saama. Nüüd valitakse kuninga asemik (ülemsootska). Ülemsootska ülesanne on näha unenägusid, mida Peko talle saadab, ja selle järgi valitseda setosid. [\[L\]](#)

Kohal oli peaminister Andrus Ansip...

...ja Riigikogu liige Urmas Klaas.

Rahvariides peolised.

Seto kultuur on maailmas ainulaadne.

Taavi Rõivas: riigi vara vajab hoolt

Küsitles Peep Lillemägi

Intervjuu Riigi Kinnisvara Aktsiaseltsi (edaspidi ka RKAS) nõukogu esimehe Taavi Rõivasega

Hiljaaegu täitus Sul aasta Riigi Kinnisvara ASI nõukogu esimehena – mida olulist on ettevõttega selle aja jooksul toimunud?

Kuigi RKAS ei halda veel kogu riigi kinnisvaraportfelli, valmib ka praegu pea igal nädalal mõni uus ehitis, panakse nurgakivi või peetakse sarikapidu.

Iga sellise tähtpäeva taga on hulgaliselt igapäevast tööd – projekti tellimisest pöranda pühkimiseni. Eelmisel aastal investeerisime üle 1,5 miljardi krooni – seda on rohkem, kui kuuel eelneval aastal kokku. Ka sel aastal on riigiasutuste olmetingimuste parandamiseks ja riigile vajalike ehitiste rajamiseks plaanis investeerida 930 miljonit krooni.

Summa on väiksem kui möödunud aastal?

Riigile kuuluv ettevõtte peab jälgima väga tähelepanelikult majanduses toimuvat ning olema oma tulevikuplaanis realistlik. Veel aasta tagasi kavandamine tänavuseks aastaks ligikaudu poole rohkem investeringuid. Suurt mõju

Foto: Lea Tammik

avaldasid kindlasti ka uued reeglid, mille järgi muutus RKAS osaks avaliku sektori tasakaaluarvestusest. Ehk teis sõnu – iga RKASi investeeritud kroon on samaväärne riigieelarvest kulutatud krooniga. Kui RKAS ehitab miljard krooni maksva vangla, on see valmimise aastal riigieelarve tasakaalule miljardilaine miinus, kuigi riik maksab vangla eest 30 aasta jooksul.

Kas seni oli siis teisiti?

Seni kajastus riigi kuluna see summa, mille üks või teine ministerium RKASile aasta jooksul rendi või kapitalirendi osamaksena tasus.

Mida see praktikas muudab?

Küllalt palju. RKAS on ettevõtteks rahaliselt küllalt heas seisus, pankade silmis

usaldusväärne ning võimeline igal aastal 1,5-2 miljardit investeerima. Nüüd aga saame investeerida vaid täpselt nii palju, kui riigieelarve tasakaal võimaldab – peab arvestama, et ettevõtte lasub vastutus riigieelarvet mitte tasakaalust välja ajada. Ka iga RKASi laenatud kroon suurendab uue korra järgi avaliku sektori võlakooormust.

Kas RKASil on sellisel juhul üldse mõtet?

Ma olen 100% veendunud, et RKAS on riigi kinnisvarale parem haldaja kui ministeriumid või ametid ise. See avaldus väga hästi kas või siis, kui säästueelarve kavandamisel küsiti ministeriumidelt riigi ülesannete täitmiseks ebavajaliku kinnisvara kohta – selgus, et ülevaade on küllalt piiratud. Ka riigi kinnisvara eest vastutav rahandusminister ei

Ettevõtte lasub vastutus riigieelarvet mitte tasakaalust välja ajada.

oma täit ülevaadet. Mingi register justkui on, aga kui detaile pärida, siis kehitatakse õlgu. Siin-seal on ka mingid majad või toad, mis seisavad kasutult või alla turuhinna väljaüritult.

RKASil seevastu on igal ajahetkel olemas täpne teave iga endale kuuluva objekti täituvusest (s.o vajalikkusest), elukaarest, investeringuvajadustest, arendusperspektiivist ja – kui vaja – ka turuhinnast.

Seega võib öelda, et Siim Kallase eestvedamisel 7 aastat tagasi loodud ettevõtte on ennast õigustanud?

Ettevõttele asutamisel pandud eesmärgid ei ole veel täitunud – mitu ministriumit ei ole siiani suutnud oma kinnisvara üle anda. Raske öelda, millest see tingitud on – valitsuses värskendati juba aasta tagasi otsust üleandmisprotsessi kiirendada. Mul on väike kahtlus, et tegu on ehteestlasliku tunnetusega, et ainumõeldavaks suhteks kinnisvaraga peetakse omandit. Samas on selge, et majavalitsemine ei pea olema ministri või ministriumiametniku mure – andes selle üle professionaalidele, saavad nad pigem keskenduda oma tegelikele ülesannetele.

Millisena näed RKASi tulevikku?

Kindlasti tuleks jätkata kogu riigile kuuluva kinnisvara koondamist ja arendamist selle sõna parimas tähenduses. Kui kõik riigiasutused on oma hooned

RKASile üle andnud, tuleb läbi viia audit nii varade kui vajaduste osas, et tagada optimaalne ruumiprogramm. Kui mõni asutus vajab uusi ruume, võib kaaluda nii uue spetsiaalse hoone ehitamist kui mõne olemasoleva büroohoone rentimist. Juba praegu on turul pakumisi, mis on riigiasutustele palju atraktiivsemad kui eraldi hoone ehitamine. Jälgime huviga ka Soome ja Rootsi kogemust – mõlemas riigis on RKASile analoogsed ettevõtted, kelle juhtidega on meil tihe läbikäimine. Rootsi Kuningriik otsustas hiljuti „oma RKASi“ ehk Vasakronani müüa, jättes riikliku fondi omandisse vaid kuningapaleed ja julgeolekuotstarbelise kinnisvara. Riigiasutuste kindlus säilis pikaajaliste rendilepingute kaudu. Rentniku ja uute hoonete tellijana saab

Majavalitsemine ei pea olema ministri või ministriumiametniku mure.

riik ka edaspidi oma tahtmise läbi suruda. See müük andis lisaks ühekordsele hüügeltulule (terve Eesti riigieelarve jagu) ka võimaluse riigil kinnisvara haldamise pärast mitte muretseda. Poliitikutel ja riigiametnikel on kümneid tähtsamaid teemasid, millele keskenduda. On väga mugav, kui olmetingimused on olemas ilma, et neile mõtlema peab. Vanemad inimesed mäletavad, et nõukogude ajal olid riiklikud autobaasid, mille meenutamine ajab praegu muigama. Usun, et paarikümne aasta pärast tundub meile sama jabur ka mõte ministriumiametnikust, kelle ülesandeks on maja haldamine. Ametnik olgu ikka kodaniku, mitte süsteemi teenistuses.

👉 Hetk Viru vangla avamiselt. 📧

Foto: Lea Tammik

Kas ka RKAS tuleks tulevikus müüa?

Erinevalt Rootsist ei ole meil kõikide riigiasutuste olmetingimused ideaalses korras ning osaluse müügi eesmärk võiks olla eeskätt lisaraha kaasamine hoonete kordategemiseks. Võimalus saada korraga piisavalt raha, et remontida kõik riigikoolid, ehitada valmis

nüüdisaegsed vanglad, politseijaoskonnad ja tuletõrjedepood, on kahtlemata atraktiivne. Usun, et Eesti ühiskonnas leiaks ühe suurinvestori kaasamisest laialdasema toetuse IPO ehk ettevõtte osaluse noteerimine börsil – võimalus saada ettevõtte osanikuks tekiks väga paljudele inimestele. Tegemine oleks Eesti suurima kinnisvarareportelliga, mille aktsiasse investeerimine ei töotaks küll hüügelkasumit, aga kindlasti üle

keskmise kindlust. Kindlasti tuleks sel juhul eelnevalt eraldada RKASist kõik julgeolekuobjektid (näiteks vanglad ja piiripunktid) ja sümboli tähendusega ajaloolised hooned. Nii Toompea loss, Stenbocki maja, Kadrioru loss kui enamik teisi sümboli tähendusega hooned on juba praegu jäetud teadlikult riigi omandisse ning osades neist töötab RKAS haldurina. 🏠

Elurõõmus pensionär juhatab turiste Setomaale

Tekst ja foto: Peep Lillemägi

Maia Kull (69) juhhib Tallinna kesklinnas asuvat Kagureisi bürood.

Mitu korda aastas sõidab ta aga bussitäie turistidega Lõuna-Eestisse, et tutvustada sealseid kauneid paiku.

Kolme ja poole aasta jooksul, mis büroo avamisest möödab, on selle kaudu Lõuna-Eestiga tutvumas käinud ligi

2000 inimest. Suur hulk reisijaid tuleb Tallinna Kolmanda Nooruse Rahvaülikoolist, mille raames käivad pensionärid erinevaid teadmisi

omandamas. Maia ütleb, et kui Rahvaülikoolis kevadel reisisoovijaid registreeritakse, küsivad paljud juba ka sügiseseid reise.

„Bussis vahel küsin, et tõstke käed, kes pole Setomaal käinud ja üllataval kombel kolmandiku jagu inimesi tõstabki,” ütleb Maia, tõdedes, et siseturismil on Eestis kasvuruumi küllaga. Reise Lõuna-Eestisse Setomaad ja Haanjamaad vaatama korraldab Kagureis kevadel ja sügisel. Südasuvel, kui liigub palju teisi turiste, kui Põlvas korraldatakse muid üritusi, on Pesa hotell, kus grupid majutuvad, tihti broneeritud, seepärast peetakse paar kuud pausi. Kasvav reisi-huvi eeldab aga seda, et järgmisel aastal tuleb tõenäoliselt võimaldada reise ka südasuvel.

Lõuna-Eestit näha soovivaid reisivõilisi tuleb Tallinna bürosse reisi tellima kaugemaltki. Soome ühe regiooni õpetajad käisid reisibüroos veel hiljemgi tänamas ja reisipilte toomas.

Reise tellivad asutused, kes peavad siis osa ajast seminariruumis nõu ning puhkuseks käivad ekskursioonil või eelistavad mõnda aktiivset tegevust looduses. On ka inimesi, kes ühel ja samal reisel käivad juba mitmendat korda.

Kohe peale pronksirahutusi oli üks firma oma ürituse raames kaasa-

nud reisile Haanjamaale vene tuntud alternatiivmõtteleja Nekrassovi. Mõõda kaunist kuppelmaastikku sõites oli ta kõigest nähtust väga vaimustatud ja üllatunud. Olles siin esmakordselt, ütles ta lahkudes: „Poleks iial varem arvanud,

„Üllatun igal reisel kuulates, et kolmandik inimestest pole Lõuna-Eestis üldse käinud.”

et Eestis nõnda elatakse, et kõik on siin nii ilus, puhas ja inimesed nii lahked ja toredad.” Elavalt jäi meelde ka see, kuidas Nekrassov Metsavenna talus, olles härdunult kuulunud meie raskest saatusest, rääkis, et ka tema isa on samuti olnud Siberis ja

et vene rahvas on kommunistide terrori all kannatanud sama palju kui Eesti inimesed.

Info toredatest reisidest levib ühelt inimeselt teisele. Kliente leitakse ka messidelt Soomes ja Lätis, kus tutvustatakse Lõuna-Eestit. Messidel osalemisel on abiks

EASi messitoetus. Maia Kull, kes ise on juba mõnda aega pensionär, on väga rahul, et saab koos tublide, heade kolleegidega tegeleda asjaga, mis talle südamelähedane, suhelda huvitavate inimestega ja neile võrokesena Lõuna-Eesti kauneid paiku tutvustada. „Olge optimistlikud ja naeratage, siis tundub ka elu ilusam,” soovitab ta vastuseks küsimusele, mida sooviks Reformikirja lugejatele ütelda ning meenutab ühe oma pensionärist reisikaaslase-kliendi tõdemust, et tema elu on praegu küll palju jõukam ja parem, kui kunagi varem.

„Siseturismil on Eestis kasvuruumi küllaga.”

Illustratsioon: Lea Tammik

Mees, kes tõmbab rahva käima

Peep Lillemägi

Foto: Peep Lillemägi

Kõrgessaare valla kultuuri- ja spordijuht Artur Valk on põline hiidlane. Lisaks sellele on Artur veel Kõrgessaare

Reformierakonna piirkonnaorganisatsiooni juht, vallavolikogu liige ja küla vahel võib teda tihti näha heledakollase fliisiga kõndimas. Reformikirja

lugejaid ühendab Arturiga see, et paljudel neist on ilmselt kodus ka selline fliis.

Teadmiseks sellele lugejale, kellel Eesti kaart koos kõigi valdadega peas ei ole: Kõrgessaare vald Hiiumaal on see, kus asub Eesti kultuuriloost tuntud Reigi kirik ja Kõpu tuletorn. Heltermaalt, kuhu mandriinimesed praamiga esmalt jõuavad, on vallakeskusesse üle neljakümne kilomeetri ja sealt edasi on valda veel kolmekümne kilomeetri jagu Ristnasse, kuhu julged SurfiParadiisi suuri laineid otsima tulevad.

Kui Kõrgessaare vallas toimub mõni kultuurisündmus, ja neid toimub seal palju, ja mitte ainult suvel, vaid muul ajal ka, siis on Artur seal enamasti kesksel ja korraldaval kohal. Artur on üle keskmise suur mees, kuigi viimasel ajal

tublisti alla võtnud, ja tal on üsna vali hääl. Nii et kui ürituse käigus mikrofonil patarei tühjaks saab, nagu sellel suvel Luidja külapäeval juhtus, pole sellest suuremat häda. Artur korraldab ja juhib asjad ilusasti ka ilma mikrofonita ära.

„Eks see kultuuritöö üks teenindamise töö ole,“ ütleb Artur ja lisab, et tegelikult on teenindamise töö kogu omavalitsusetöö. „On kooliteenus, see teenus, et tee oleks korras ja talvel lahti aetud, teenus, et prügi oleks ära veetud ja samamoodi on ka kultuuriteenus. Ega vald ei koosne metsadest, kus puid lõigata, ja maatikidest, mida

kaardi peale joonistada ja vaadata. Vald koosneb inimestest, kellele olusid ja aegu trotsides tuleb pakkuda parimat võimalikku teenust igal alal, mille korraldamiseks omavalitsus kutsutud ja seatud on. Kogu see sõna valitsemine, olgu siis vallas või riigis, on mu mee-

lest üldse natuke liiga jõhker. Valitseda saab eraettevõttes, kus oled oma raha sisse pannud ja riskid võtnud. Vallas tuleb nendel, keda on

usaldatud, toimetada, et inimestel hea elada oleks.“

Üheksakohalises Kõrgessaare vallavolikogus on Reformierakonnal kaks kohta.

„Nendel, keda on valimistel usaldatud, tuleb toimetada, et inimestel hea elada oleks.“

Foto: Kõrgessaare VAK

➤ Kõrgessaare valla kunstiringi lapsed.

Jätub lk 40

Fotod: Kõrgessaare VAK

➤ Mullu sai vallakeskuses korvpalliväljak uue katte.

Viimastel valimistel oldi väljas oma nimekirjaga. Artur soovitab kõigil erakonnakaaslastel üle Eesti valimistele igal juhul oma nimekirjaga välja minna, sest need nimekirjad, mille alla kogunetakse, ei ole ikka päris õiged asjad.

„Vallavanem on meil päris populaarne ja tema toel sai tema nimekiri rohkem häält. Mõistlikke asju, mida vallas tehakse, on reformierakondlased alati toetanud. Väikses kohas teatakse tegelikult alati, kes mis mees

on, mida ta tahab ja millega hakkama saab. Usun, et kõikidel on tegelikult üks siht, aga teid läheb sinna mitu. Erinevad teed on erineva kiiruse, erineva aja- ja rahakuluga, aga tulemus on üks. Tuleb

valida parim tee, et minimaalse ressursikuluga saada maksimaalne tulemus. Asjad, mida volikogus otsustama hakatakse, arutame alati enne ka piirkonna koosolekul läbi. Kui kellelgi on volikogus ülekaal, siis tuleb sedagi vaadata, et võimulolija mugavaks ei läheks.” Artur arvab, et Reformierakond on sellega päris hästi hakkama saanud.

„Erinevad arenguteed on erineva kiiruse, erineva aja- ja rahakuluga. Tuleb valida parim tee.”

Kõrgessaare Vaba Aja Keskuse maja, kus internetipunkti all on Arturi töölaud, ehitas kakskümmend aastat tagasi Hiiu Kalurikolhoos. Tasapisi on nõukogudeaja ehituskvaliteediga hoonet korda tehtud. Kõigepealt katus ja fassaad, siis katlamaja, seejärel remonditi suurem saal sportimiseks ja väiksem

saal kultuuriüritusteks. Eelmisel suvel sai vallakeskuses uue katte korvpalli välisväljak ja sellest kevadest on väljas selline katusega vabaõhulava, kus võib olla kindel, et halb ilm üritust ära ei riku.

Artur juhib tähelepanu, et viimase kümne aasta jooksul on olnud ainult üks periood, mil Eestis ei ole olnud reformierakondlasest kultuuriministrit. „Ega see ei anna tegelikult mingeid eelseid. Ainult võimaluse rääkida oma mõtetest ja muredest. Ja kui mõtted on mõistlikud ja mured tahavad lahendamist, tuleb ükskord ka lahendus. Eesti riik on juba sinnamaani arenenud küll, et mured saavad ära lahendatud.” ➤

➤ Jalgrattavõistlus on üks Kõrgessaare valla traditsioonilisi suvesündmusi.

Artur töötegemisest:

Kunagi tudengipõlves oli mul ehitusel üks ülemus, kes küsis meilt poistelt, kes me ehitusel jalg üle põlve istusime, et mida te avalduse peale kirjutasite, kui tööle tulite? Tuli siis meelde, et kirjutatud sai lihtne lause: palun mind tööle võtta. No vot! Kui ise palud tööle võtta, siis tuleb ka tööd teha, mitte niisama istuda ja päevi õhtusse veeretada. Seda tasub meeles pidada.

Artur hiidlastest ja Hiiumaast:

Rannarahvas on ikka natuke teistsugune küll. Põld ei ole siin põhitoidust kunagi andnud. Toitu saadi merest ja tööl käidi mandril ja vahel päris kaugelgi. Nagu praegu. Hiiu naised on visad. Kui põllul vanasti kündmine käis, siis olnud ikka nii, et naine vedanud atra ja mees hoidnud taga adrakurgi. Uued tuuled ei ole hiidlaste kunagi ehmatanud, kuid see on selge, et hiidlane ennast iga uue tuule peale kohe pöörama küll ei hakka.

Kõrgessaare valla spordi- ja kultuurielu suuremad saavutused:

Viskoosa (nii kutsutakse seda asulat, kus Vaba Aja Keskus asub) saalihokipoisid (U15) olid Eestis teised. Ka täiskasvanute saalihokivõistkond on Eesti meistrivõistlustel medalikonkurents olnud. „Ühele vallale, kus 1400 elanikku, on see suur asi,” ütleb Artur ja meenutab, et kui nädalavahetusel on Tallinnas liigamängud, siis saavad Tallinna meeskondade mängijad paar tundi enne mängu algust kodus kohvi juua. Hiidlased peavad enamasti eelmisel õhtul kohale minema. Kõrgessaare vallas on olemas lasteada ja põhikool, Lauka laulukooris laulis parematel päevadel kümnekond aastat tagasi pool-sada lauljat. Aga alla kahekümne pole osalejate arv kunagi langenud ja laulupidudel ollakse alati väljas. Erinevaid ringe on nii kooliealistele kui pensionäridele. Ja rahvatantsijad on endale igal aastal ikka leidnud mõne

festivali, millest osa võtta ja talve jooksul õpitud oskusi näidata.

Kõrgessaare Vaba Aja Keskus korraldab erinevaid spordiüritusi: rattasõidud, Jaanijooksud, korvpalli- ja võrkpalliturniirid jne. kus osalejaid üle Hiiumaa ja mandriltki.

Kõrgessaare valla turismiobjektidest:

Eestis on üldse neli sellist majakat, kuhu turistid sisse saavad. Kolm nendest asub Kõrgessaare vallas: Tahkuna, Ristna ja muidugi Kõpu tuletorn, mis on üks vanemaid maailmas, kus tuli järjepidevalt põlenud. Majakad on veeteede ameti poolt antud lepinguga vallale hallata ja on ettevõtjatele rendile antud, et need seal turismi korraldaksid. Kõik saadav piletitulu läheb majakate ja ümbruse arengusse. Selle eest, et majakas tuli vilguks ja laevadele teed näitaks, hoolitseb muidugi veeteede amet. ➤

Kas kork on tähtsam kui õlu?

Hannes Astok

Uuendusi käivitavaid jõudusid on ikka olnud kaks – laiskus ja rahahimu.

Laiskus kombineerituna mugavusega on olnud edasiviivaks jõuks paljude igapäevast olmet puudutavate uuenduste ellu kutsumisel. Gaasikatel, mis oskab ise maja temperatuurist aru saada, on ju kordades mugavam kui puudega köetav ahi. Liikumisanduriga lamp süttib õigel ajal ja ei põle liiga kaua, aidates kokku hoida elektrile kuluvat raha.

Ettevõtjat kannustab muidugi vajadus müüa enam oma tooteid ja teenida rohkem raha. Aga selleks, et inimesed just sinu toodet ostaks, pead sa millegagi eristuma. Loomulikult võid sa eristuda hinnaga ehk müüa teistest odavamalt. Paraku ütleb rahvatarkus, et kui sa tahad osta head ja odavat asja, pead sa ostma kaks asja – hea ja odava.

Tark ettevõtja lisab oma tootele pidevalt mingit uut väärtust

Kuidas on arenenud selline igapäevane asi nagu õllepudelikork? Esimesed pu-

delisse aetud õlled said endale samasuguse korgi kui veinipudelid. Kuid mida tarbijalikumaks muutus ühiskond, seda suuremaks muutus vajadus lihtsamalt avatavate pudelite järel. Lisaks ei püsinud korgist korgid õlled hästi peal ja nn korgiviga muutis ligi 10% õllest pudelis riknenuks.

Kõva samm edasi oli portselanist hingedega patentkork, mida tänagi mõnel valitud õlled on näha. Korraga oli lahen-

dada mitu probleemi: õllepudel muutus hermeetiliselt suletavaks, pudel lihtsalt avatavaks ning vajadusel ka suletavaks. Pudelid aga läksid taaskasutusse.

Kui sa tahad osta head ja odavat asja, pead sa ostma kaks asja – hea ja odava.

Uuendus tõi esimestele tootjatele miljoneid kasu ja küllap on paljudel põõningul veel mõni selline A.LeCoqi pudel vanavara seas alles.

Aga uuendused sellega ei lõppenud. Välja mõeldi hoopis nutikam lahendus

Foto: Lea Tammik

– kroonkork, mille patenteeris 1892. a USAs Baltimore'is William Painter. Uuendus tõi kaasa tõelise revolutsiooni joogitööstuses, sest villimise tempo suurenes kordades, samuti oli nüüdsest imelihtne ka pudelite korduskasutus. Patentkorgiga pudelitel kippusid traadid roostetama ja tihendid vanuma, kroonkorgiga pudelitel aga kasutati uuesti vaid puhtast klaasist pudelit.

Jookide tootjatele on oluline pidevalt oma tarbijate ees silma paista ja tõestada, et just nemad mõtlevad kõige enam oma kundede peale, on uuenduslikud ja arenemisvõimelised.

Tundus, et enam ei ole kusagile edasi areneda – kõik oli juba välja mõeldud!

Kuid tarbijatel oli tekkinud uus mure. Kroonkorgiga pudeli avamiseks on vaja avajat! ENSVs karastunud inimesed oskavad muidugi pudeleid avada kas või rehavarrega, kuid sellise karmi koolita inimesed mujal maailmas kippusid hätta jääma.

Uuendus leiti peagi: kui kroonkorgi alla panna vint, saab pudelit avada nii avajaga kui käega keerates! Või mis veelgi vaimukam – kui pudeli põhja alla teha õige kujuga avaus, saab ühe pudeliga hõlpsasti teist avada.

Teine mõte viis aga korgitootjad sõrmuskorgi idee juurde. Piisavalt pehmest plekist kork, millel on küljes aas, on lihtsalt ja mugavalt ära rebitav.

Selline pidev uute lahenduste otsimine on andnud võimaluse õlle- ja muude

jookide tootjatele pidevalt oma tarbijate ees silma paista ja tõestada, et just nemad mõtlevad kõige enam oma kundede peale, on uuenduslikud ja arenevad. Mõelgem näiteks plekist õllepurkidele, mis võeti kasutusele väga lihtsal põhjusel. Klaasist pudel läheb ju kergesti katki! Plekkpurgid pole siiski turgu lõplikult haaranud, sest paljudele tarbijatele meeldib endiselt klassikaline pudel.

Võib ju mõelda, et ega see plekkpurk enam kusagile areneda ei saa. Aga saab, tõestas mõned aastad tagasi A.LeCoq. Uuringud näitasid, et inimesed jooks meeeldi purgist. Kuid ebameeldivaks takistuseks oli asjaolu, et seda kohta, kus suu ja purk kohtuvad, olid ilmselt puutunud laotöölise, transamehe ja poemüüja näpud, lisaks on poeriulil sinna ladestunud tolmu.

Tootja reageeris sellele esmapilgul vähetahtsa uuendusega. Ta kattis purgikaane kergelt eemaldatava fooliumkattega. Tulemus oli uskumatu: lühikese perioodiga kasvavas uuel moel toodetud purgijookide müük 60%!

Tehniline lahendus ei olnud maailmarevolutsiooniline: samalaadset lahendust kasutavad mitmed õlletootjad lõunapoolsetes riikides, kus hügieen on märksa tõsisem probleem kui Eestis.

Uuenduste puhul pole alati ise vaja kõiki asju välja mõelda. Samuti on endistviisi määravaks pudelis või purgis oleva joogi maitse. Kuid karmis konkurentsis muutub aina olulisemaks oskus tarbija ootustele vastu tulla ning pakkuda iga päev ja aasta midagi uut. ✓

Erki Melts: suvega kogunes

Reformierakonna Pärnumaa arendusjuht Erki Melts meenutas Reformikirjale oma purjetamissuve.

Fotod: erakogu

2000 meremiili

Purjetamine on minu kirg ammu ajast, merd olen sõitnud pea kolm aastakümnet. Esimese merekogemuse sain 5-6-aastaselt, kui isa mind Optimisti peale pani. Mäletan, et esimene paat oli punaste triipudega sinine puupaat. Alguses sõitsin svertpaatidega Optimist, Lutš, Laser ja keskkooli ajal alustasin avamepurjetamist veerandtonnise jahi Aida peal. Ladybirdi rooli olen hoidnud alates 2002. aastast. Minu senine pikim merereis oli samuti 2002. aastal, kui viisin jahtlaeva Lennuk Saaremaalt Vahemerre.

Iga kevade saabudes kutsub meri mind otsima uusi avarusi ja sõitma häid regatte. Sel aastal olen sõitnud päris palju – lausa 2000 meremiili. Pikem sõit oli juuni alguses, kui tõime Prantsusmaalt Les Sables'i sadamast Eestisse ühe jahi. Meie teekond kulges Camaret'st Cherbourg'i, Oostende, Ijmuideni, Amsterdami, Lemmeri kaudu Leenwardenini välja. Kahe nädalaga läbisime 700 miili.

„Esimene paat oli puust, sinine ja punaste triipudega.”

Sihikul maailmameistrivõistlused

Olen võistelnud erinevatel regattidel ka jahiga Ladybird. Selle aasta parimateks saavutusteks võiks nimetada

Hanko-Sandhamni (100 miili) regati esikohta, Gothland Rundti (361 miili 54 tundi) 8. kohta, Watergate Regati 2. kohta, Muhu Väina Regati ehk Eesti meistrivõistluste esikohta, Baltic IMC Offshore regati 3. kohta. Lisaks oleme 2008. aasta Eesti karikavõitjad. Nende kõrval olen osalenud ka väiksematel regattidel Eestis. Sellel aastal andsin sõrme uuele jahiklassile – Melges24. Paat on sportlik, nõuab head käsitlemist ning väga head meeskonnatööd. Eesmärk oleks Melgesega 2010. aastal hästi võistelda Tallinnas toimival MMil.

Eesti meistritiitel käes

Kõige huvitavam oli ehk Watergate regatt, kus olime kogu 200-miilise võistluse peamise konkurendiga koos, igal

meetrit võistlesime pingsalt, kuid 10 miili enne finišit tabas meid ebaõnn – tuul vaikus ning konkurendid sõitsid eest ära nii, et me ei näinudki neid. Kaotasime nii oma kuldse esikoha, kuid sellegipoolest oli see väga haarav võistlus.

Nagu igal aastal, koguneb enamus aktiivsemaid Eesti avamerepurjetajaid omavahel jõudu katsuma Muhu Väina Regatile. See on ühtlasi ka Eesti meistrivõistlusteks avamerepurjetamises. Tänavu võiks nimetatud regatti iseloomustada kui üht suurt vihmast sõitu, kus igal etapil sadas ladinal, erandiks oli vaid viimane, viies etapp. Konkurents oli tihe ja iga meeskond pidi kõvasti pingutama, et oma koht kätte võidelda. Nii ka meie. Suutsime meeskonna häälestada niimoodi, et saavutasime suuri- mas jahiklassis esimese koha.

Millised on purjetajad?

Purjetajad on erinevate erialade inimesed. Peamiselt need, kes armastavad merd ja purjetamist, naudivad merekohinat ning jahi eripäraseid hääli. Purjetaja on sõbralik ja hea jutuga. Alati on tal mõni huvitav merejutt varnast võtta, mis tõstab seltskonna meeleolu, sest aeg-ajalt on ilm vilets, sajab vihma, tuul mühiseb ja algajatel purjetamishuvilistel kipub tervis käest ära minema. Sellistel hetkedel ravivad need jutukesed tervist paremini kui ükski arstirohi.

Miks sõidetakse pikki regatte?

Igal aastal on regattidel erinevad olud, mis köidavad katsumusi üha uuesti ette võtma. Traditsioonilistel regattidel

Muhu Väina regatilt tõi Erki Meltsi juhitud Ladybird tänava esikoha.

on küll distantsid üldjoontes sarnased, kuid sellegipoolest läheb konkurents iga aastaga järjest karmimaks, küll tuleb juurde uusi jahte, meeskonnaliikmed vahetuvad ja ka ilm on alati väga muutlik – kõik kokku ongi huvitav ning paneb ikka ja jälle pingutama ja võtma taas kord ette raske, kuid põneva teekonna. Suvi on puhkuste aeg, igaüks peab end

kuidagi laadima. Mulle on selleks kohaks meri, mis aitab vahel auru välja lasta ja mõtteid koguda. Merel on hea jõudu ammutada, sest juba järgmisel aastal on ees uued valimised ning energiat läheb sinna päris palju. ➤

Merel on hea uuteks saavutusteks jõudu koguda.

Kuidas valida purjejahti?

Keda eelmist lugu lugedes külastas mõte purjetamisega tõsisemalt tegelema hakata, saab alljärgnevalt nõuandeid, millest alustada.

Esiteks tuleb endale selgeks teha, milleks jahti soovitakse – kas perega matkamiseks, võistlemiseks, erineva pikkusega lõbusõitudeks vms. Samuti tuleb kaaluda, kui pikki reise ette võtta plaanitakse, sellest tulenevad mugavuse küsimused. Jahtide puhul on palju elemente, mida peaks jälgima. Lõppkokkuvõttes saab jahi valikul otsustavaks muidugi hind, aga kui see kõrvale jätta ja otsida lihtsalt parimat laeva, siis tuleb enne otsuse langetamist teha päris palju eeltööd.

Kes soovib võistelda, sel tasub alguses mõelda, kui suurt meeskonda soovib, kas piisab 4-5 inimesest või suudetakse suurem seltskond kokku kutsuda. 4-6-liikmelisele sportlikule seltskonnale soovitaks jahte, mis on kuni 35 jalga (10,5 meetrit) pikad. Alates 40-jalastest (12-meetristest) paatidest oleks vaja juba 9-10 liiget meeskonda, lisaks neile veel varumehi, sest tihti on nii, et kõikidel võistlustel iga purjetaja osaleda ei saa, siis tulebki otsida asendajaid.

Eesti vetes purjetamiseks oleks kõige sobilikum kuni 14 meetrit pikk ja mitte üle 2,5-meetrise süvisega jaht, vastasel korral tekib probleeme paljudesse sadamatesse sisse pääsemisel. Jahi kaal sõltub jahi luksusest – kas suurel laeval on sees kõik mugavused või on läbi aetud lihtsa-

malt. Oluline aspekt on ka see, milline on jahi taglas (mast, purjed), kuidas töötavad erinevad süsteemid, mis neid ühendavad ja millisest materjalist mingi osa valmistatud on. Tasub märkida, et purjetamises maksab kõik päris palju.

Iga jahiga kaasnevad kindlasti kulutused. Suurte jahtide kulud võivad olla väga erinevad. Peamiselt kuluvad otsad ehk maakeeli kõik paelad-nöörid ja kindlasti purjed. Purjede eluiga on erinev ja sõltub materjalist, tegumoest ning kergusel. Soovitatav on valida sellised purjed, mis kestaksid võimalikult kaua ja oleksid hea löikega. Grootpuri peab maksimaalselt vastu 3 aastat, genua ehk foka kuni 2 aastat, spinnaker või gennaker 2-3 aastat. Suuremate väljaminekutega tuleb arvestada iga paari aasta tagant, kui tahetakse konkurentsist püsida. Perepaatidel on olulike kindlasti mugavus, ruumi peaks olema nii söögi tegemiseks, pesemiseks, magamiseks kui mugavaks purjede käsitlemiseks (rullgenuad ja -groodid), lisaks veel soojendused, automaatploodid. Samuti võiks jaht ka võimalikult kiiresti liikuda – soovitaks paate, mis on pikemad kui 10 meetrit. Sellisesse mahub juba mitmesuguseid mugavusi paigutama.

Sportlikel paatidel on oluline iga väiksegi detail – kui tugev on jahi kere, milline

on kiilu ja kere kuju, kas jaht on tehtud rohkem vastutuule kursside jaoks või lahedatele tuultele. See tõdemus viib ühe olulise aspektini võistluspurjetamise teemal. Eestis võisteldakse kahes süsteemis – ORC ja LYS mõõdukirja järgi. See tähendab, et jahtidel on oma koefitsient, mis arvestab jahi kõiki tegureid nagu pikkust, kaalu, kuju, purjeid, meeskonda. Tavaliselt kasutatakse valemit, milles sõidetud aeg ja distantsi pikkus korrutatakse läbi jahi koefitsiendiga ja nii saadaksegi lõpptulemus. ORCi süsteemis kasutatakse rohkem tegureid kui LYS süsteemis, mis seega muudab ORCi täpsemaks. Jahi-ehitajad üritavadki arvestada ja katsetada erinevate numbritega, et ehitada kõige parem jaht. Igal aastal neid valemide korrigeeritakse ja see muudab kogu teema keerukaks.

Positiivne külg jahtide puhul on see, et nende väärtus ei lange nii ruttu kui autodel. Sageli on nii, et tehases ostetud jahti täiustatakse nii palju, et tema väärtus koguni tõuseb. Suurem langus toimub alles pärast 10 aasta möödumist, kui tulevad turule uued mallid ja suundumused. Jahi valikul tasub enne lõpliku otsuse langetamist pidada nõu kogunud purjetajatega ja jahiomanikega, nemad oskavad aidata ja soovitada. ➤

Liider 2009 – võidukas lähenemine valimistele

Mis on Liider 2009?

Liider 2009 on koolitusprogramm, mis on mõeldud piirkondlike organisatsioonide liidritele, et anda neile kõikehõlmav teadmistepagas, mis aitab tagada võidu järgmise aasta oktoobris toimuvatel kohalike omavalitsuste volikogude valimistel. Tegemist on koolituste seeriaga, mille läbimine aitab saavutada valimistel hea tulemuse.

Milleks on need koolitused vajalikud?

Selleks, et piirkonnajuhte 2009. aasta valimisteks ette valmistada. Kuigi meie inimesed on kindlasti väga nutikad, leidlikud ja targad, on nii põhjalikult koondatud teadmised valimiste spetsiifikast kahtlemata igale piirkonnaorganisatsioonile ja kandidaadile abiks.

Kuidas Liider 2009 koolitusprogramm toimib?

Alates 2007. aasta sügisest praeguseni on toimunud neli koolitust, mis on sisaldanud väga huvitavaid teemasid. Näiteks meeskonna moodustamine ja motiveerimine, valimisnimekirja ja valimisplatvormi koostamine, koalitsioonilepingu koostamine ja läbirääkimised. Ütleme

Reformierakond alustas 2009. aasta kohalikeks valimisteks ettevalmistusi varem kui iial. Juba kaks aastat enne valimisi hakkas pall veerema ning alustati Liider 2009 koolitusprogrammi koostamisega, tänaseks on pooled koolitustest juba toimunud ja lõppeesmärgini jäänud aasta. Reformikirjale rääkis kõigest lähemalt koolitusnõunik **Kadri Tamme**.

Küsitles Henri Arras

Foto: Lea Tamnik

nii, et igal poliitikas tegeval inimesel on midagi kõrva taha panna.

Aga ei tasu ka arvata, et tegemist on mingi kõrge raketiteadusega. Koolituste materjalid on piisavalt hästi ette valmistatud ning piisab, kui käiakse kohal,

mõeldakse kaasa ning viiakse saadu tagasi oma piirkonna liikmeteni. Siis tuleb juba koguda kohapealt häid mõtteid, lahendada koduseid ülesandeid, jälgida oma tegevust, töötada koos meeskonnaga ja neid motiveerida.

Foto: erakogu

Jõgeva abilinnapea Kalmer Lain peab koolitust igati vajalikuks valimissettevalmistuseks.

Kas Reformierakonna piirkondade juhid on head „õpilased“?

On ikka, tublid. Koolitustel käivad inimesed regulaarselt, osalevad aktiivselt, löövad kaasa antud ülesannete lahendamisel. Koduste ülesannete puhul võiks suurema tahtmisega veidi nuriseda, aga üldiselt on hästi aru saada, miks oleme juba kaua üleriigiliselt kõige populaarsem erakond. Eks tugevus hakkab ikka kohtadelt peale.

Kas Liider 2009 europarlamenti valimisi ei puuduta?

Ei. Euroopa Parlamendi valimised otseselt koolitusprogrammiga seotud pole, aga kindlasti on kohalikel liidritel võimalik EP kampaaniast nii mõndagi õppida. Hea tulemus europarlamenti valimistel annab hea tulemuse ka ko-

talletatud kogemused on kindlasti peamiseks ja vahetuimaks õppevahendiks. Ja näiteks viimaste valimiste tulemus, mille me võitsime, räägib kahtlemata enda eest. Iseenesest mõistetavalt oleme hankinud teadmisi ka väljaspoolt erakonda. Ning lähtume ka ütlusest, et tark on see, kes õpib teise vigadest.

Kas erakonna tavalige on ka kuidagi osaline programmis?

Jah, meeskonnaliikmena saab ta alati lüüa kaasa oma piirkonnaorganisatsiooni tegevuses ja kogu Liidri programm tuleb ellu rakendada lõpuks igal piirkonnal endal. Osaledes meeskonnatöös saab iga erakonnaliige osa koolitustel õpetatust ning olla osaline võidukast tulemusest valimistel.

Viimane Liidri koolitus toimub järgmise aasta kevadel, mis saab peale seda ja mis see tähendab piirkondliku organisatsiooni jaoks?

Siis hakkavad aktiivsemad ettevalmistused valimisteks. Aitab teooria kogumisest ning meeskonna ehitamisest, treeningutest. Nende jaoks, kes on kevadeni vastu pidanud ja koolitusprogrammis vähegi osalenud, on valimised sisuliselt juba selleks hetkeks võidetud, sest igal aktiivsel piirkonnal on olemas valimisnimekiri, valimisplatvorm, võimalik koalitsioonilepingu põhi ja teadmised igati tugevaks kampaaniaks. ✎

halikel valimistel, loob soodsa pinnase. Ja ma tean, et ka nende valimistega tegeletakse usinalt. Kuid Liider 2009 koolitusprogrammi eesmärk on siiski erakonna võit just kohalikel valimistel.

Kas konkurentidel on oma Liider-programm?

Niipalju kui uurinud olen, pole kuulnud. Ilmselt sellisel tasemel nagu meie seda teeme, ei ole üksi konkurent võtnud ette oma liidreid koolitada. Kindlasti annab Liider reformierakondlastele oma eelise. See on valitud inimestele ja ainulaadne koolitusprogramm.

Kust on võetud oskusteave sellise programmi läbiviimiseks?

Erakond loodi juba 1994. aastal ja alates sellest oleme osalenud kõikidel valimistel. 14 aasta jooksul omandatud ja

MIDA ARVAD LIIDER 2009 KOOLITUS-PROGRAMMIST?

Valve Kirsipuu

Olen osa võtnud kõigist neljast seni toimunud koolitusest ning võin öelda ainult – super! Tuleb tunnistada, et i-le pani minu jaoks punkti viimane koolitus, kus Rain Rosimannus rääkis koalitsioonilepingust. Tema kogemused ja poliitilised teadmised on märkimisväärsed ja nende edasi andmine tänuväärne. Tema teadmised on nii suured, et ma ei soovitaks tal neist raamatut kirjutada, sest seal oleks vastaspoolele uskumatult palju nõkse. 1995. aastal kandideerisime Riigikokku ning saime 18 kohta. Olime rõõmsad ja hakkasime läbirääkimisi pidama, kuni lõpuks saadeti meid pikalt, sest me tegelikult ei osanud seda. 90ndatel ei andnud meile keegi nõu ja seda tänuväärsem on see koolitusprogramm täna. ✎

Aire Mäesalu

Kindlasti on sellest palju kasu. See sunnib ikkagi varakult juba mõtlema ja tegutsema. Piirkondade juhid saavad siin kohtudes ka oma mõtteid üksteisega jagada ja arutada. Ja tähtis on ka see, et eelmise koolituse kohta tehakse järgmisel kohtumisel analüüs ja saad oma seni tehtule elavat tagasisidet. ✎

Kalmer Lain

Ma arvan, et see on erakonna poolt hästi planeeritud. Pean seda professionaalseks suhtumiseks ja valimiskampaaniat peabki pikalt ette planeerima. Ette on valmistatud korralik õppematerjal. Ja minu teadmiste kohaselt on see ainulaadne tegevus, et nii

vara hakatakse piirkondade ja maakondade juhte koolitama ja kurssi viima. Et valimised võita, tulebki varakult alustada! Ja eks siis valimiste lõppedes saab neid vilju maitsta. ✎

Kalev Kallemets

Liider toob inimesi kokku ja võimaldab rääkida erinevate kohtade kogemustest, see on väärtuslik. On hea, et juba nii vara hoitakse mõte asja juures. Tallinlase perspektiivist näeb poliitika hoopis teistsugusena välja. Maal on asjad palju isikukesksemad ja mina ootan edasi keskendumist sellele, kuidas meie kandidaate veel paremaks teha. Sest väikeses kohtades on küsimus selles, mida inimene on seni teinud, kes ta on. ✎

Võru linnapea lendas kuumaõhupalliga

✎ Võru linnapea Kersti Kõosaar õhupallisõitu alustamas.

Foto: erakogu

Augustis täitsid Võru linna taeva kuumaõhupallid, kui Võru linnapäevade raames korraldati kuumaõhupallide osavõistlus Olympus Cup 2008. Ühes õhupallis lendas ka Võru linnapea Kersti Kõosaar.

Esimeses sõidus osales 14 meeskonda. Parimana lõpetas kohtunike antud ülesannete järgi Leedu võistkond piloot Gintautas Mockaitise juhtimisel.

Võru linnapea Kersti Kõosaare sõnul jättis see elamus mälestuse terveks eluks. Linnapea osales kogu protsessis, alates õhupalli lahtikerimisest kuni õhupalli kokkupanekuni.

„Ülevaalt vaadates tegi tõelist rõõmu see, et linn paistis väga loodusjõuline. Võrul on tõesti asukohaga vedanud. Sõidu lõppedes tekitas natukene pinget see, et koht, kuhu hakkasime maanduma, oli ümbritsetud elektripingeliinidest. Õnneks kõik sujus ja maandusime ilusti. Korv pörkas küll paar korda kergelt vastu maad, kuid ümber ei läinud. Põhikorraldus piloodilt oli see, et sängadest tuleb võimalikult tugevalt kinni hoida, sest muidu võib maandumisel korvist välja kukkuda,“ rääkis Kõosaar.

Kolmeosalisest võistlusest jäi viimane etapp tugeva tuule tõttu ära. Võistlus läks Võrust edasi Keilasse.

Olympus CUP 2008 võistlusel osales paarkümmend neljaliikmelist võistkonda Leedust, Lätist, Soomest, Rootsis, Itaaliast ja Eestist. ✎

Mul on õigused, sest ma olen inimene...

Foto: Lea Tammik

„Majandushuvid ei peaks olema inimõigustest tähtsamad,” ütles välisminister Urmas Paet, arutledes Hiina-Tiibeti konflikti üle. „Oluline on, et rahvusvaheline üldsus kõneleks vägivalda vastu ühel häälel,” jääb kõlama avalike arvamusiidrite sõnumitest seoses Gruusia sündmustega. Rahvusvaheline üldsus koosneb laiemas mõttes iga inimese suhtumisest ja väljendusoskusest – üksikutest häälest moodustuvad domineerivad seisukohad. Kui igapäevased väikesed majandusotsused mõjutavad kogu maailmamajanduse käekäiku ja ühiskonna elujärke, siis inimõiguste eest seismisel

on vähemalt sama suur, kui mitte olulisem roll ühiskonna heaolu ja julgeoleku tagamisel. Mõtteajaloolase ja liberaali Johan Norberg on öelnud: „Mitte inimeste sissetulekute erinevused ei ohusta ühiskonna arengut, vaid diskrimineerimine ja privileegid.”

Inimõiguste deklaratsioon aastal 1948

Inimkond elas läbi loendamatu hulga kannatusi ja vägivalda enne, kui jõuti kokkuleppeni sõnastada kõige

Kristiina Esop kirjutab, kuidas maailmas jõuti inimõiguste mõtestamiseni ja miks nende õigustega paljudes paikades asjad ikka veel ligadi-logadi on.

olulisemad õigused ühes dokumendis – Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) Inimõiguste Ülddeklaratsioonis (1948). Esmakordselt sõnastati inimõigused kui moraalsed sünnipärasead õigused, mis on üldised ja kehtivad kõigi kohta, kaitstes inimest võimaliku omavoli vastu, tulgu see siis üksikutelt inimestelt, gruppidele või koguni riigilt. Need õigused on inimesel seetõttu, et ta on inimene. Õigus elule, vabadusele, väärikusele, isikupuutumatusel, perele... Inimõiguste hulka kuuluvad ka südametunnistuse-, usu- ja mõttevabadus, sõnavabadus, ühinemisevabadus, liikumisvabadus, õigus seaduse võrdsel

kohtumõistmisele, õigus eraelu ja kodupuutumatusel jpt. ÜRO deklaratsioon suunati valitsustele, kõikidele rahvastele ja inimestele. Teiste sõnadega rahvusvahelisele üldsusele.

Kodanikuõigused on inimõiguste allgrupp, mis hõlmab ainult riigi kodanikke ning riigil on nende õiguste kaitsemisel suurem isetsustusõigus. Need on eeskätt sellised poliitilised õigused nagu

Õigus elule, vabadusele, väärikusele, isikupuutumatusel, perele...

Allikas: Shutterstock images

õigus olla valitud, õigus valida, õigus kuuluda erakondadesse jms.

Õigused küll, kuid kes neid kaitseb

Inimõigusi kaitsevad rahvusvahelised lepingud, millega ühinemisel võtab riik kohustuse tagada oma territooriumil igapäevasele elule määratud õigused. Euroopa Inimõiguste Kohtu kohtuniku Rait Maruste sõnul on oluline eristada Eesti infovälja (rahvusvahelised inimõigused Eesti õigussüsteemis) ja meist väljapoole jäävat Euroopa mastaapi. Euroopa õigusruumis on inimõiguste kaitsebaasiks Euroopa inimõiguste konventsioon ning selle

rakendamisepraktika toimub Euroopa Inimõiguste Kohtu kaudu.

Inimõiguste kaitsemisel saab osaleda mitmel moel. Näiteks rikkumiste ülesandmise kaudu, aga ka karistamata mentaliteediga võitlemise kaudu. Ainuüksi riigivõim ei teosta õigusjärelvalvet, vaid parimal juhul on see iga inimese südameasi. Kui poliitiline kultuur püüab igal hetkel määratleda riigiasendit maailmapoliitikas, et tagada rahva julgeolek, siis vastutustundliku inimese hea tava juurde võiks kuuluda oma vahetu ümbruse märkamise. Augustisündmuste keskel nägime ilmekalt, kuidas Eesti inimõiguste instituut

Paljudes riikides ei seista meie jaoks väga elementaarsete põhimõtete eest.

reageeris Gruusias toimuvale, tuues välja sõjas kordasaadetud inimõigustealased rikkumised. Osa rahvast näitas poolehoidu, kandes seljas Gruusia lipuvärvide riideid. Need on vaid mõned näited toetuse avaldamise võimalustest. Mõjukuse üle otsustagu igaüks ise.

Naiste olukord halvem

Paljudes riikides ei seista meie jaoks väga elementaarsete põhimõtete eest. Leidub paiku, kus naist koheldakse mehe omandina, mees otsustab, kellenaine töötada võib. Paljudes maades on naise passi omanikuks mees. On riike, kus tüdrukute võimalused haridusele

on piiratud või olematud. Nii sõjaolukord kui ka eelnevalt toodud näited on paljudes riikides väga tavalised olukorrad. Kui ühele riigile tekitab sõda suurt kahju, siis ühe inimese jaoks võib mõni eelnevalt mainitud olukord olla samavõrd laastava mõjuga. Paraku on nii, et inimesed harjuvad ka vägivallega. Psühholoogide hinnangul on inimesele üks raskemaid ülesandeid midagi oma elus kardinaalselt muuta, astuda välja rutiinist. Harjutakse ka vägivaldse käitumisega ning vägivallega koos elamisega.

Iga inimene võib anda panuse inimõiguste kaitseks. Õigusrikkumist nähes ei tohiks jääda pelgalt kõrvalseisjaks,

vaid väike samm edasi on oma seisukoha argumenteeritud väljendamine iseenda või kellegi teise eest. Üldsuse hääl hakkab tugevamini kõlama siis, kui seisukohad on konkreetsed, üheselt mõistetavad ja saavutanud laialdase, mitte ainult formaalse, vaid mõistetud heakskiidu.

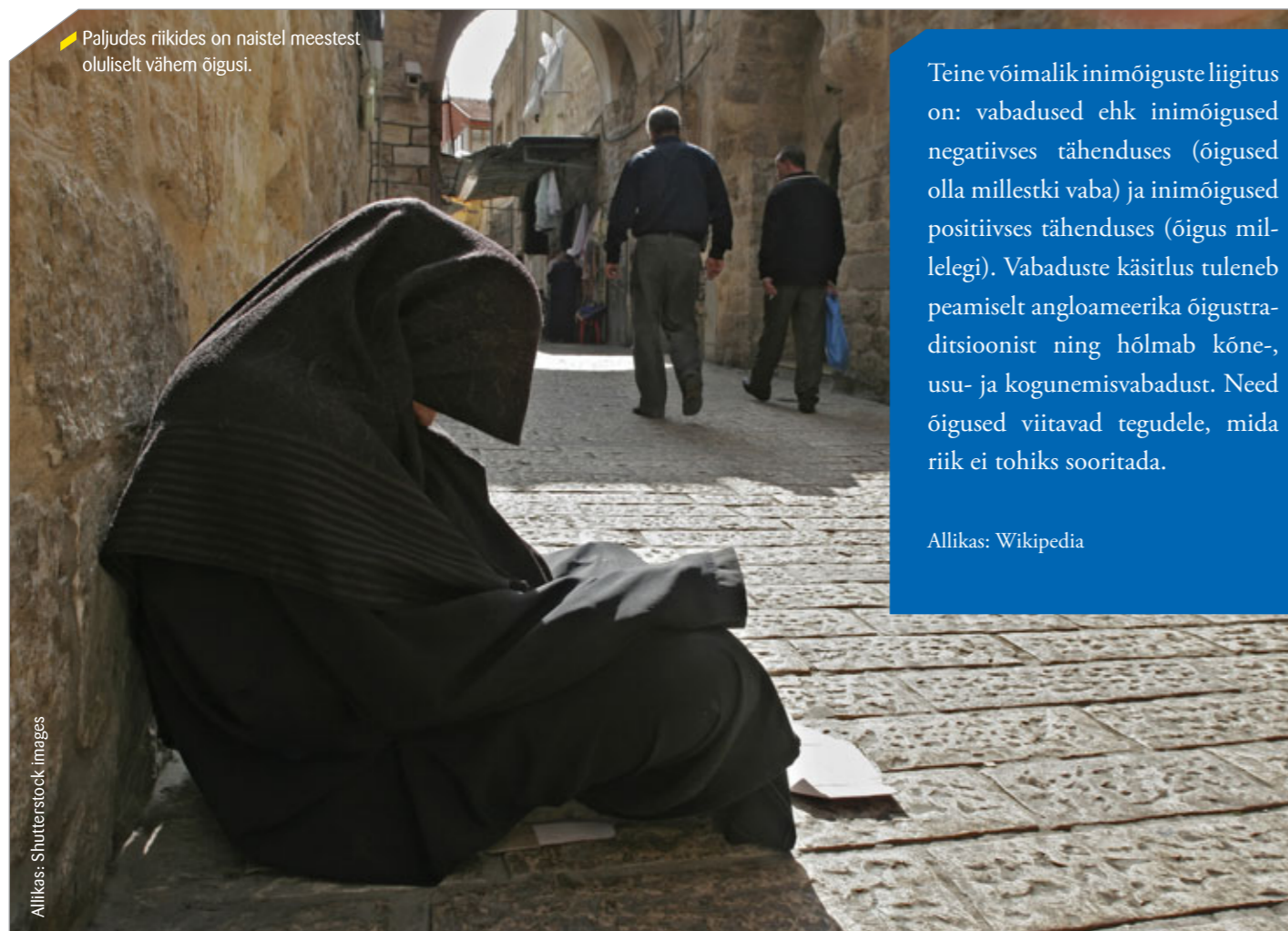
Rahvusvahelise Inimõiguste Instituudi esimese peasekretäri Karel Vasaki järgi jaotatakse inimõigused kolme generatsiooni. **Esimese põlvkonna** õiguste hulka kuuluvad kodaniku- ja poliitilised õigused, mis tulenevad Jean-

Jacques Rousseau ja John Locke'i loomuõiguslikust filosoofiast. **Teise põlvkonna** moodustavad need majanduslikud, sotsiaalsed ja kultuurialased õigused, mis saavutasid tunnustuse kahekümnendal sajandil koos hüveoluriigi levikuga. **Kolmanda põlvkonna** õiguste idee tekkis alles 1970ndatel peamiselt arengumaade toetusel. See idee seisneb selles, et lisaks kahe esimese põlvkonna individuaalsetele huvidele on olemas ka kollektiivsed, grupiõigused, näiteks enesemääramisõigus ning õigus arengule.

Teine võimalik inimõiguste liigitus on: vabadused ehk inimõigused negatiivses tähenduses (õigused olla millestki vaba) ja inimõigused positiivses tähenduses (õigus millelegi). Vabaduste käsitus tuleneb peamiselt angloameerika õigustraditsioonist ning hõlmab kõne-, usu- ja kogunemisvabadust. Need õigused viitavad tegudele, mida riik ei tohiks sooritada.

Allikas: Wikipedia

Paljudes riikides on naistel meestest oluliselt vähem õigusi.

Allikas: Shutterstock Images

Parema tee

Parema tee on jõudnud järjega 21. sajandisse. Juttu tuleb nii Eesti riigi kui Reformierakonna arengust ning 2001. aastal toimunud presidendi valimisest. Ajaloolised sündmused on talletanud Kalev Kallemets.

Järjeutu eelmiseid peatükke saad lugeda www.reform.ee/reformikiri

Tegija nagu sina

Viljandi Noorte Reformiklubi korraldatud 2000. aasta Suvererakonna Reformipäevad leidsid aset 14.–16. juulini Pärnu lähisel Jõekääru kampingus. Kohale oli tulnud pea 600 erakonnaliiget ja sõpra üle kogu Eesti. Nagu ikka Eestimaa suvedega juhtub, oli ka seekord ilm vesine, kuid see ei heidutanud pidamast lustakaid võistlusi, näiteks naiste kaikkavõitlust, kus üks naiskond pidi teised ringist välja trügima.

2000. aastal tegi Reformierakond mitu olulist kodanikeühiskonnale suunatud algatust. Tarmo Vaigu juhtimisel ja justiitsminister Märt Raski toel pandi käima Naabrivalve. Oktoobris lõppes esimene üle-eestiline Naabrivalve tuur, mis läbis ühtekokku 15 Eestimaa linna. Tuuri käigus selgus, et inimeste suhtumine turvalisuse tagamise viisidesse ja või-

malustesse on paikkonniti väga erinev. Täna on MTÜ Naabrivalve jätkuvalt kasvav organisatsioon, mis suurendab turvalisust kõikjal üle Eesti.

Tallinnas tekkis 2000. aastal Keit Pentuse juhtimisel liikumine „Noored Narkootikumide Vastu”, milles osalesid kümned koolid ja sadad noored. Õpilased moodustasid enda koolis narkogrupid, kes hoidsid silma peal olukorralkoolis ja pidasid sidet korrakaitsega. Ulatusliku küsimustiku abil teadus-avalikkusele üldse, et suur osa noortest on narkootikumide proovinud.

Järva Noorte Reformiklubi korraldas üleriikliku kampaania kogumaks raha aasta ja nelja kuuse Triinu-Liisi toetuseks, kes pidi minema Helsingi ülikooli lastekliinikusse kallile südameoperatsioonile. Järva noorte abil koguti üle 100 000 krooni.

2001. aasta üheks erakonna saavutuseks oli koostöös meie pikaajase partneri Friedrich Naumanni Fondiga kuulsalt liberaali Friedrich August von Hayeki klassikust saanud raamatu „Teekond orjusesse” väljaandmine. Väljaandmisele pühendatud konverentsil tutvustati ja arutati liberaalset sotsiaalpoliitikat. Reformierakonna koostöö Saksa riigi toetatava liberaal-

Keit Pentus võtab vastu sünnipäevaõnnitlusi kontorikollegidelt. Meeskonnatunnetus on erakonnas alati väga oluline olnud.

se Friedrich Naumanni Fondiga ulatus juba varajastesse 1990. aastatesse. 2001. aastal saabus Balti riikide projektijuhiks Manfred Wichmann ja fondi uus kontor avati aasta hiljem Rüütli tänaval vastu Tallinna linnamüüri.

2003. aastal avaldas fond ja erakond Tallinna raekojas autori Johan Norbergi osalusel konverentsiga raamatu „Inimeste rikkus: globaalse turumajanduse kaitseks”. Üks erakonna jaoks väärtuslikumaid Naumanni fondi ettevõtmisi Eestis oli Saksa liberaalide poliitilise strateegi Peter Schröderi koolitus erakonna juhtivatele poliitikutele. Naumanni fond on suureks abiks olnud ka noortele, pakkudes võimalusi koolitusteks Saksamaal ning abi suurte ürituste, nagu noorte kongress ja seminarid, korraldamisel.

2001. aasta üks kuumemaid poliitilisi teemasid oli Eesti Energia erastamine Ameerika korporatsioonile NRG ja Eesti Raudtee erastamine. Viimase erastamiseks lasi majandusminister Mihkel Pärnoja enda kabinetti tagaotsitava Angotti ning tellis miljonite eest nõu Inglise firmalt Gibb. Reformierakond ei võtnud neis küsimustes aktiivset seisukohta, kuid toetas koalitsiooni ühtseid seisukohti Eesti Energia erastamises. Toetasime ka mõistlikel tingimustel Eesti Raudtee erastamist, kuid taas polnud see meie ministrite vastutusala ning seega polnud kohane meie seisukohavõtt koalitsioonikaaslaste vastutusala kohta.

* * * * *

Andrus Ansip, Tartu linnapea

Eestis on tekkinud uus liik kaane – nõustajad.

Varsti peame ka poest pastaka ostmiseks hädavajalikuks nõustaja palkamist, kellele tava järgi tuleb miljon maksta.

Eesti Päevaleht / 17.01.2001

Rahandusminister Kallase suuremaid tegusid oli veel Riigi Kinnisvara aktsiaseltsi loomine, et hallata kogu riigi omandis olevat kinnisvara majanduslikumalt ja tulusamalt. Suuremaks reformiks oli ka tulemusjuhtimise kehtestamine, siseauditi töölepanek avalikus sektoris. „Esimest korda on aluseks täiesti uudne tulemusjuhtimise printsiip. Eelarve seletuskirjas on toodud need kriteeriumid, mille järgi saab ministriumite töötulemusi hinnata. Kõrval on preemiafond, mida minister

võib kasutada, kui kriteeriumid on täidetud,” selgitas minister Kallas enda uuendust¹.

Palju tehnilist ettevalmistust tuli rahandusministeeriumil teha ühinemiseks Euroopa Liiduga. Samamoodi kui selle töö vilju, maitse Siim Kallas ka pensionireformi vilju juba peaministerina. Idee kolmesambalisest pensionisüsteemist oli küpsenud ekspertidel juba aastatel 1997–98 ning kolmikliit asus ka selle teostamisele. Siim Kallas soovib ka täna rõhutada, et tegemist oli suurepärase näitega, kus põhimõtteliselt erinevate maailmavaadetega poliitikud suudavad teha edukalt koostööd ühe olulise arengu teostamiseks.

Selle koostöö tulemused on tõesti märkimisväärsed. 24. detsembril 2002. ilmus Äripäevas uudis „Mastaapne pensionikampaania põhjustas massilise liitumise: „Lõppeval aastal toimunud mastaapse kogumispensioni teise samba kampaania tagajärjel liitus erinevate fondidega enam kui kakssada tuhat inimest, mis ületas ka kõige julgemad prognoosid.”² Täna on II sambaga liitunud ligikaudu 300 000 inimest ja kogu vara maht fondides ligikaudu 2 miljardit Eesti krooni, elavdades tublisti Eesti majandust.

Ka teised meie ministrid tegid tublit tööd. Justiitsminister Märt Raski juhtimisel reformiti vanglate amet, loodi kriminaalpreventsioon. Kirjutati seaduseks kaasaegne eraõigus ja karistusseadustik.

Erakonna korraldatud õiguskonverentsil esineb justiitsminister Märt Rask.

Kultuuriminister Signe Kivi juhtimisel sai alguse suurprojekt – Kunstimuseumi ehitus ja teostati lõpuks ometi Pirita TOPi müük.

President tervele Eestile

2001. aastal oli ühiskonda läbiv kahe Eesti metafoor, mis sai alguse sotsiaalteadlaste ja vasakpoolsete intellektuaalide avaldusest. Selge vastus sellele oli Toomas Savi presidendiks kandideerimine loosungiga „President tervele Eestile”. Presidendivalimised olid alanud teatud vormis juba 1999. aasta kohalikel valimistel, kui postkastidele ilmusid Andres Tarandi pildid. Kõikidele erakondadele tundus presidendivalimine väga ahvatlev ning neid valimisi võeti tõelise innuga.

Toomas Savi esinemas presidendikampanias.

2001. aastal korraldas Reformierakond laialdase presidendituuri üle Eesti, kus rahvale esinesid neli presidendikandidaati Toomas Savi, Siim Kallas, Toomas Vilosius ja Märt Rask. Nii erakonna liikmed kui mitteliikmed said hääletada oma kandidaadi poolt nagu USA presidendieelvalimistel.

18. novembril lasti Kuressaares lendu presidendikandidaadi valimiste esimene pääsuke. Pilgeni täis ja kollas-siniseks dekoreeritud Kuressaare kultuurimajas asusid rahva ette väitlema kolm reformierakondlast – Siim Kallas, Toomas Vilosius ja Märt Rask.

Erakonna nõunik Rain Rosimannus seletab: „Oluline oli tuuri puhul, et kuna kindel kandidaat puudus, ei saanud ajakirjandus kohe Toomas Savit labidaga surnuks lüüa. Väga oluline oli kandidaatide ja nende vaadete tutvustamine rahvale, sest

avalikust arvamusest lähtusid oma valikus suuresti kohaliku omavalitsuse inimesed ehk valimiskogu liikmed.”

Presidendivalimisi võtsid kõik erakonnad väga tõsiselt ja alustati kaunis varakult, kuid samal ajal toimus poliitikas ka muid asju, mis presidendivalimisi vähemalt kaudselt mõjutasid. Üks neist oli haldusreform. Reformierakonna juhatus otsustas 4. aprillil, et valdade liitumine saab toimuda ainult majanduslikel kaalutlustel ja vabatahtlikkuse alusel. Juhatus arutas haldusreformi senist käiku ning jõudis järeldusele, et

haldusreform on taandunud pelgalt kaartide joonistamisele. Siseminister Tarmo Loodust ja Isamaaliitu selline arvamus rõõmsaks ei teinud.

Lõppkokkuvõttes, kuigi avalik arvamus toetas Toomas Savi kandidatuuri ja kuigi senine president Meri sama varjamatult toetas Peeter Tulvistet, valis valimiskogu 21. septembril, kümme päeva peale kohutavaid terrorirünnakuid New Yorgis, Eesti Vabariigi presidendiks Arnold Rüütli, kes osales oma kolmandatel presidendivalimistel.

	Valimiskogu I voor	Valimiskogu II voor
Peeter Kreitzberg	72	
Peeter Tulviste	89	
Arnold Rüütel	114	186
Toomas Savi	90	155

Meelis Atonen andis presidendivalimiste kohta tagasivaatava hinnangu: „Mitmel korral segati presidendivalimiste käiku päevapoliitikat. Kurikuulus kommunismi hukkamõistmise avaldus oli selgelt suunatud presidendivalimiste kampaania osa. Presidendivalimiste kampaaniasse toodi ka haldusterritoriaalse reformi teema. Reformierakonda süüdistati korduvalt reformi põhjalaskmises seoses valimistega. Aeg on näidanud, et tegelikult rikkusid reformi algatajad oma plaani ise, surudes seda ebademokraatlikult ülevalt peale.”³

¹Peategelane, lk 222   ²Äripäev. 24.12.2002

³Riigikogu toimetised 4/2001 Meelis Atonen, “Erakondlikud presidendivalimised” 34-37; lk 36

Seentest saab hea praad

Reformikirja kokarubriigis teeb seekord süüa parlamendi majanduskomisjoni esimees **Urmas Klaas**. Tooraine leidis ta sügisest metsast.

Seened on mu vaieldamatud lemmikud. Neid võib soolata, hapendada, marineerida, sügavkülmutada, kuivatada, praetult purki panna... Aga üle kõige on ikka üks värske seenepraad.

Kui vähegi võimalik ja laiskus konte ei murra, siis on kõige õigem ise metsast seeni korjata. Kui päris aus olla, siis seentega õiendamise juures on just nende korjamine mulle kõige enam meelt mööda. Olen õnnelik inimene, sest mul on oma mets, mis valdavas osas väga seenerikas. Kesksuvel ilmuvad varased kukeseened, sügisel lõpetavad seenehooaja tõmmuriisikad, sinna vahele mahub palju igasugu puravikke.

Metsa seenele minekuga on üldse nii, et kui seenekohti ei tea, siis pole väga mõtet tühja rännakmarssi teha ja endale pettumust valmistada.

Seepärast on tark lahketelt sõpradelt-tuttavatelt uurida, kus seeni leidub.

Teine reegel. Kui kavatsete seenemetsa minna, siis tehke seda hommikupoolikul. Esiteks on siis valgem. Ja kui seenelisi käib neis paigus rohkem, siis on lootust kobedamale saagile.

Seenel olles tuleks süveneda loodusesse laiemalt ja seente korjamine kitsamalt. See on põhjus, miks minule meeldib ükski seenel käia. Metsas pole mõtet, pea kuklas, ringi joosta ja karjuda: „Kus siis need seened on?” Tuleb hoopis õppida loodust „lugema”. Näiteks. Kui leiate kärbseseeni, siis järelkult näete peagi ka söögiseeni. Kui olete leidnud mõne söögiseene, siis uurige lähemat ümbrust hoolikamalt ja küllap leiate lähedusest veel mõne seene.

„Kui leiate kärbseseeni, siis järelkult näete peagi ka söögiseeni. Kui olete leidnud mõne söögiseene, siis uurige lähemat ümbrust hoolikamalt ja küllap leiate lähedusest veel mõne seene.”

Viimane reegel kehtib eriti kukeseente ja riisikate kohta. Esimesed kasvasid tänava lausa sülemitena, mis tänu oma erksale värvusele kaugele silma paistsid.

Et mulle seente puhastamine väga ei meeldi, siis püüan juba korjamise ajal rämpsü kübaratelt maha lükata ning puravikel vati alt ära võtta. Nii mahub seeni korvi ka rohkem. Puhastamata jätan tavaliselt mõne väga erilise ja väga ilusa scene, mida kodus teistelegi näidata.

Kui nüüd seened korjatud ja mõnus tunne südames, siis algab söögitegemine. Olen sel aastal valmistanud valdavalt kukeseeni ja puravikke ning kohe söömiseks. Konserveerimise osakonda juhatab üliedukalt minu ema.

➤ Reformierakonna suvepäevadel praadis Urmas Klaas seente asemel pannkooke.

Püüan hoiduda nii kukeseente kui puravike pesemisest. Tänavuse vihmade suve tõttu on seened niigi liiga vett täis. Kui kuidagi teisiti ei saa, siis tuleb pesta ning hiljem majapidamispehri vahel lasta ära kuivada. Eelistada aga tuleb kuiva kaapimist.

Seejärel pada pliidile, eelistatult teflonkattega pada, kus roog põhja ei kõrbe. Mina teen kukeseeni ja puravikke korraliku taluvõiga, õlisid ma ei poolda, olgu nad kui head tahes. Kadunud professor Mart Kull õpetas mulle kunagi, et võid peab sööma, sest magu tahab korralikku õlitamist.

Foto: Reformierakond

Hakatuses praen või sees ära ühe korraliku suure sibula. Praadimine tähendab seda, et lõigun sibula käte vahel 2–3 cm suurusteks tükikesteks (mitte ei haki imepeeneks nagu salatisse!) ja lasen ta või sees aeg-ajalt segades klaasjaks. Siis tulevad seened. Samuti suurte tükkidena, kui juhtub olema miniatuurseid seenepojakesi, siis need tuleb panna potti tervelt. Nüüd tuleb nõnda vesi seentest välja praadida. Loomulikult maitsestada

soolaga ja kui vesi on välja aurutatud, siis lisada veel natuke võid ja hästi natuke praadida.

Ma ei tee seentest sousti. Just nõnda, või ja sibulaga praetult maitsevad nad kõige paremini (kõik on õigesti tehtud siis, kui seen kergelt krõmpsuhamba all). Kõrvale muidugi keedetud või praetud kartulid, hapukurk ning...

Head isu! 🍴

Kuidas võidetakse valimisi?

Tegemist ei ole tootja poolt ostetud reklaamidega. Reklaamid on trükitud erakonna siseajakirjas artikli teksti täiendavaks ja lugejat harival eesmärgil. Reklaamid on teksti autori poolt tootjaametiga jäänud vastavalt Cannes'i reklaamifestiivali standarditele.

Annika Arras, kampaaniajuht

Olenemata pealkirjast, tuleb lugu patareidest. Alustan kaugelt. Aastal 1800 avastas Alessandro Volta elektrokeemilised osakesed, mis säilitavad endas keemilist energiat, mida on võimalik ümber konverteerida elektrienergiaks. Nii sündiski patarei, mida me kõik täna ühe, kahe või ka kolme-nelja kaupa raadiotes, mänguasjades, taskulampides või mujal kasutame.

Millist nime kandvad patareid koheselt meenuvad? Duracell, Varta, Energizer... Neid on veel, aga mõned nimed meenuvad kohe, teised mitte. Kaubamärke jätame meelde selektiivselt, tihtipeale endalegi aruandmata, miks ja millal. Päevas võtame oma meeltega vastu tuhandeid infokilde, nende liikumist oma peas ei suuda me iial täielikult kontrollida. Seega, kui üks patarei bränd nii meie silma kui kõrva jaoks pidevalt positiivseid sõnumeid toodab, satubki ta sinna nimistusse, mis esmasena meenub.

Aga selleks, et jõuda inimese mälu kohale nr 1 ja püsida seal muutumatuna, tuleb teha roppu moodi palju järjepidevat ja rasket tööd. Vaata korra neid reklaame, mida selle artikli kõrvale valisin. Vaata kohe hoolega ja analüüsi pisut.

Tähelepanu... Tähelepanu? Tähelepanu!

Äratab tähelepanu? No kelle tähelepanu poleks teravdatud, kui väike plika poisile püksi piilub või üks laps teise karusselli külge kinni teibib! Ja sellest piisab, et sa

ise, vabatahtlikult, otsid üles pildinurgas pisikesest patarei pildi ja loed veel pisemas kirjas olevat sõnumit. [Ära lase kunagi nende mänguasjadel surra. Kõige kauem kestev patarei maailmas. Energizer.] Mõtetepaus... Ja nüüd saad sa aru, mida selle pildiga tegelikult öelda tahetakse ning kindlasti on sul hea meel, et sa nii nutikas oled © Ei öelda ilmaasjata, et üks pilt võrdub tuhande sõnaga. Terve lugu on jutustatud ühe pildi ja ühe lausega ning see jääb sulle meelde. Endalegi märkamatuks haarad järgmine kord riulist just Energizeri patareid.

Nojah, nii lihtne see brändilojaalsuse tekitamine nüüd ka pole. Hetkel on juttu ühest reklaamist, aga et jõuda sellise reklaamini, mis maailma mainekaimal reklaamfilmifestivalil Grand Prix preemia vääriliseks nimetati, tuleb läbi käia pikk ja okkiline tee. Energizer on oma brändi nime vahetanud mitmel korral, tootearendusega on tegeletud alates aastast 1896. On toimunud ettevõtete ühinemisi ja lõhkumisi, kokku on aetud helgeimad pead turunduses, siis on nad jälle välja vahetatud, sest polnud ikkagi piisavalt nutikad tegelased; turuosa suurendamiseks on kokku kogutud hulganisti numbreid, mida analüüsid on õpitud tunda tarbijat. Seda kõike selleks, et äri oleks edukas, et olla paremad kui konkurendid. See on olnud rohkem kui sajandipikkune töö, mille tulemuseks täna on Energizer müügil 165 riigis, töötajaid on üle 14 000 ning ettevõtte väärtus ulatub miljarditesse dollaritesse.

See on kõik eeltöö, mis tipneb ühe, ülimalt leidliku reklaamiseeriaga. Peab olema idee ja eesmärk, peab olema meeskond ja plaan, kuidas oma unistused ellu viia. Seda reklaami poleks, kui poleks eelkirjeldatud ajalugu. Poleks aastatepikkust tööd olnud, poleks ka meeskonnas inimesi, kelle loovus suudab teha selliseid reklaame.

Mis pistmist on valimisvõidul patareidega?

Ärge tähtsustage üle reklaami võlu ja mõju. Juukselakk annab soengule viimase lihvi, aga ei kasvata kiilakale juukseid pähe. Meie eesmärk on võita valimised, seega ärge jääge ootama päästvat reklaami erakonna kampaaniameeskonnalt,

mis teile võidu koju kätte tooks. Kui nii arvate, siis on üsna kindel, et teie patarei pole kõige kauemini kestev (*The world's longest lasting battery*).

„Eesmärk on võita valimised, ja see nõuab tööd. Ärge jääge ootama päästvat reklaami erakonna kampaaniameeskonnalt. Üksnes reklaam võitu ei taga.”

Jalad tagumiku alt välja ja Duracelli jänesee moodi trummi taguma (muide, ka Energizeril on oma jänes, tuntud küll ainult USAs). Töö ei

lõppe enne kui valimispäev käes ja võit peos. Gerdkanterid ei sünni siia ilma olümpiavõitjatena, koos meeskonnaga, kes neid toetab, töötavad nad ennast tippu ise. Ühtlasi meenutan, et poliitikas tegutsevad „inimene-tüüpi” patareid on taaslaetavad (*rechargeable*) ehk kui võit on käes, toimub laadimine ja töö algab uuesti. ➤

Orav taas Euroopa tipus

Kalev Kallemets

Inese ühe uuema romantilisema laulu nimi on „Kus kulgeb kuu?“. Lugu on mõnus, sume, kuid seal esitatud põletav küsimus jääb õhku. Alpinistide jaoks on sama elutähtis küsimus – kumb on Euroopa kõrgeim tipp – kas Kaukasuse Elbrus või Alpeide Mont Blanc.

Mont Blanci tippu erakonna jopega.

Fotod: erakogu

Lääne-Euroopa eelistus kaldub olema viimane ja vaidlusest on Itaalia-Prantsuse piiril olev 4808meetrist Euroopa Liidu kõrgeim mägi. Kuna eelmisel aastal sai Elbruse (5642 m) tippu käidud, siis kõikide sisemiste kahtluste kummutamiseks võtsime seltskonnaga ette ekspeditsiooni Mont Blancile, mida Eesti alpinistide hulgas kutsutakse lihtsalt Planguks.

Kahtlemata on Mont Blanc Euroopale tervikuna kultuuriliselt tohutu tähtsusega. 1786. aastal, valgustusajastu kuldaegadel toimunud esimene edukas tippuõud pälvis tähelepanu kogu Euroopas. Võib-olla läbi aegade mõjukaim naine liberalismi jaoks, Inglise viigide seltskondlik hing Devonshire'i hertsoginna Georgina kirjutas tõusu organiseerijale Šveitsi geoloogile de Saussurele: „Uudis teie ekspeditsiooni edukusest on suurepärane... ja jääb igaveseks inustama eurooplasi pürgima tippude poole.“ Mont Blanci otsa on tõusnud hilisem paavst Pius XI ja hilisem USA president Theodore Roosevelt. Eestlaste hinge peaks minema ka tublide Tšehhi alpinistide eelmise aasta trikk vedada tippu tünnisaun ja nautida mõnusat kehakümblust.

Vapustavad vaated

Meie viieliikmeline seltskond, kuhu lisaks minule kuulus veel teinegi pühendunud reformierakondlane, endine Tartu abilinnapea Sven Illing, suundus

Alpidesse Chrysler Voyageriga läbi Poola avaruste ja üle Saksa kiirteede. Meie esmane siht oli aklimatiseeruda ja harjutada kõies kõndi Šveitsi kõrgeimal mäel Monte Rosal (4634 m). Laskumata detailidesse meie grupi käekäigust, kirjeldaks erakordset vaadet Zermatti ümbruses. Ma soovitan igal eurooplasel tun-

givalt seda Šveitsi väikelinna külastada, osalt et näha vist ainust linna, kus kogu transport on lahendatud elektriautode ja rongidega – mitte ühtegi bensiinimasinat. Kuid kõige hämmastavam on vaade Alpeide pildidelt tuntumaile mäele Matterhornile (4478 m). Kuigi on palju kõrgeimaid mägesid, siis näha sellist järsku kaljumassiivi teravalt maast kahe kilomeetri kõrgusele kerkimas on lihtsalt vapustav. Sama erakordne on arusaam, et sellest kaljust lähevad inimesed üles, kümned pea iga päev, kui ilm lubab. Ja kümned hukuvad igal aastal justkui rumal linnukene ühes Ruja laulus.

Taaskohtumine liustikega

Teisel päeval jõudis meie seltskond Monte Rosa hütti 2700 meetri kõrgusel ja paraku nii väsinuna, et jõudu tippu üritamiseks ei olnud. Niisiis harjutasime liustikul kõies liikumist. Ületasime 6-7 jääpragu ning jõudes 3400 m kõrgusel kohta, kus oleks pidanud jääseina ronima samas, kui alla oleks jäänud sügav jääpragu, otsustasime tagasi

minna. Grupi kiituseks peab ütleva, et tagasiteel Zermatti läbisime üle poole kilomeetri kõrgustevahet ja kokku sai umbes 10 kilomeetrit matka, millest oluline osa toimus jääpragudega liustikul. Õlut kallasime juba hütis kohatud soomlase Piettu ja tema prantslasest tüdrukuga, kes andsid meile Mont Blanci osas olulist nõu. Ka Plangul kohtasime soomlasi, kellega ka inglise keeles jutustamine oli nii südantsoojendav nagu oleks kohanud vanu sõpru.

Šveitsist suundusime Chamonix linna Prantsusmaal, kust läheb normaalmarsruut Mont Blancile. Peale päevakest puhkust astusime trammi, mis viis meid Nid d'Aigle peatusse 2800 meetri kõrgusel ning südapäevaks jõudsimme Tete Rousse hüti juurde (3200 m). Kohtusime ka mägikitesedega, kelle jaoks alpinistid on ilmselt sama tavapärased ja tüütud nagu mõningad putukad, kes sellistes kõrgustes neid tülitada jõuavad.

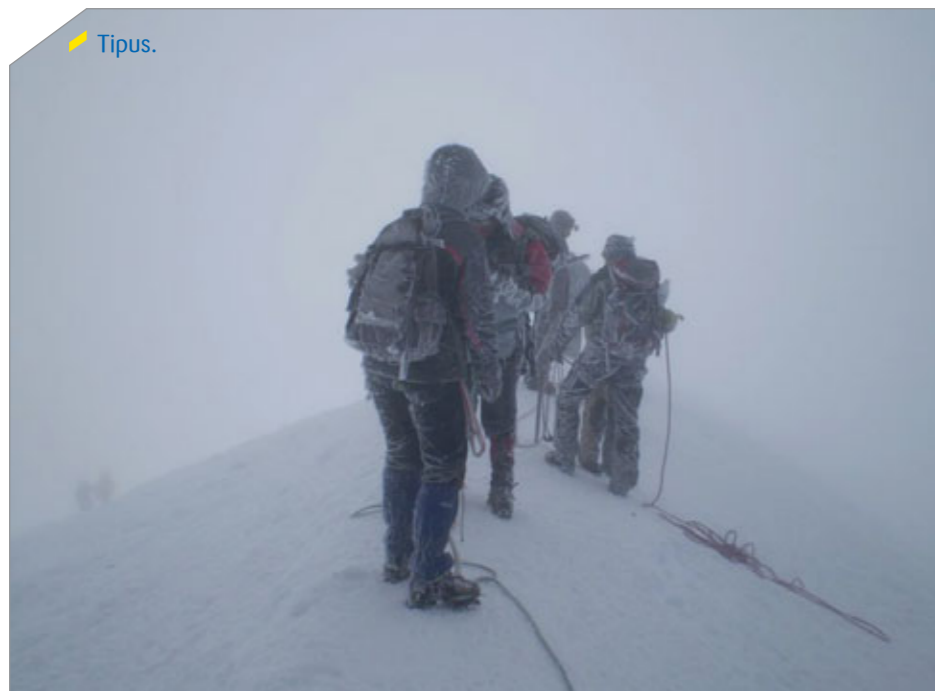
Tee ja eluolu mäel

Minu uni oli rahutu ja täidetud piltidega kukkumisest, sest järgmisel hommikul pidime ronima 500 meetrit mööda vertikaalset kaljut Gouteri hütist 3800 m kõrgusel. Mida ma aga unes ei näinud, oli meid hommikul ootav tugev tuul ja Suur Kuluäär. Viimane kujutab endast umbes 25 m laiust nõgusat osa

Näha järsku kaljumassiivi teravalt maast kahe kilomeetri kõrgusele kerkimas on lihtsalt vapustav.

Kohtusime ka mägikitesedega, kelle jaoks alpinistid on ilmselt sama tavapärased ja tüütud nagu mõningad putukad.

Tipus.

järsus kaljus, mille keskelt voolab öösel oja, päeval pigem jõgi, mis algab 500 m kõrgemalt ja lõppeb 400 m allpool. Kuluuari ületamise peamine oht on 500–1000 m kõrgusel kukkuvad eri suurusega kivid, mis lumest aeg-ajalt lahti

sulavad ning eluohlikult kuluaaris alla kukuvad. Hommikul on kive vähem, päeval, eriti päiksepaistes, on neid väga palju ning siis ei tasu üldiselt kuluaari ületada. Lisaks on rajake üle kuluaari väga kitsas ning surmahirmule vastav ettevaatlikkus täiesti ratsionaalne. Meie grupp ületas kuluaari julgestusköiega turvatuna, vaid ühe liikme ülemineku ajal tuli kive. Kui kolme tunni pärast Gouteri hütiti jõudsimel, oli sel kõrgusel korralik torm. Väga huvitav oli tualetis käimine, sest tualetiauk oli ligi 800 m sügavuse kuristikul kohal ning tormiga puhus august vastu võimas ja külm tuul. Uus kogemus seegi.

Gouteri hütiti koguneb iga päev täis- ja, 80 alpinisti, kelle ainus mõte ja jututeema on ilm. „Mida sa kuulsid? Mis on värskemad uudised? Millise ilmaga te tippu lähete? Mis kell te ärkate?” päri- vad kümnete riikide alpinistid üksteiselt

huvitavate aktsentidega inglise keeles. Suurimad autoriteetid sellises kohas on giidid, tõelised alpirebased, kes selle mäe tipus käinud kümneid ja sadu kordi, ja kasseerivad kliendi pealt umbes 14 000 krooni. Hästi makstud raha, kui see elu säästab. Meie grupp „pani idaeurooplast” ehk elu minimaalsete kuludega. Telki me Gouteri juurde siiski ei tarinud ja ööbisime hütis. Samas on ka neid, kes seal telgivad. Issand olgu neile armuline!

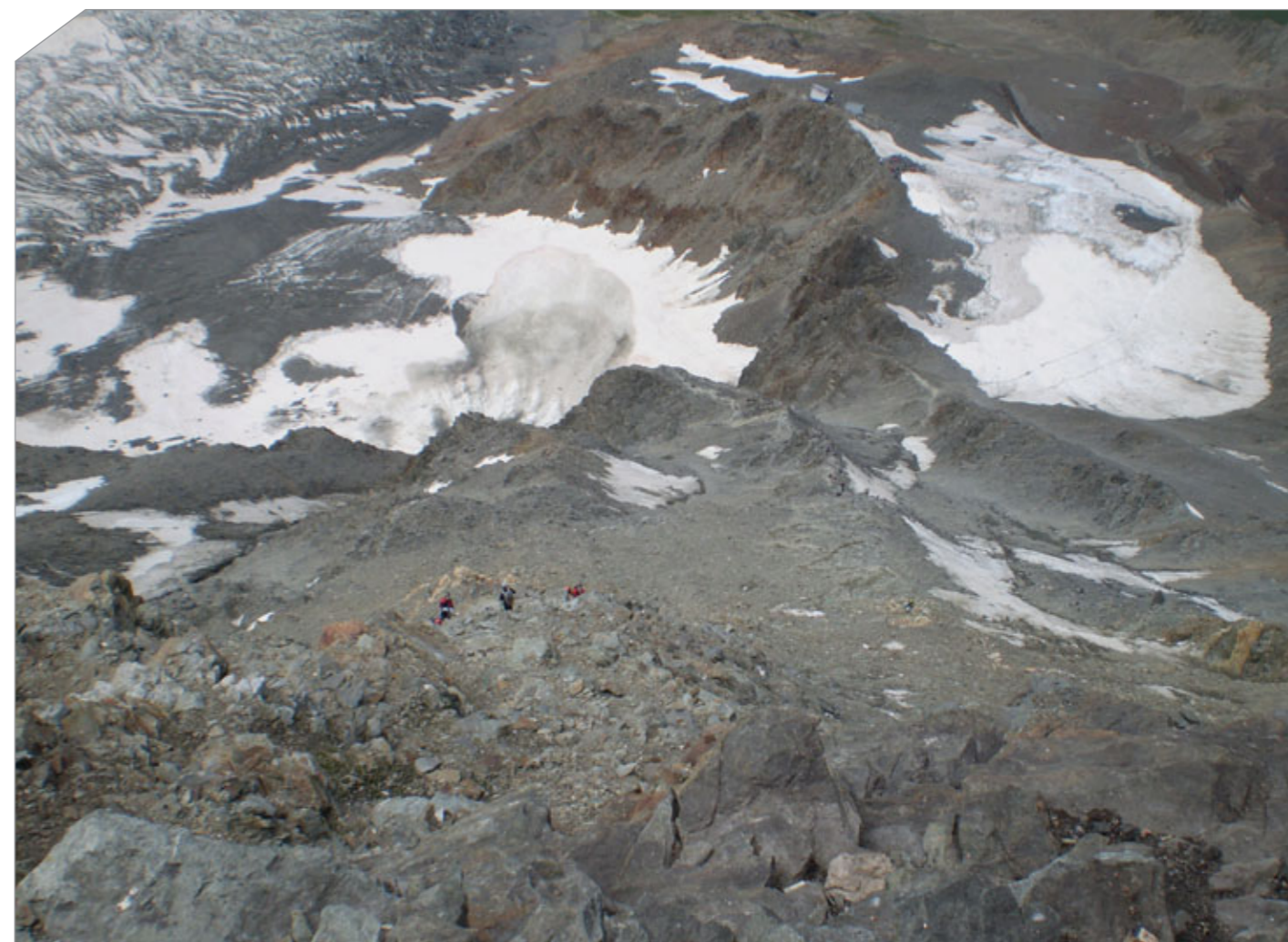
Tualetiauk oli ligi 800 m sügavuse kuristikul kohal ning tormiga puhus august vastu võimas ja külm tuul.

Suur kogus kive, muda ja vett pääses sadu meetreid kõrgemalt mingi paisu tagant liikuma ja vallandas erakordse müra ja vaatemängu, mida on 10–20 meetri kauguselt vaadata äärmiselt muljetavaldav.

Sihiks tipp

Ärkamine oli hommikul kell kaks ning peale riietumist, kasside ja kõite panekut hakkasime pimeduses teiste gruppide järel mööda mäeharja liikuma. Ilm oli väga tuuline – hooti nii 15-20 m/s ning kui päris jamaks läks, tuli kirka lumme lüüa ja pisut oodata. Kella viie paiku hakkas heledamaks minema ja leidsime end pilves. Osalt oli kahju, sest ilusad panoraamvõtted jäid olemata, kuid tagantjärele kahtlen, kas oleks sügavustesse vaadates ikka julgenud edasi minna. Peale Vallor’ päästehütiti (4360 m) läheb rada lõpuribile, mis on küllalt järsk ja kitsas. Samuti pakub see ribi huvitavat valikut, kui kukud – kas sinu laipa hakkab otsima Itaalia või Prantsusmaa mäeteenistus, sest see ribi on ühtlasi ka kahe riigi piiriks. Meie tipupäeval oli ilm täpselt nii vastik, et veel võis kuidagi tippu minna. Viimasel 200 meetril muutus tuul tugevamaks, õhk külmemaks ning pilvest riie-tele ja varustusele ladestunud niiskus jäätus kiiresti paksuks kihiks.

Ootamatult, kell üheksa jõudsimel tippu. Väsinud eriti ei olnud, kuid ohutun- ne oli tugev. Tipp on järsk ja ilm vastik. Kahjuks polnud mõtet erakonna lippu välja võtta, muidu oleks tuul mäest alla tõmmanud. Niisiis tulime peale paari pildi tegemist kiiresti alla. Gouteri jõudnuna teadsime, et ööbimiseks meil enam hütis ruumi pole ja peame ka kaljust alla minema. Kella 13.30 paiku jõudsimel taas Suure

Laskumine Gouteri hütist.

Kuluuari, kus nüüd päiksepaistes sadas kive alla pea iga minut. Vaatasime, kuidas mõned hulljulged kuluaari ületasid, osad neist vaid napilt eluga pääses. Hirm nahas oli suur. Alternatiiv oli oodata kaljueendil kella kahe-kolmeni öösel, kui enam kive nii palju ei saja. Samas: siis jälle ei näe kive ning viiekesi 4 m² suurusel alal tunde passida pole ka mõnus.

Siis tuli kivilaviin. Suur kogus kive, muda ja vett pääses sadu meetreid kõrgemalt mingi paisu tagant liikuma ja vallandas erakordse müra ja vaatemängu, mida on 10-20 meetri kauguselt

vaadata äärmiselt muljetavaldav. Juhtus kaks asja – oja kuluaari keskel muutus peale seda jõeks, kuid kivisadu vähenes. Otsustasime ületada kuluaari taas julgestades end trossiga. Kõigi ületus läks õnneks, kuid hetk peale minu ületust tuli alla neli-viis suurt kivi. Üldine soovitus oli tuua minu kaitseingli altarile väike ohver.

Uued tipud kutsuvad

Peale kuluaari olime suhteliselt „kodus” ning kõik toimetused tundusid oma adrenaliinivaesuses igavad ja kergelt mõtetud. Põnevaks võib pidada ka meie

sõitu 24 tunniga Milanost Eestisse, eriti seda osa, kus öösel Poola kiirteedel silm kinni vajuma hakkab. Siis hakkas jälle korraks huvitav. Üldiselt – nii „huvitavatest” asjadest peaks mõistlik inimene hoiduma ning olen juba endale andnud lubaduse, et mingeid kuluaare ma enam ei ületa ja kaljusid tormiga ei roni. Küll aga tekkis peale kahe Euroopa kõrgeima tipu „võtmist” mõte külastada erinevate Euroopa riikide kõrgeimaid tippe. Võibolla saab selle projekti käekäigust veel lähiaastatel ilusaid sõnapilte joonistada.

Piinamine pole kultuur

Silver Meikar kirjeldab, kuidas läänelikud vaated inimõigustele pörkuvad Aafrikas aastasadade jooksul juurdunud jubedate rahvuslike traditsioonidega.

Kaks aastat tagasi lõppes Rootsis kohtuprotsess tütre sandiks lõiganud Somaalia päritolu mehe üle. Ali Elmi Hayow oli tollal oma 13-aastase tütre kodumaale viinud ning lasknud seal tal Aafrikas levinud kombe järgi välised suguelundid eemaldada. Oma augustikuusel reisil Keeniasse oli mul põhjalik vaidlus samburu hõimu liikmetega, kes samuti hoiavad sellest võikast traditsioonist kümne küünega kinni.

Vastuhakk misjonäridele

Amnesty Internationali hinnangul elab maailmas üle 130 miljoni sarnase sandistamise läbi elanud naise, igal aastal sunnitakse üle kahe miljoni noore neiu operatsioonile. Aafrika mitmes piirkonnas ootab sellist saatust 90% alaealistest. Hoolimata naiste ümberlõikamist (Female Genital Mutilation, FGM) keelavatest seadustest on seda traditsiooni nii kultuurilistel kui ka poliitilistel põhjustel raske välja juurida.

20. sajandi alguses püüdsid misjonärid Keenias jumala sõna abil sellest patust lahti saada, kuid tulemus oli hoopis vastupidine. Koloniaalvõimude vastu võitlevad hõimud nägid valgetes jumalastel

inglise püssimeeste käepikendust ning naiste ümberlõikamine kujunes Euroopa imperialistide ja pealesunnitud kultuuri vastaseks sümboliks.

2001. aastal vastu võetud lastekaitseseadus keelab Keenias naiste ümberlõikamise, kuid tavad on tugevamad kui paragrahvid. Uuringud näitavad, et vaid kaks hõimu 43-st on täielikult lõpetanud selle võika traditsiooni ja mitmes maapiirkonnas lõigatakse ümber üle 90% noorukikka jõudnud tüdrukutest.

Tavad püsivad

Poliitiliselt on ümberlõikamine Keenias tundlik teema. Paljud parlamendisaadikud ei taha kontrolli ja karistuste kar-

Koloniaalvõimude vastu võitlevad hõimud nägid valgetes jumalastel inglise püssimeeste käepikendust ning naiste ümberlõikamine kujunes Euroopa imperialistide ja pealesunnitud kultuuri vastaseks sümboliks.

mistamisest midagi kuulda, sest kardavad kaotada valijaid. Keskvõimu suutmatuse tõttu on kohalikud ümberlõikamisvastased kasutusele võtnud omakohtu. Näide naaberriigist Somaaliast tõestab, et 40 kaameli suuruse trahviga hirmutamine on nii mõnedki ümberlõikamise teostajast töökohta vahetama sundinud.

Paraku ei ole anti-FGM organisatsioonid saavutanud edu samburude suguharus. Värvika riietuse ja ehetega samburu mehed rändavad oma koduküladest turismi kõrghooajal kuurortidesse, et mõne kuu pärast raha täis taskutega naasta. Nad on turistide maiuspalad, keda kutsutakse hotellidesse traditsioonilisi tantse tantsima ja kellega ühiselt tehtud foto kaunistab paljude paketireisijate fotoalbumeid.

Hõim võttis misjonäridelt üle ristiusu, aga jättis alles oma tavad ja kombed. Need ei ole kinnistunud mitte ainult nende riietuses, vaid igapäevases elus.

Leaklau Peteri, Maralai linna lähedalt pärit samburu kinnitusele ei ole turistid huvi tundnud tema teiste traditsioonide ja töökspidamise vastu. Mina tundsin ja nii vestlesimegi Watamu odava hosteli köögis pool ööd maast ja ilmast. Ilusat fotot mul temast või temaga ei ole, küll aga mälestus pikast vaidlusest ümberlõikamise teemal.

Leaklau hõim võttis misjonäridelt üle ristiusu, aga jättis alles oma tavad ja kombed. Need ei ole kinnistunud mitte ainult nende riietuses, vaid ka igapäevases elus. Näiteks abiellumisel peab mees andma naise vanematele piisavalt hea tasu. Leaklau, kuigi juba 27-aastane, ei ole abielus, sest pole suutnud kokku ajada vajalikku kümmet lehma.

Kaks erinevat maailma

Küll on abielus tema kaks nooremat öde ja mõlemad on vabatahtlikult ka ümber lõigatud. Teisiti ei oleks lihtsalt võimalik. „Ilma seda tegemata ei saaks tüdrukust naine ega isegi mitte inimrassi liige,” põhjendas Leaklau. Tema külas ei ole ühtegi „mitte-täisväärtuslikku” naist.

Ta ei tahtnud kuidagi nõustuda minu seisukohaga, et ümberlõikamine on inimõiguste vastane, naisi sandistav ning kindlasti mitte vabatahtlik. Pigem rõi ta välja terve rea usulisi, hügieenilisi ja traditsioonilisi põhjendusi, miks see just tütarlaste huvides on. Kui seda mitte teha, lähaksid tüdrukud näiteks kiimaseks ja roniks liialt noorelt kellegi kaissu. Selle tulemuseks on AIDS, abielueelsed lapsed, kooli poolelijäämine ja lõpuks perekonnast välja viskamine.

See ei ole esimest korda, kui analoogset vaidlust olen pidanud. Kui 2004. aastal Berliinis Ghanasse sõiduks viisat ootas, kurtis mulle saatkonna autojuht: „Miks ma ei või siin Saksamaal oma naist peksta?!” Kodumaal oli rusikatega peretülid klaarimine tavaline praktika, kusjuures vähemalt tema kogemusele tuginedes ei pruugi mees olla alati tugevam pool. „Esimene naine „kasvatas” mind Accras korralikult ja nüüd keelab Saksa politsei mul uut naist „kasvata-da.”

Ka siis ei aidanud seletus, et meie kultuuriruumis on vägivald taunitav. „Minu kodus on minu kultuur ja va-

badused,” oli ta oma õig(s)uses veendunud. „Pealegi on mu naine sellega nõus ja politsei on välja kutsunud naabrid.” Miks naine aga nii kõvasti karjus, et naabrid telefonitoru haarasid, sellele ma vastust ei saanudki.

Ta ei tahtnud kuidagi nõustuda minu seisukohaga, et ümberlõikamine on inimõiguste vastane, naisi sandistav ning kindlasti mitte vabatahtlik.

Ma ei hakka siinkohal sügavamalt minu ja samburu omavahele diskussiooni minema. Lahku läksime tõdemusega, et me ei suuda üksteist ümber veenda. Mõistsin, et jälle tekib mul küsimus, kas mul oli õigus talle etteheiteid teha ja moraali lugeda?

Liberaalid ja inimõigused

Olen liberaal ja toetan John Stuart Milli seisukohta, et iga isiku vabaduse piiriks on teise isiku samaväärne õigus vabadusele. Samuti toetan ma pluralismi ja kultuurilist mitmekesisust ning kurvastan Lääne kommertskultuuri võidukäigu üle. CocaCola ja massikultuur on laastanud maailma rohkem kui sõjad ning hävitanud palju seda, mis muudab elu huvitavaks – isenäolised ja omapärased kultuurid ja rahvad.

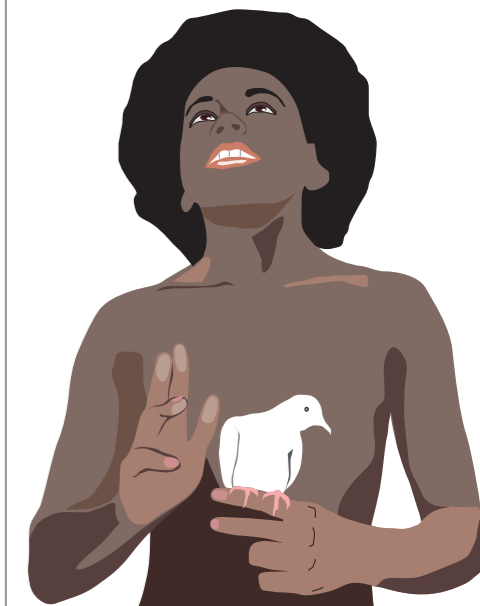
Samas toetan Lääne ühiskonnaaadet, mis on individikeskne, ja ei nõustu paljude slaavlaste iidoli Aleksander Duginiga, kelle arvates üksikisik on tühine, aga ühiskond on kõik. Ma ei arva, et ühiskonnal oleks vaba voli kujundada inimesi oma äranägemise järgi. Siinkohal tulevad mängu inimõigused.

Põhilised inimõigused on õigus elule, õigus inimlikule kohtlemisele ja õigus

vabadusele. Naiste ümberlõikamine hävitab nende võimaluse elada normaalset elu, on ebainimlik ning samuti ei pea ma traditsioonilise ühiskonna survival sellele nõustumist vabatahtlikuks otsuseks. Inimõigused on (vähemalt minu jaoks) universaalsed ning ülemuslikud.

Artikli alguses kirjeldatu oli Rootsisis esimene juhtum, mis jõudis kohtu ette pärast 1982. aasta otsust naiste ümberlõikamine keelustada. 1999. aastal keelati rootslastel sama operatsiooni ka välismaal sooritada. Ali Elmi Hayow mõisteti Rootsisis neljaks aastaks vangi ning lisaks pidi ta andma tütrele enam kui pool miljonit krooni valurahaks.

See pretsedent kirjeldab hästi seda piiri, mis minu jaoks jookseb inimõiguste ja (kultuuriliste, indiviidi, jm) vabaduste vahel. Leian, et nendelt, kes võtavad endale vabaduse rikkuda inimõigusi, võib võtta vabaduse. Kellegi sandistamiseks ei ole vabaduseks ka aastatuhandeid toimunud traditsioonid või iganenud arusaamad evolutsioonist. ✎

Poliitikavaba peatus Pekingis

Keit Pentus

Peking. Või õigesti öelduna Beijing ehk põhjapealinn. Uudishimulikud kohalikud inimesed. Sellised linnaväljakute mastaabid, mis nõuavad väljaku ühest otsast teise minekuks metroo kasutamist. Turgudel valitsevad Türgi stiilis kauplemiskombed. Täielik teenidajate mõistmatuse, kui keegi üritab mõnes hotellist väljas asuvas restoranis süüa pärast kella poolt üheksat õhtul. Arhitektuur, mida võibki suu lahti uudistama jääda. Ligi 800 bussiliini. Üheksa miljonit jalgratast. Umbkeelsed taksojuhid (mõne üksiku erandiga). Õhk, mis ka täiesti pilvitu taeva korral on kergelt hägune. Tänavaturul pakutavad grillitud skorpionid, maod, nuudlid, vardasse aetud kõva-kooregaputukad. Linna peamise jalakäijate tänava valjuhääldist järelejätmatult kostuv läbilõikav naishääli, mis kutsub inglise keeles üles hoidma silma peal oma asjadel. Püüdlük viisakus. Peking.

Augusti keskpaigas Pekingis maandudes ei võtnud meid vastu lämbe leitsak ega autodest umbes tänavad, vaid Eesti suve meenutav vihm ja 16-miljonilise linna kohta üsna tühjad tänavad. Vihmaste ilmade kohta liikus kaks versiooni. Esimene oli igati ootuspärane – et tegu lihtsalt on vihmaperioodiga. Teine – et vihmapilved, mille kogunemist Pekingi olümpiamängude avatseremoonia eel tõrjuti nende pihta hõbedaioonidega tulistamisega, on lõpuks kohale jõud-

Shanghais on linnaosa, mida kutsutakse veelinnaks ja mille ühes osas käib liiklus mitte jalgrataste või autodega, vaid veneetsia tüüpi gondlitega.

Fotod: erakogu

nud. Võta kinni, kumb õige oli. Autode vähesus tänavatel oli põhjendatav palju lihtsamalt. Olümpiamängude ajal külaliste tarbeks võimalikult sujuvat liiklust tagada soovinud linn oli pooltel autodel liiklemise lihtsalt keelanud. Paaritutel kuupäevadel oli lubatud liigelda (ja seda piiratud alal) ainult nendel autodel, mille registreerimisnumbriks oli paari- tu number. Paaris kuupäevadel võisid

Lõputseremoonia oli lühike, aga võimas, nagu kogu korraldus. Londoni jaoks on lattu seatud väga kõrgele.

sõita paarisnumbriga autod. Pimedate akendega korrusmajade kvartalite järgi otsustades oli lisaks sellele suur hulk inimesi olümpiamängude ajaks ka linnast välja komandeeritud. Ikka selleks, et külalistel mugavam oleks.

Hiina pingutusi olümpiamängude õnnestumise nimel oli tajuda sõna otseses mõttes igal sammul. Vabatahtlike armee, mis ulatus väidetavalt miljoni inimeseni, ääristas kõiki olulisemaid tänavaid. Iga mõnekümne meetri tagant seisis tee ääres varahommikust hilisõhtuni olümpiavormis naeratav kohalik, kes oli lahkelt valmis võõramaalasest eksinut juhutama. Tõsi – paljud neist suutsid juhatusi jagada vaid hiina keeles, nii et kokkuvõttes tuli ikkagi kaardi abil ise hakkama saada.

Keelatud linn on oma nime saanud selle järgi, et tegu oli kuni 1920ndateni n-ö tavakodanike jaoks suletud linnaosaga, kus elasid ja liikusid ainult keisrid oma kaaskonnaga. Praegu kõigi jaoks avatud müüride taga uudistab endiselt Hiina enda siseturiste kordades rohkem kui välisuriste. Ju on uudishimu teada saada, kuidas kunagised valitsejad elasid, endiselt väga suur.

Olümpiamängude puhuks ehitati täiesti uueks ka Pekingi metroovõrgustik. Kokku investeeriti uute liinide ehitamiseks ja olemasolevate värskendamiseks 40 miljardit dollarit. See, et igati kaasaegne ja läikima vuntsitud metroo oli uudne nähtus ka kohalike jaoks,

Kella kahe ajal öösel eestlaste kogunemisaipa jõudnud olümpiavõitja alustas oma kõnet öeldes: „Päris nii head tulemust ei tulnud, kui ma oleksin tahtnud, aga üldiselt läks ikka hästi.“ Pärast kõnet ja hurraa! hüüdeid oli värskel olümpiavõitjal siiski nagu naerul. Üldiselt läks ikka hästi.

torkas silma pea igas metroojaamas. Uute elektrooniliste metroosse sisse lubavate väravate taga tekkisid enamasti kõige suuremad ummikud just nõutute kohalike toppamise tõttu – mida teha piletiga, kuhu vajutada või vajutamata jätta, see kõik vajas alles õppimist ja omandamist.

Kaks nädalat, mis me Hiinas veetsime, oli piisavalt pikk aeg, et jõuda mõneks päevaks ka Pekingist kaugemale. Pekingist edelasuunas asuvast Xian'ist (mis on 4000 aasta ja 11 dünastia jooksul olnud Hiina pealinnaks) ja kagusuunda jäävast Shanghaist saadud muljed olid vähemalt sama põnevad kui Pekingi omad. Kõik kolm, üksteisest

kahe-kolme lennutunni kaugusel asuvat linna olid erineva õhustikuga. Kontrast Pekingi ja Shanghai vahel toob kohe meelde erinevuse Washingtoni ja New Yorgi või Istanbuli ja Ankara vahel. Üks on vaoshoitud, administratiivne keskus. Teises keeb elu ja inimeste vabamat elu- suhtumist on tajuda igal tänaval.

Kunagine pealinn Xian on praeguseks veidi boheemlaslik (kui midagi sellist ühe Hiina linna kohta üldse öelda saab) paik. Erakordseks ei tee seda linna aga mitte niivõrd ajaloolise pealinna hõng, vaid seal asuv esimese Hiina imperaatori matmispaik, mida valvavad paar

tuhat (tegelikkuses arvatakse sõdurite arvuks 6000–8000, nendest ligi 2000 on praeguseks välja kaevatud) elusuurusest veidi suuremat terrakota sõdurit. Ma ei ole üldiselt suur matmispaikade austaja ja erinevate mausoleumide külastamine ei ole just sageli mu reisikavades, aga Xian'is avanenud vaatepilt oli tõesti võimas. Millised mõtted täpselt Hiina esimese imperaatori peas olid, kui ta suurema osa oma valitsemisajast enda matmispaika sellisel kombel ette valmistada lasi, on ebaselge. Selge on, et tegu oli mehega, kes tagasihoidlikkuse

käes liigselt ei kannatanud. Ja kui nüüd hästi järele mõelda, siis liiges tagasihoidlikkuses ei saa hiinlasi vist tänaseni süüdistada.

Minu jaoks liigituvad reisid ühte või teise riiki enamasti koju tagasi tulles kaheks. On neid kohti, kuhu läheksin kindlasti tagasi. Ja on neid, kuhu teist korda enam ei kutsu. Kas ma Hiinasse läheksin tagasi? Jah, läheksin. Ainult et siis uitaks mööda mägesid ja loodust. Usun, et elamused oleksid garanteeritud.

 Pekingi südalinnas oli olümpiamängude ajal kord majas. See pilt on tehtud Keelatud linna lähedusest, kus iga 30-50 meetri tagant marsis aeglasel sammul kivistunud nägudega kolmik. Kas tegu oli politseinike või sõjaväelastega, jäigi natuke segaseks. Distipliinerivalt mõjusid nad aga küll.

 Väike kild Xian'is asuvast Qin'i dünastia terrakota sõdurite praeguseks välja kaevatud armeest.

 Kui keegi arvab siiani, et suhteliselt lühikest kasvu hiinlased hindavad ka väikseid mastaape, siis arvake uuesti.

 Olümpiavormis vabatahtlike abimehi oli Pekingis väga palju. Kõik väga viisakad ja abivalmid, ehkki inglise keelt ei vullanud palju. See pilt on tehtud üsna Olümpiastaadioni läheduses, kus Rainil õnnestus siiski leida üks tubli inglise keelt valdav noormees, kes meid edukalt õige teeotsa peale juhatas. Muide – kõik tänavate plaanid, mis metroos väljas olid, olid küll varustatud tänavanimede ja juhatustega, aga paraku ainult hiina keeles.

 Hiina müür ei tähenda mitte tuhandeid kilomeetreid laugelt looklevat teed, vaid üsna järsult tõusvaid ja langevaid treppe.

 Otseülekandeid näitavaid telekaid oli paigaldatud kõikjale, kuhu võimalik. Ja vaatajaid jagus.

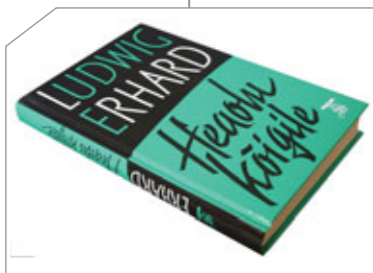

Neoliberalismi lätetel

Kalev Kukkk

Saateks

Augusti lõpupäeval möödus 70 aastat neoliberalismi mõiste sünnist. Toonaste sündmuste kulgu ja mõttekäike ning liberaalse idee arengut möödunud sajandi keskpaigast tänapäevani on kirjeldanud Hamburgis ilmuvas maineka nädalalehe *Die Zeit* 7. augusti numbris Wolfgang Köhler (sünd 1947). Nii nagu

liberalism – seda ka neoliberalismi näol – pole kaugeltki lõpuni ühtne maailmavaade, pole ka liberalism ennast võimalik mõõta ühesuguse mõõdupuuga. Enesestmõistetavalt on ka ajakirjanikuna leiba teeniva Wolfgang Köhleri sealne nägemus üks paljude seast.

Kuigi enam-vähem kõik väljaspool anglo-ameerikalikku maailma end liberaalse maailmavaate esindajaiks pidavad inimesed tunnustavad liberalismi põhitõdesid vähemalt ses osas, mis puudutab isikuvabadust, on paljudes muudes küsimustes arusaamade lahknevused täiesti tavalised. Mitte ainult liberalismi kriitikutel, vaid ka liberaalidel endil on tavaks näiteks Ludwig von Mises, Friedrich August von Hayekit või siis Milton Friedmani klassifitseerida mini-maalriigi ideoloogideks. Saksa neolibe-

raalse suuna esindajate nagu Wilhelm Röpke, Walter Eucken, Ludwig Erhard jmt sotsiaalse turumajanduse ideestikus püüavad seevastu paljud näha lausa ihaldatavat (pool)sotsialistlikku turumajandust, millel poleks nagu vähimatki seost liberalismiga. Vastandlikkust näeb isegi ühelt poolt Misesi ja Hayeki ning teisalt Friedmani vahel: esimesed on rääkinud näiteks raha „privatiseerimisest”, teine

on seevastu riigi rahamonopoli, seda kesk-panga näol, tulihingelisim eestvõitleja.

Erhardile, kes sõja-järgse Saksamaa LV

esimese ja seejuures kauaaegse majandusministrina rakendas sotsiaalse turumajanduse sildi all tänapäeva mõistes esimesena šokiteraapiat, kuuluvad samas näiteks lausa miseslikud väljaütlemised, nagu:

„Mida vabam on majandus, seda sotsiaalsem ta on”;

„Ma arvan, et turg on iseenesest sotsiaalne, mitte et ta tuleb sotsiaalseks muuta”;

„Ma olen igatahes arvamusel, et eksisteerib ainult üks õiglase jaotamise viis, ja see on see, mis saavutatakse turufunktsiooni kasutades. Turg on ainus õiglane demokraatlik kohtunik, kes on üldse olemas moodsas majanduses”;

„Üldiselt pole midagi antisotsiaalsemat kui niinimetatud heoluriik

[*Wohlfahrtsstaat*]. Tõsi, Erhardi jaoks oli viimane mõiste juba ammu devalveeritud priiküüdiriigiks.

Ent Misesele oli sellestki vähe. Oma *Human Action* i [*Inimtegevus*] kolmandas väljaandes (1966) nimetab ta Euroopa vaieldamatult kõige liberaalsema majanduspoliitika kehastuseks olnud Erhardi sotsiaalset turumajandust intervetsionismi kõige värskemaks versiooniks.

Vähem karm pole ka Hayek: „Mida see [sotsiaalne] õieti tähendab, ei tea keegi. Tõsi on, et sotsiaalne turumajandus pole turumajandus,

sotsiaalne õigusriik pole õigusriik, sotsiaalne südametunnistus pole südame-tunnistus, sotsiaalne õiglus, ja ma kardan ka, et sotsiaalne demokraatia pole demokraatia. ♣

Wolfgang Köhleri artikli mõnevõrra lühendatud tõlke ja saatesõna autor on Kalev Kukkk.

LIBERALISMI MISSIOON

Wolfgang Köhler

1938. aasta augusti lõpus, kui sõja lähenemine oli juba aimatav, said Pariisis kokku mõned filosoofid ja majandusteadlased, et muuta maailma. Maailmarevolutsioonid oli saanud juba peaaegu igapäevasteks – 1917. aasta punane oktoober Venemaal tegi otsad lahti. Sellele järgnesid vähem kui kümne aasta jooksul pruun-mustade režiimide võimuharamised kõikjal Euroopas. Väike rahvusvaheline grupp liberaalselt meelestatud vaimuinimesi ei tahtnud enam viivitada ega jääda kõrvaltvaatajaks.

Just Vene revolutsiooni algus oli paljusid lummanud. Liberalism ühes kapitalistliku majandussüsteemiga näis olevat pankrotistunud. See oli küll õnnistanud poolt Euroopat industrialiseerimise ja pretsedenditu majandusliku tõusuga, kuid ka paisanud laiulasse hätta ja viletsusse. Mõlemad mõisted, nii liberalism kui kapitalism, muutusid läbinisti ebaõiglase maailma sünonüümiks. Lisaks olid eksploatatorid ja spekulantid paljude silmis viinud Euroopa Esimese maailmasõja tapatalguteni. Kahekümnendatel aastatel lisandusid sellele maailma haaranud majanduskriisi tagajärjed, mis liberalismi mainet jätkuvalt ruineerisid.

Mõned kodanlikud intellektuaalid tundsid ammust ajast sümpaatiat va-

sakpoolsete vastu, agiteerides Marxi ja Engelsi ideede kasuks. Enamik kodanlastest küll, eelkõige keskklass, tundis ennast pärast Esimest maailmasõda revolutsiooniliste meeleolude poolt ohustatuna. „Sotsialistlik idee”, nagu märkis Austria majandusteadlane Ludwig von Mises ehmunult, „valitseb tänapäeval vaimu üle. Sellest haaravad kinni massid, see täidab kõikide mõtteid ja tundeid, see annab ajale oma stiili.”

Mises oli juba varakult andunud liberalismi rehabiliteerimisele. Kui 1922. aastal ilmus tema raamat *Gemeinwirtschaft* [*Ühismajandus*], mis algab eespool osundatud sõnadega, „oli selle mõju väga sügav”. Nii vähemalt väitis hil-

Väike rahvusvaheline grupp liberaalselt meelestatud vaimuinimesi ei tahtnud enam viivitada ega jääda kõrvaltvaatajaks.

jem Friedrich August von Hayek – Misesi teraseim ja ka vaimult säravaim õpilane: „See muutis aegamööda, kuid väga põhjalikult paljude noorte idealistide maailmanägemust. [...] Tean seda, sest olin üks nende seast. [...] Sotsialism töötas täita meie lootusi ratsionaalsemale ja õiglasemale maailmale. Ja siis tuli ühtäkki see raamat. Meie lootused purustati.” Ja see raamat „näitas meile, et olime paremaks muutmise nimel vääraste suunda vaadanud”.

Tõuge tuli Walter Lippmannilt

Mises haistis kõikjal turumajanduse vaenlasi: „Ollakse eksinud, kui arvatakse, et sotsialistliku ideoloogia valitsemine piirdub nende parteide toetajatega, kes endid sotsialistlikeks või – mis pidi enamikul juhtudel sama tähenda-

dama – sotsiaalseiks nimetasid. Ka kõik teised tänapäeva poliitilised parteid on sotsialismi põhiideedest läbi imbunud.” Kummalisel kombel nägi Mises sotsialismiidee juurte hulgas 19. sajandi romantilist ja sotsiaalset kunsti: „Ilma selle toeta, mida sotsialism pälvib selle [kunsti] poolt, poleks ta iialgi suutnud võita enda poole vaimuinimesi.” „Mõtlev ja arukalt tegutsev inimene” otsivat väljapääsu oma soovide rahuldamatusest johtuvast loidusest majandusliku tegutsemise ja töö läbi. „Ta töötab, et oma olukorda parandada. Romantik on töötamiseks liiga nõrk. [...] Ta vihkab tööd, majandamist, arukust.”

Initsiatiiv liberaalide kogunemiseks 1938. aasta augustis Pariisis ei lähtunud siiski mitte niivõrd Euroopast, vaid hoopis Uuest Maailmast. Tõuke selleks andis Ameerika ajakirjaniku Walter Lippmanni (1889–1974) aasta varem ilmunud raamat *The Good Society* [*Hea ühiskond*]. Lippmann oli olnud

Mõtlev ja arukalt tegutsev inimene töötab, et oma olukorda parandada.

oma üliõpilasaastail Harvardis aktiivne sotsialist. Juba noore mehana nõustas ta Esimese maailmasõja aegu president Woodrow Wilsonit ning kujunes hiljem liberaalseks ja seejuures kõrgelt respektieritud Ameerika poliitikakommentaatoriks.

1938. aasta suvel on Lippmann Euroopas pulmareisil. Filosoof Louis Rougier, kes oli olnud muuhulgas The Good Society

prantsuskeelse väljaande sünni taga, ei taha lasta mööda võimalust. Pealegi on Rougier ka ise avaldanud nii mõnegi kirjutise liberalismist ja organiseerinud konverentse liberalismi rehabiliteerimiseks. Lippmanni raamat on tema jaoks „meie aja probleemide parim arutus”. Seetõttu tutvustab ta ameeriklast mitmele Euroopa liberaalsele teadlasele.

Lõpuks kutsub Rougier kokku kollokviumi, mis on läinud ajalukku *Colloque Walter Lippmann* nime all. See toimus 26.–30. augustil 1938 *Rue Montpensier*'1 asuvas *Institut International de Coopération Intellectuelle*'is, kohe *Palais Royal*'i kõrval, kust sai kunagi alguse Prantsuse revolutsioon. Ta kirjutab Šveitsi õpetlasele William Rappardile, et Lippmanni sõbrad on otsustanud korraldada „piiratud osavõtjate ringiga suletud kollokviumi, et arutada tema põhiteese liberalismi allakäigust ja selle uuendamise tingimustest”. See peaks viima tema sõnutsi uue „liberaalse korrani, mis erineb manchesterlikust *laissez faire*'ist”.

Tootmisvahendite eraomand ja lepinguvabadus ettevõtte jaoks on toimiva turumajanduse olulised elemendid.

Rougier' kutsele järgnesid 25 meest, nende seas ajaloo filosoof Raymond Aron, majandusteadlased Wilhelm Röpke, Ludwig von Mises, Friedrich August von Hayek, Jacques Rueff ja Alexander Rüstow, mõned Prantsuse töösturid, aga ka Roger Aubin ja Marcel

van Zeeland, kes esindasid Rahvusvahelist Arvelduspanka.

Lippmanni raamat aluseks võttes arutasid kollokviumist osavõtjad

liberalismi renessansi võimaluste ja tingimuste, turgude ja kriiside, samuti liberaalse riigi ja liberaalse agenda üle. Samuti diskuteeriti nende kavandatava liikumise uue mõiste üle, mis näitaks neid liberaalidena, kuid mis samas eristaks neid halvas kuulsuses olevast 19. sajandi liberalismist. Arutelu käis mitme alternatiivi üle, sealhulgas neokapitalismi ja konstruktiivse liberalismi üle. Lõpuks lepiti kokku neoliberalismis.

Seda mõistet on saatnud imetlusväärne edu. Neoliberaaliid nagu Walter Eucken, Wilhelm Röpke ja Alexander Rüstow lähevad ajalukku saksa sotsiaalse turumajanduse eeskõnelejatena. Friedrich August von Hayek ja Milton Friedman arendavad välja põhimõtted dereguleerimaks maailmamajandust ja avavad sellega ka tee globaliseerumisele. Kokkutulnud, olles rahul oma sõnaloomega, ei oska aimatagi, et sõna „neoliberaalne” muutub 21. sajandi algul vaat et sõimusõnaks ja halastamatu

Turumajandus on igasuguse demokraatia eeltingimus.

konkurentsijamajanduse sünonüümiks, mis haarab kõiki eluvaldkondi ja lõhestab maailma vaeseks ja rikkaks.

Ent juba 1938. aastal Pariisis ilmnevad vastandlikud seisukohad. Neoliberaalse ühiskonna põhimõteteliste aluste osas on *Colloque Walter Lippmann*'ist osavõtjad ühel meelel: tootmisvahendite eraomand ja lepinguvabadus ettevõtte jaoks on toimiva turumajanduse olulised elemendid ning turumajandus on igasuguse demokraatia eeltingimus. Suurte lahkarvamustega diskuteeritakse aga riigi rolli üle.

Mises esindab siin võrdlemisi radikaalset hoiakut. Ta näeb riigis olemuslikku sunni- ja rõhumisaparati, kusjuures riigi toimimise sisuks on sellest tulevalt inimesi vägivalda kasutades või vägivaldaga ähvardades sundida käituma teisiti, kui nad seda oma vabal tahtel teeksid. Seetõttu soovivad

Mises ja Hayek, et riigi tegevus piirduks sise- ja välisjulgeoleku tagamisega ning majandusele usaldusväärsete õiguslike raamide kehtestamisega.

Karl Popper loob ühiskonnateooria

Teised kollokviumist osavõtjad astuvad seevastu välja tugeva riigi eest. Üks neist on sotsiaal- ja majandusteadlane Alexander Rüstow, kes pidi juba 1933. aastal Saksamaalt lahkuma. Türgis, mis pakkus toona mõnele Hitleri-Saksamaa põgenikule asüüli ja tööd, sai ta juba samal aastal taas alustada õppe- ja tea-

dusliku tegevusega Istanbuli ülikoolis. Vahetult enne seda, 1932. aastal oli Rüstow äratanud tähelepanu oma ettekandega traditsiooniderikka *Verein für Socialpolitik* [Sotsiaalpoliitika Ühing] istungil, mille eesistujaks oli tol korral

kuulus sotsioloog Werner Sombart, selgitanud oma seisukohti järgmiselt: turuvabaduse tagatus ja kõikide jaoks võrdsete

mängureeglitega ausa konkurentsi garanteeritus „nõudvat tugevat riiki, mis on üle gruppidest ja huvidest, s.o riiki, mis, olles end mässinud majandushuvidesse, suudab end taas välja lunastada”.

Seevastu teised – nagu Lippmann ise – hoiatavad 19. sajandi liberalismi vigade kordumise eest: „Oli liialt palju pahesid. Neid ei olnud võimalik likvideerida massidele üksnes alistumismeeleolu jutlustades. Need pahed peaksid olema liberaalide esimene mure, nende uuringute peateema ja nende poliitikat läbiv ülesanne.”

Rüstowi šveitslasest biograaf Katrin Meyer-Rust märgib, et juba siin ilmnes varjamatu selgusega „vanade liberaalide” nagu Mises ja Hayek mitteühildatavus „neoliberaalide” Euckeni, Röpke ja Rüstowiga. Rüstow oleval tagantjärele kahetsenud, et „kompromisliku lõppresolutsiooniga säilitati vaevaga see teesklus, kus olid tegelikult teravaimad ja hirmsaimad subkontraarsed vastusolud”. Tõepoolest – nii kirjutab Rüstow hiljem ühes Röpkele saadetud kirjas – oleval neoliberalidel olnud vanadele liberaalidele palju ette heita, neil oleval

ka „teistsugune vaim” kui see „igavene eilne”. Hayek ja „tema meister Mises” kuuluvat aga „piiritusse panduna muuseumisse kui viimased elus olevad eksemplarid tollest liberaalide väljasurnud taksonoomilisest perekonnast, kes

Vaatamata maailmasõjale töötasid mõned inimesed liberalismi ideede kallal edasi.

oleval praeguse katastroofi esile mananud”.

Veel säilitatakse näiliku ühtsust. *Colloque Walter Lippmann*'ist

osavõtjad otsustavad tuua oma ideed avalikkuse ette. Sel eesmärgil lepib grupp osalisi kokku uurimisinstituudi *Centre International d'Études pour la Renovation du Libéralisme* loomises. 1939. aasta jaanuaris annab Rougier teada kirjastuse Cahier du Libéralisme asutamisest, mis peab hakkama levitama nende ideid.

Vahepeal alanud Teine maailmasõda muudab grupi edasise tegutsemise võimatuks. Sellele vaatamata töötavad mõned selle liikmed liberalismi ideede kallal edasi. Hayek näiteks, kes uurib ja õpetab John Maynard Keynesi kõrval *London School of Economics*'is, avaldab 1944. aastal raamatu *The Road to Serfom* [eesti keeles ilmunud 2001. aastal pealkirja „Tee orjusesse” all]. Nagu autor ise märgib, on see „poliitiline raamat”, kus ta üksikasjalikult tõestab, et riigi oskuse läänelikud demokraatiad sammuvad sama libedat teed, mille olid äsja sisse tallanud fašistlikud Saksamaa ja Itaalia ning kommunistlik Venemaa.

See raamat teeb Hayeki välkkiirelt kuulsaks. USAs müüakse seda rohkem kui

miljon eksemplari. Aasta hiljem ilmub Viini päritolu filosoofi Karl Popperi *The Open Society and its Enemies* [Avatud ühiskond ja selle vaenlased]. Selles enda kõige kuulsamas töös, mis on kirjutatud emigratsioonis Uus-Meremaal, rajab Popper vundamenti oma eitavalet suhtumisele igat masti totalitaarsetesse režiimidesse ja nende filosoofidesse. Popper tõestab, et poliitilised ja samavõrra ka teaduslikud süsteemid, mille järgi pärast sõda Inglismaal elatakse ja mida õpetatakse, oleval alles siis aktsepteeritavad, kui need on õppimisvõimelised ja valmis end muutma.

Popper liitub neoliberalidega ka siis, kui need tulevad taas kokku. See juhtus 1. aprillil 1947 *Hôtel du Parc*'is Genfi järve ääres asuva Vevey linna

Turuvabadus ja võrdne konkurents peavad olema tagatud kõigile.

lähistel väikeses Mont Pèlerinil külakeses samanimelise mäe nõlval. *Colloque Walter Lippmann*'i 26 osali-

sest oli 15 taas kohal. Nendega ühineb grupp Ameerika majandusteadlasi, kelle seas on ka hilisemad Nobeli majanduspreemia laureaadid Milton Friedman ja George Stigler. Ka filosoofid Hans Barth ja Michael Polany võtavad sellest kümneks päevaks kavandatud kohtumisest osa.

Ludwig Erhardi sotsiaalsest turumajandusest Pinocheti Tšiilini

Avattekandes formuleerib Hayek kohutumise ülesande, milleks on liberalismi taaselustamine mõjuka poliitilise fi-

losoofiana. Selleks kasutab ta Keynesi sõnu, kellega ta „pole kuigi sageli olnud nõus”, ent kes polevat kunagi midagi tõesemat öelnud, kui järgmine tees: „Majandusteadlaste ja filosoofide ideed mõjuvad tugevamini kui üldiselt eeldatakse, se-
da nii siis, kui neil on õigus, kuid ka siis, kui nad hoopiski eksivad. Tegelikult ei valitse maailma mitte millegi-kellegi teise poolt.” Selle väljakutse pidid neoliberaaliid vastu võtma.

Istungi lõpul lepivad osavõtjad kokku kohtuda taas kahe aasta pärast ja institutsionaliseerida oma koostöö. Nad asutavad *Mont Pèlerin Society* [Mont Pèleri Ühing], mis on tänase päevani avalikkuse silme eest diskreetselt varjatud ning eksisteerib ja toimib liberaalsete mõtlejate võrgustikuna.

Nende ideede esimene reaalne edu ei lase end kaua oodata. 1948. aastal panevad rahareformi ja hindade vabastamisega Saksamaal oma mudelile aluse Walter Eucken ja kes oli *Mont Pèlerin Society* kaasasutaja ja nn Freiburgi majanduskoolkonna liider – ümber koondunud sotsiaalse turumajanduse eestmõtlejad. *Mont Pèlerin Society* 1949. aasta kohtumisest võtab juba osa ka äsja Saksamaa Liitvabariigi majandusministriks nime-

tatud Ludwig Erhard. Tema ettekannet kuulatakse uudishimust kikkiskõrvu.

Majandusteadlaste ja filosoofide ideed mõjuvad tugevamini kui üldiselt eeldatakse.

Misese ja Hayeki ümber koondunud Austria koolkonna ettekujutustele vastav vaba turumajanduse radikaalne variant

vajas veidi rohkem aega, enne kui see läbi lüüa suutis. Eelkõige USAs leiavad Hayeki raamat *The Constitution of Liberty* [Vabaduse konstitutsioon], mis ilmub 1960. aastal ja kujuneb tema tähtsaimaks teoseks, ning Milton Friedmanilt kaks aastat hiljem ilmunud *Capitalism and Freedom* [Kapitalism ja vabadus, mis ilmus eesti keeles 1994. aastal] laialdase vastukaja.

Kui 1970. aastate stagflatsiooni olemust ei olnud enam võimalik tollal valitseva Keynesi doktriiniga seletada ega ravida, toimub ka neoliberalismi tururadikaalse variandi lõplik läbimurre. Nobeli majanduspreemia omistamine 1974. aastal Hayekile ja kaks aastat hiljem Friedmanile juhatavad majandusteaduses sisse suunamuutuse. Seda nimelt Tšiilis, kus 1973. aastast valitseb – pärast USA toetatud riigipöördega Allende sotsialistliku valitsuse kukutamist kindral Augusto Pinocheti poolt – terrori ja piinamistega, leiavad tururadikaalsed mõtlejad endale esimese ekspe-

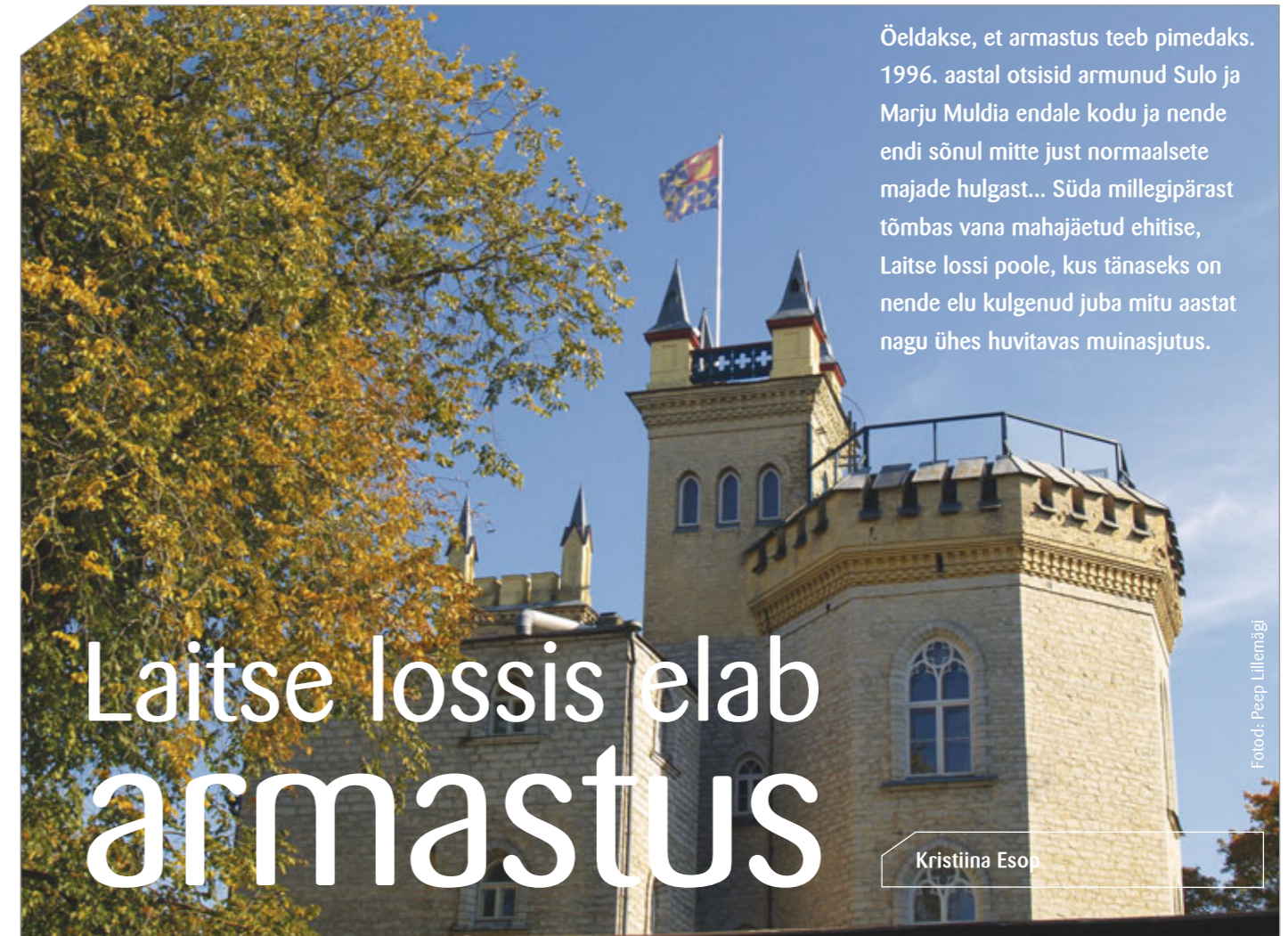
rimenteerimise koha. Globaliseerumise suurkriitik Naomi Klein kirjeldab oma arusaama tollasest Tšiilist sõnadega: „Privatiseerimine, dereguleerimine ja sotsiaalkulutuste lõikamine – vaba turu püha kolmainsus.” Isikuvabaduse ning inim- ja kodanikuõiguste õitsemisest, mis on Hayekile ja Friedmanile nii väga südamelähedased, pole vähemalt siin enam juttugi. Neoliberalism osutub ühitatavaks vägivallariigiga moel, mida hiljem Hiina, siis juba hoopis teisel viiil, uuesti kinnitas.¹

➤ Margaret Thatcher ja Ronald Reagan – kaks neoliberalismi poliitika suurkuju.

Alates 1979. aastast pöörab Suurbritanniat liberaalsetest arusaamadest lähtudes toorist peaminister Margaret Thatcher. USAs teeb sama kaks aastat hiljem presidendiks tõusnud vabariiklane Ronald Reagan, luues tema poolt järgitava dereguleerimise ja liberaliseerimisega olulised lähtekohad majandusliku globaliseerumise kiirenemiseks. Külma sõja lõpp ja nõukogude impeeriumi kokkuvarisemine teevad ülejäänud. ➤

¹ On üpris tavaline, seda eriti nn 1968. aasta põlvkonna vaimust kantuna, rüütada USA poolt toetatud Pinocheti 1973. aasta riigipöört neoliberalismi rüüsu. Sel-line käsitlus, mis samastab Pinocheti „poliitilise” poliitika, mis polnud õigupoolest midagi muud, kui vastupöörde Allende varjatud sotsialistlikule riigipöördele, ja tolleaegsed hoopis teiste meeste poolt läbi viidud majandusreformid võrdset neoliberalismiga, on sügavalt ekslik. Esiteks: 1970. aastate alguse USA poliitikat ei saa mingil juhul samastada neoliberalismiga (vastasel korral poleks ju mõtet rääkida Ronald Reaganile omistatavast neoliberalisest pöördest). Enamgi, toonane president Richard Nixon esindas kõigist USA sõjajärgsetest presidentidest kõige riigikesksemat ja liberalismi eitavamalt poliitikat. Teiseks: viimases hädas majandusreformide tingimusteta usaldamine hunta poolt USA juhtivate ülikoolides (Chicagos, aga ka Columbias ja Harvardis) hariduse või täiendava koolituse saanud liberalismi vaimu kandvatele noortele majandusteadlastele, tähendas väga selget majanduspoliitika lahtisidumist repressiivsest poliitilisest süsteemist. Naomi Kleini (sünd 1970) halvustatava privatiseerimise asemel tuleks rääkida hoopis Allende käivitatud lausnatsionaliseerimise tagasipööramisest, dereguleerimise asemel tõsimarksislikest ja korporatiivsetest arusaamadest lähtuva majanduskorralduse asendamise tururegulatsioonil põhinevaga ning sotsiaalkulutuste lõikamise asemel Allende poolt ülepaisutatud ja tühja rahaga finantseeritud avaliku sektori kulude piiramist. Vt näiteks: Kalev Kukk. Tšiili majandusedu: Allende ja Pinocheti lugu. – Ärielu, 2007, lk 52–54 (Tõlkija).

Laitse lossis elab armastus

Kristiina Esop

„Võtsime kaks nädalat kumbki mõtlemisaega ja selle aja lõppedes oli meil mõlemal otsus valmis. Või noh, mis otsus, olime ju siis kõrvuni armunud, sellises situatsioonis võid otsustada ka kuu peale kolida,” lausub lossi perenaine Marju.

Lossi peremehel Sulol oli Riisiperes sõbra juures hobune, kelle külastamise tagasiteel sõideti Laitsest läbi ning nähti tühja mahajäetud lossi, mis avaldas kohe muljet. Alguses sõlmiti Kernu vallaga Laitse lossi kasutamiseks pikaajaline rendileping, kuna tol hetkel ei soovinud vald maja veel müüa. Noorte armunute õnneks hindas omavalitsus ühel hetkel

oma seisukohad ümber ning Sulo ja Marju said lossi omanikeks.

„1998. aasta maikuu tähistasime Laitse suure hulga sõpradega Sulo sünnipäeva. Tol hetkel oli lossis peaaegu valmis vaid meie magamistuba koos vannitoaga. Kuna pidu kestis kaks päeva, jäime muidugi lossi esimest korda ka ööbima. Peale pidu avastasime, et olime Laitse lossi lõplikult sisse kolinud, kuna lihtsalt läks nii, et linnas me peale seda enam kordagi ei ööbinud.”

„Alguses ei olnud meil lossiga mitte mingisuguseid ärilisi plaane. Mõtlesime siis vaid kodule ja olime kindlad, et

Õeldakse, et armastus teeb pimedaks. 1996. aastal otsisid armunud Sulo ja Marju Muldia endale kodu ja nende endi sõnul mitte just normaalsete majade hulgast... Süda millegipärast tõmbas vana mahajäetud ehitise, Laitse lossi poole, kus tänaseks on nende elu kulgenud juba mitu aastat nagu ühes huvitavas muinasjutus.

head ja õiged mõtted tulevad pähe just siis, kui selleks on kätte jõudnud õige aeg,” räägib Marju.

Lossielu raskeimateks hetkedeks peab perekond majas aset leidnud tulekahju ja ühe suure tormi ajal lossi katuse minema lendamist. Õnneks said mõlemad hävingud kindlustuse toel kenasti korda tehtud. Nende sündmuste käigus teadvustati, et päris põlve otsas enam asja ajada ei taheta.

„Tagantjärele võib muiates öelda, et ajendatuna nendest sündmustest võt-

sime end kokku ja hakkasime tegelema ettevõtte ja (enese)arendustööga,” lisab Marju.

Sulo ja Marju Laitsesse kolimisega hakkasid ka maja renoveerimistööd natuke kiiremini liikuma. 1999. aastal avati lossis esimese äriine ettevõtmine – publi.

„See oli üks vinge tegemine, kuna tol hetkel ei olnud me kumbki ühtegi kõrtsikööki seestpoolt isegi mitte näinud. Ja ega me neid teadmisi kelleltki küsima ka ei läinud. Kannatasime kõik tehtud vead ausalt omal nahal välja. Esialgu ei olnud haruldane, et me ise köögis koos kokkadega kõvasti tööd rassisime. Ka menüüd

koostasime ise. Peab tunnistama, et peamiseks põhjuseks tol hetkel ei olnud mitte äriine kaine kaalutlus, vaid asjaolu, et me ise iga päev saaks süüa täpselt nii, nagu meile maitseb. Tegelikult osutus menüüde koostamine tol aja-

hetkel meile üheks kõige huvitavamaks tööloiguks ja tagasi vaadates oli see ka äriiselt äärmiselt õnnestunud otsus,” ütleb Marju.

Sulo ja Marju arvavad, et Eestimaal on hea elada. Olenemata sellest, kas pere on noor või vana. „Eestis pole maa-värinaid, looduskatastroofe. Reeglina meil tänavatel ei tulistata. Ettevõtlusega tegelemiseks ei pea altkäemakse andma. Igapäevabürokratia osa meie elus on mürdosa Euroopa keskmisest.

Tugevaks ja püsivaks teeb ühe perekonna üksteisest lugupidamine, ühised väärtushinnangud ja iga pereliikme iseärasuste ja vajadustega arvestamine.

Majanduslikult elab ära nii väikese kui hiigelsuure sissetulekuga. Ja õnnetu võib olla ka miljonikroonise sissetulekuga. Elukvaliteeti mõõdavad rahas ainult seltskonnaajakirjanduse kliendid. Jah, meil pole piisavalt päikest, aga see-eest on meie naised ühed ilusamatest ja mehed väga mehed,” kirjeldab Marju.

Pereväärtuste kohta arvab lossiproua, et üheks tugeva perekonna tekkimise

eelduseks on armastus ja inimtüüpide omavaheline sobimine. „Nojah, ühed räägivad, et sobitakse siis, kui iseloomud on sarnased, teised jälle, kui iseloomud on vastandlikud. Tugevaks ja püsivaks teeb ühe perekonna vast üksteisest lugupidamine, ühised väärtushinnangud ja iga pereliikme iseärasuste ja vajadustega arvestamine. Või tegelikult oskus andestada nii endale, kaasale kui ka lastele. Ilma selleta pole võimalik koos elada.”

Sageli küsitakse äriisestelt, millisel moel on võimalik siduda äri- ja pereelu. Kas pole nii, et üks neist peab tahtmatult jääma kannatajaks? Sellele küsimusele vastates on Marjul üsna kindel seisukoht. „Aastasadu oli nii talupojal kui käsitöölisel äri- ja pereelu koos. Keegi ei tulnud isegi selle peale, et neid võiks lahutada. Need on lihtsalt ühe eluviisi kaks tahku, mida on aegajalt kunstlikult üritatud lahutada.”

▶ Laitse lossi peremees Sulo Muldia.

▶ Laitse loss on kodu, kus külalisi meelsasti võõrustatakse.

„Meile on tähtis, et inimestel oleks meie juures kodune olla.”

„Täna on Laitse lossis ja selle külalistemajas juba soe ja hubane ka meie külalistel. Valmis on saanud kaks suuremat seminarisaali koos vajalike tehniliste mugavustega, kaks väiksemat koosolekutetuba, söögi-saal, restoranisaal, saunakompleks ja vana mõisa moonakatemajas paiknev 10 toaga külalistemaja.”

„Lisaks lossis korraldatavatele ühetele pidusöökidele on väga suure osakaalu meie töös saavutanud seminarid-koolitused. Oleme üritanud luua selleks võimalikult ideaalsed tingimused ruumide, toitlustamise,

majutamise ja vaba aja veetmise näol. Meie peamine eesmärk on, et inimestel peab olema meie juures hea, rahulik ja natuke kodune, olgu see siis töisel üritusel või korraldades uhket pidusööki. Oleme põhjusega uhked oma köögi üle. Meie peakokk Vezir Sultanovil on diplomid kahest Pariisi kokakoolist, sh *Cordon Bleu* diplom. Aastaringelt toimib ka tänaseks pubist välja kasvunud restoran ning menüüdesse oleme meelega sisse jätnud mõne varasemate aastate erilise lemmiku. Kõlab kangesti reklaamjutu moodi, aga nii me iga päev ju elamegi. Koostame menüüsid, vaidleme kokkadega, vaatame, et külalistel oleks hea. Siis on ka meil hea.”

Mida pakuksite peaministrile õhtusöögiks?

„Koduse õhtusöögi puhul pakuks peaministrile mõnda meie klassikast: lambalihapelmee, ehtsat boršši, lambapraadi... Kui mõelda sügisesele õhtusöögile, pakuks heeringasalatit roheline õunaga, kerget kreemjat seenesuppi, küpsetatud hanemaksa võis praetud kuuseriisikatega, pannkooke Suzette... Menüü võib kokku panna kolme minutiga... Nii et kui peaminister peaks uksele koputama, siis:

Tere tulemast!”

Siim Kallas 60

2. oktoobril jõudis Reformierakonna asutaja, auesimees Siim Kallas 60. verstapostini. Palju õnne ja pikka pidu ka Reformikirja poolt!

* * * * *
Südamlikud õnnesoovid teiselegi oktoobrikuu sünnipäevalapsele, Kristi Kallasele!

Palusime tähtsa päeva puhul sõpradel-erakonnakaaslastel Siimu iseloomustada ja ühiseid mälestusi meenutada.

Kristen Michal

„Siim on kindlasti Suur Inimene. Neid ei näe tänapäeval enam väga palju. Nad on sellised positiivsed, suuremeelsed ning näevad maailma suuremalt kui kolka või ühe riigi tasandilt võimalik on. Olen lugenud mõne raamatu, Siim ilmselt 178 korda rohkem, kuid mäletan ühte teooriat, et inimesi tuleb juhtida ilma ametikohale või tiitlile toetumata. Siim on üks vähe-seid, keda tean selleks suuteline olevat, tal on ideed ja nägemus.”

Terje Rohi

„Siimu fenomen seisneb selles, et olles rahandusminister, sai ta ka tegelikult aru, mis asi on rahanduspoliitika.

Siimu nähes ajad märkamatult selja sirgu. Elukestva õppe ehe näide – teadmiste pagas ja aukartust äratav loetud raamatute hulk aina suureneb. Mida ette võtab, selle ära teeb. Mängu ilu ja kirkas tuluke silmis käivad seejuures komplekti juurde.

Siim on seltskonna hing! Teeb nalja, mõistab nalja. Kõik peod said peetud ning varahommikused koosolekud möödusid samuti kadudeta. Rõõmsameelne napsu, nalja ja tantsumees. Meenub tema lause, et peale pidu on, mida ühiselt unustada:).”

Eero Tohver

„Siimu puhul on tegu ühega minu esimestest juhtidest üldse. Ja kui ma

täna mõtlen selle peale, millised olid mu oskused ja kogemused töö alustamisel Reformierakonnas, siis tänase tarkusega ma ennast küll tööle poleks võtnud. Mind on alati hämmastanud Siimu võime inimesi usaldada ja mis seal salata, enamusel kordadel on see usaldus toonud inimestes välja nende parima poole ja lõpuks ennast õigustanud. Kui ma peaksin tooma näite tugeva visiooniga liidri tüüpi juhust, siis ega paremat ei oskaks leida küll. Ning mitte vähe oluline pole selle juures oskus mõnusaks inimeseks jääda – mul ei tule meelde vist küll ühtegi üritust, kus lõbus seltskond tema ümber ei parvleks.”

Keit Pentus

„Põnev inimene. Uskumatult laia haardega. Igas mõttes. Selline, kellega on huvitav rääkida nii kunstist kui maailmapoliitikast kui headest veinidest. Selline, kellest ei ole kunagi saanud kuiva ja raamides kinni olevat poliitikut. Kellel on alati ideid, kuidas kuskil midagi paremaks muuta. Olgu siis Eestis või Euroopas. Või maailmas. Rumalaid ja labaseid inimesi Siim ei salli, mulle on jäänud mulje, et need teevad teda närviliseks. Mõnuses seltskonnas on ta aga vaieldamatu seltskonna hing.”

Rein Lang

„Tegu on igavese tropiga. Oli ta ju

ENSV Ametiühingute Keskliidu juhatuses esimees. Ja vaadake, mis ametiühingutest on saanud. Ja 1992. a ei andunud ta maarahvale laenu ka. Ja vaadake, mis kolhoosidest on tänaseks saanud.”

Arto Aas

„Siimus peitub kabtlemata kogu Reformierakonna hing ja olemus. Mul olid veel kõrvatagused märjad, kui tema juba juhtis pankka, erakonda, valitsust. Siim oli nii kõva mainega mees, et esimesed paar aastat erakonnas töötades ei julgenud ma talle sõnagi öelda. Mida tarka on mul ikka temale öelda? See tunne pole muidugi kadunud. Lust on vaadata, kuidas Siimul käib ainuüksi kõnelemise ajal nii mitu keerulist mõtet korruga peast läbi, et vahepeal jääb verbaalne osa seetõttu segaseks. Aga mõte on pagana klaar.

Tema karjäär on küll muljetavaldav, aga mitte vähem värvikamad pole Siimuga kaasnevad lõbusad koosviibimised. Kui Siimul ikka vunts rõõmsalt läigib, ei jää ükski daam ega piduline ükskõikseks. Üks on kindel – Siimu süda kuulub Eestile ja ühel päikeselisel päeval tuleb ta tagasi.”

Heiki Kranich

„Mina Siimu kümne lause sisse mahutada ei suuda. Liiga lihtsustav oleks ja liiga palju jääks välja või oleks valestimõistetud ka heas mõttes.”

Reformierakonna avalike suhete juht Silver Pukk arutleb, mis teeb poliitilise kommunikatsiooni eriliseks.

Poliitilise kommunikatsiooni eetikast

Foto: Annika Artras

Olles ka varem töötanud PR-valdkonnas, olen teadlik, kuidas tavainimene näeb professionaalseid PR-inimesi, eriti neid, kes töötavad poliitilises keskkonnas. Seda „odavate” lobistide kuvanditoidab otseselt osade vahukeerutajatest kommuniqueerijate vägagi ilmne ja tihtipeale ka ebaeetiline ning valgustkartev tegutsemine vastasleeri poliitiliste jõudude suunal, samas kui kommunikatsioonipingutused peaksid hoopis olema suunatud valijate kui poliitika õpilaste harimisele. On selge, et ei ole olemas objektiivset tõde, arvamused muutuvad faktideks, sest inimesed on mõjutatavad ja usuvad neid. Kodanikuühiskond on seda parema tervise juures, mida avatum, selgem ja eetilise on poliitiline kommunikatsioon.

Poliitiline kommunikatsioon asub kindlalt demokraatia südames. Selle kommunikatsiooni kvaliteet mõjutab

otseselt demokraatia ja ühiskonna kvaliteeti. Poliitika võib olla muutuste instrument ja headuse jõud, aga samas ka rahva pahameele ja ükskõiksuse põhjuseks.

Osa probleemist moodustavad poliitikute halvad teod, samas põhjustavad eetilisi dilemmasid ka vasturääkivused kampaaniate ja valitsemise vahel. Meedia näikse olevate kallutatud ja poliitilised reklaamid eksitavad. Paljud kodanikud usuvad, et poliitikud ütlevad või teevad peaaegu ükskõik mida, et valitud saada.

Selge vajadus on poliitiliste teabevahendajate (parteides, valitsuses või avalikus sektoris) tegutsemise järele, et hoida suhteid juba leitud valijatega ja taastada suhteid mitteaktiivsete valijatega.

Kui räägime üldiselt info liikumise korraldamisest, siis ei saa me seda asetada tasandile, kus grupp A püüab gruppi B

mõjutada. Tänapäevane poliitiline maastik on palju keerulisem ning seda iseloomustab kompleksne huvide mäng, kus alati eksisteerib rohkem kui kaks osapoolt. Sellises keskkonnas saab efektiivne kommunikatsioon toimida vaid eeldusel, et sõnumi edastaja suudab teate sisu arusaadavaks teha, suudab ise talle suunatud infot vastu võtta ja seda kriitilise pilguga hinnata ning tal on mingi kontroll teda mõjutava infovoos üle.

Kindlasti peaksime tagama enda suunatud kommunikatsiooni vastutusvõimelisuse ja seda igapäevaselt, mitte ainult valimiste ajal. Parem ligipääs poliitilisele protsessile võiks tähendada õiglasemat, võrdsemat ja mõtestatumat dialoogi. Kõige olulisem on kommunikatsiooni läbipaistvus, ausus ja täpsus. Lõppkokkuvõttes on poliitiliste protsesside selgus ja informatsiooni kõrge tase see, mis toidab kodanikes arusaama, et poliitika teenib nende huve. ➤

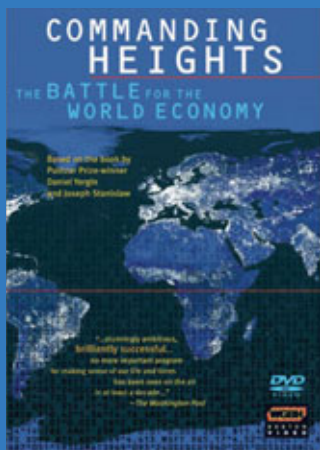
Võitlus maailma majanduse pärast

Allan Allmere
www.liberalism.ee

Kui aasta alguses ilmus tänu Liberalismi Akadeemiale Ludwig von Misesi teos „Liberalism”, siis järgmisena laseb Akadeemia välja dokumentaalfilmi nimega „Commanding Heights. The battle for the world economy”. Inglisekeelne film on mahutatud kahele DVD-le ja seda saab vaadata nii eesti- kui ka venekeelsete subtiitritega.

„Commanding Heights”

räägib loo globaliseeruvast majandusest, kus erinevad tippoliitikud ja majandustegelased Milton Friedmanist Igor Gaidarini avavad uksi 20. sajandi majandusrevolutsiooni tagatubadesse. Film toob esile toona tehtud majanduspoliitilised otsused, mis juhivad maailma 21. sajandil. Uus kord maailmamajanduses poleks sündinud, kui ei oleks toimunud revolutsioonilist mõttemalli muutust riigi asemel erasektori väärtustamisele. See film on neile, kes tahavad teada, miks praegune maailm on just selline, nagu ta on.

I DVD „The Battle of ideas” (Ideede võitlus)

Filmi esimene DVD toob meieni pildi elust 20. sajandi algusest 1980ndateni, mil hakati omaks võtma vabaturumajanduse ideed. Enne seda lähtuti majanduspoliitiliste otsuste langetamisel John Maynard Keynesi loodud teooriatest ja eeldusest, et tugev riigi osalus on majanduse edu võti. Alles 1980ndatel Inglismaal Margaret Thatcheri ja Ameerika Ühendriikides Ronald Reagani poolt omaks võetud Milton Friedmani ja Friedrich von Hayeki vabaturu ideed töid revolutsiooni riigikeskselt majanduselt erasektori-põhisele turumajandusele. Erakordselt liigutavad on stseenid Poola Solidarnoszi vabaduseihast ning Jeffrey Sachs'i kirjeldused reformiprotsessist Poolas.

II DVD „The agony of reform” (Reformide heitlus)

Teine DVD keskendub arengutele, mis kaasnesid toimunud liberaalse mõtteviisi levimisega. Fookus on reformide käekäigul Venemaal, Ladina-Ameerikas, Indias ja mujal, kus muutused olid suurimad. Kuidas läänemaailma liberaalne majanduspoliitiline mõtteviis on läbi keerulise poliitika viinud nende piirkondade reaalse arenguni. Vladimir Potanin kirjeldab värvikalt enda võitlust punaste direktorite ja sotsialistliku mõttemalliga.